

بسته فقهی اجتهاد برای کودکان

محورهای جلسه:

۱. تعریف بسته فقهی اجتهاد برای کودکان
۲. تدابیر ظرفیت ساز غیر بیانی (الگوی تفصیل) برای استنطاق کودکان از وحی
۳. تدابیر ظرفیت ساز بیانی (الگوی ساخت) برای استنطاق کودکان از وحی

شورای راهبردی
الگوی پیشرفت اسلامی
۲ تیر ۱۴۰۲

الْحَمْدُ لِلَّهِ

وَكَأَيُّنْ مِنْ نَبِيِّ قَاتَلَ مَعَهُ رَبِّيُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ

سوره مبارکه آل عمران، آیه ۱۴۶

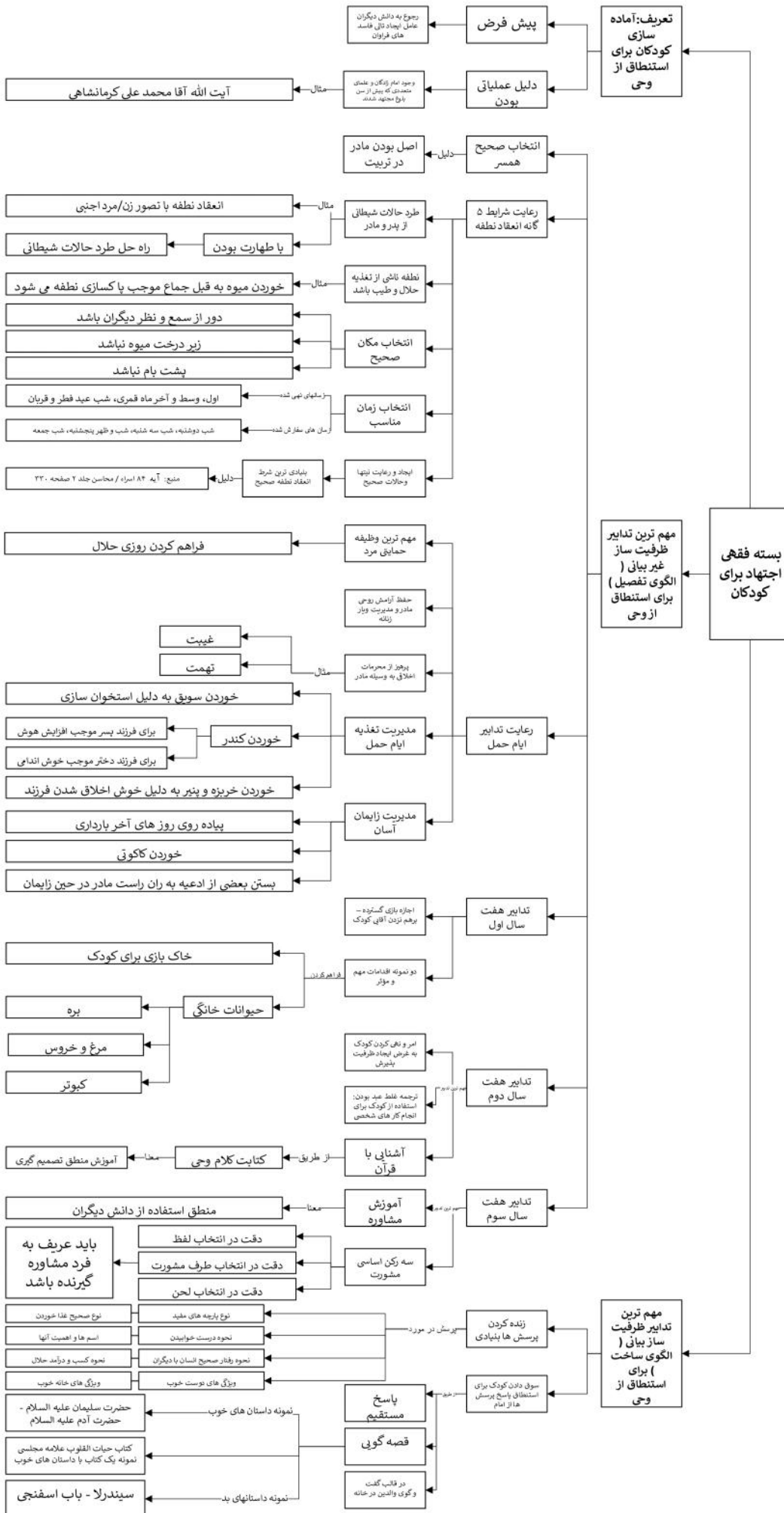
و چه بسیار از پیامبرانی که مردان الهی فراوانی به همراه آنان جنگیدند، پس در مقابل آنچه در راه خدا به آنان رسید سستی نکردند و ناتوان نشدند و سر تسلیم و ذلت فرود نیاوردند؛ و خدا شکیبایان را دوست دارد.

شناسنامه

متن پیش رو (ویرایش اول) صد و بیست و هشتمین مکتوب از نوع ششم محصولات مرتبط با نقشه الگوی پیشرفت اسلامی (پیاده فوری) است. محتوای این محصول، متن پیاده شده ی گفت و گوی حجه الاسلام علی کشوری (دبیر شورای راهبردی الگوی پیشرفت اسلامی) در دوازدهمین جلسه دوره بحثی "مسجد و اداره جامعه" با موضوع «بسته فقهی اجتهاد برای کودکان» می باشد که در جمع برخی فضیای حوزه علمیه قم در بنیاد هدایت، در تاریخ ۲ تیر ۱۴۰۲ برگزار شده است.

مطالب

- مقدمه: مرور مباحث جلسه گذشته ۳
۱. پرسش اول: تعریف بسته فقهی اجتهاد برای کودکان ۷
- ۱/۱. آماده سازی کودکان برای استنطاق از وحی: تعریف این بسته فقهی ۷
- ۱/۱/۱: تالی فاسدهای فراوان در زندگی نتیجه رجوع به دانش دیگران: پیش فرض بسته فقهی اجتهاد برای کودکان ۷
- ۱/۲: وجود امامزادگان و علمای متعددی که تا سن بلوغ به درجه اجتهاد رسیده اند، دلیل عملیاتی بودن این بسته فقهی ۸
- ۱/۲/۱: آیه الله آقا محمد علی کرمانشاهی، یک نمونه از علمایی که قبل از سن بلوغ به درجه اجتهاد رسیده اند ۹
۲. پرسش دوم: مهم ترین تدابیر ظرفیت ساز غیر بیانی (الگوی تفصیلی) برای استنطاق کودکان از وحی چیست؟ ۱۰
- ۲/۱. انتخاب صحیح همسر: اولین اقدام ظرفیت ساز ۱۱
- ۲/۲. رعایت شرایط پنج گانه انعقاد نطفه: دومین اقدام ظرفیت ساز ۱۲
- ۲/۲/۱. طرد حالات شیطانی از پدر و مادر: اولین شرط انعقاد نطفه صحیح ۱۲
- ۲/۲/۲. حلال و طیب بودن غذای سازنده نطفه: دومین شرط انعقاد نطفه صحیح ۱۴
- ۲/۲/۳. انتخاب مکان مناسب: سومین شرط انعقاد نطفه صحیح ۱۵
- ۲/۲/۴. انتخاب زمان های مناسب: چهارمین شرط انعقاد نطفه صحیح ۱۶
- ۲/۲/۵. ایجاد و رعایت نیت ها و حالات مطلوب: پنجمین شرط انعقاد نطفه صحیح ۱۸
- ۲/۳. رعایت تدابیر ایام حمل: سومین اقدام ظرفیت ساز ۲۰
- ۲/۳/۱. فراهم کردن روزی حلال: مهم ترین وظیفه حمایتی مرد از زن در دوران حمل ۲۱
- ۲/۳/۲. مدیریت و یار زنانه و حفظ آرامش روحی مادر: یکی دیگر از تدابیر مهم ایام حمل ۲۱
- ۲/۳/۳. پرهیز از محرّمات اخلاقی بوسیله مادر: یکی دیگر از تدابیر مهم ایام حمل ۲۲
- ۲/۳/۴. مدیریت الگوی تغذیه مادر: یکی دیگر از تدابیر مهم ایام حمل ۲۲
- ۲/۳/۵. اقدامات تسهیل کننده زایمان: یکی دیگر از تدابیر مهم ایام حمل ۲۳
- ۲/۴. رعایت تدابیر هفت سال اول: چهارمین اقدام ظرفیت ساز ۲۴
- ۲/۴/۱. اجازه بازی گسترده و برهم نزدن آقایی کودک: مهم ترین تدابیر ظرفیت ساز هفت سال اول ۲۴
- ۲/۵. رعایت تدابیر هفت سال دوم: پنجمین اقدام ظرفیت ساز ۲۶
- ۲/۵/۱. امر و نهی کودک به غرض ایجاد ظرفیت پذیرش: معنای صحیح عبد بودن در هفت سال دوم ۲۶
- ۲/۵/۲. آشنا کردن کودکان با قرآن به محوریت کتابت کلام وحی: یکی از اقدامات مهم ظرفیت ساز هفت سال دوم ۲۷
- ۲/۶. رعایت تدابیر هفت سال سوم: ششمین اقدام ظرفیت ساز ۲۹
- ۲/۶/۱. آموزش مشاوره: مهم ترین تدبیر ظرفیت ساز هفت سال سوم ۲۹
- ۲/۶/۲. عدم توجه به تاثیر فراوان کتابت: نکته مغفول در مسابقات قرآن ۳۱
- ۲/۶/۳. دقت در انتخاب لفظ، لحن و طرف مشورت: سه رکن اساسی در مشورت در هفت سال سوم ۳۲
۳. پرسش سوم: مهم ترین تدابیر ظرفیت ساز بیانی (الگوی ساخت) برای استنطاق کودکان از وحی چیست؟ ۳۷

- ۳/۱. زنده کردن پرسشهای بنیادین در خانه و سوق دادن کودک برای استنتاج پاسخ ها از امام..... ۳۷
- ۳/۱/۱. پرسش در مورد نوع پارچه های مفید برای انسان: یک نمونه از سوالات مهم قابل درک برای کودک..... ۳۷
- ۳/۲. استفاده از قصه گویی: یکی از بهترین روشهای احیای پرسشهای بنیادین و پاسخ دادن به آن..... ۳۸
- ۳/۲/۱. داستان حضرت آدم و سلیمان علیهما السلام از کتاب حیات القلوب: نمونه هایی از قصه های خوب..... ۳۸
- ۳/۱/۲. پرسش در مورد غذا و نحوه درست خوابیدن: دو نمونه دیگر از سوالات مهم قابل درک برای کودک..... ۳۹
- ۳/۳. برجسته سازی مسائل غیر مهم زندگی: یکی از اشکالات مدارس کنونی..... ۴۰
- ۳/۱/۳. چند نمونه دیگر از پرسشهای مهم قابل درک برای کودک..... ۴۱
- ۳/۲/۲. استفاده از فرصت گفت و گوی والدین: یکی دیگر از روشهای پاسخ دادن به پرسشهای بنیادین کودک..... ۴۵
- ۴۸..... پیوست ها..... ۴۸
۱. پیوست شماره یک: آشنایی با مدرسه فقهی هدایت..... ۴۸
- ۱/۱. مطلب اول:..... ۴۸
- ۱/۲. مطلب دوم..... ۵۰
- ۱/۳. مطلب سوم..... ۵۰
۲. پیوست شماره دو: مرجعیت علمی کتاب و سنت..... ۵۲
- ۲/۱. بخش اول: آیات قرآن کریم..... ۵۲
- ۲/۲. بخش دوم: روایات..... ۵۳
۳. پیوست شماره سه: ازدواج و همسر شایسته..... ۵۶
- ۳/۱. بخش اول: آیات قرآن کریم..... ۵۶
- ۳/۲. بخش دوم: روایات..... ۵۷
۴. پیوست شماره چهار: طیبات، غذای حلال و حرام و تاثیر آن بر انسان..... ۶۲
- ۴/۱. بخش اول: قرآن کریم..... ۶۲
- ۴/۲. بخش دوم: روایات..... ۶۴
۵. پیوست شماره پنج: کسب و درآمد حلال..... ۶۵
۶. پیوست شماره شش: آداب انعقاد نطفه..... ۶۸
۷. پیوست شماره هفت: تاثیر و جایگاه خانه خوب در زندگی انسان..... ۷۳
۸. پیوست شماره هشت: نقش، تاثیر و جایگاه دوست در زندگی انسان..... ۷۵

سلام علیکم ورحمه الله وبرکاته

بسم الله الرحمن الرحيم اعوذ بالله من الشيطان الرجيم الحمد لله رب العالمين والسلام والصلوة على نبينا وشفيعنا في يوم الجزاء وحبیب قلوبنا و طیب نفوسنا ابی القاسم محمد و علی اهل بیته الطیبین الطاهرین لاسیما بقیه الله فی الارضین ارواحنا لاماله الفداء و عجل الله تعالی فرجه الشریف.

مقدمه: مرور مباحث جلسه گذشته

در جلسه گذشته عرض کردیم که یکی از برنامه های امام جماعت یا امام جمعه شهر، باید برنامه مواجهه با سحر^۱، مس جن^۲ و ملحقاتش از علوم غریبه^۳ باشد. عرض شد که یک بسته فقهی در مدرسه

۱. ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره بقره آیه ۱۰۲: وَاتَّبِعُوا مَا نَزَّلْنَا مِنَ الْكِتَابِ حَزَنًا وَأَلْهِنُوا قُلُوبَنَا بِسِحْرِ السَّامِيَةِ وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ فَاكْفُرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَقْرَبُوا مِنَ الْإِثْمِ الَّذِي أَنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ إِنَّكُمْ عِنْدَ اللَّهِ فِي سَفْوَةٍ ۚ وَاتَّبِعُوا مَا نَزَّلْنَا مِنَ الْكِتَابِ حَزَنًا وَأَلْهِنُوا قُلُوبَنَا بِسِحْرِ السَّامِيَةِ وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ فَاكْفُرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَقْرَبُوا مِنَ الْإِثْمِ الَّذِي أَنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ إِنَّكُمْ عِنْدَ اللَّهِ فِي سَفْوَةٍ ۚ وَاتَّبِعُوا مَا نَزَّلْنَا مِنَ الْكِتَابِ حَزَنًا وَأَلْهِنُوا قُلُوبَنَا بِسِحْرِ السَّامِيَةِ وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ فَاكْفُرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَقْرَبُوا مِنَ الْإِثْمِ الَّذِي أَنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ إِنَّكُمْ عِنْدَ اللَّهِ فِي سَفْوَةٍ ۚ

و آنچه را که شیطان [صفت]ها در سلطنت سلیمان خوانده [و درس گرفته] بودند پیروی کردند و سلیمان کفر نورزید لیکن آن شیطان [صفت]ها به کفر گراییدند که به مردم سحر می آموختند و [نیز از] آنچه بر آن دو فرشته هاروت و ماروت در بابل فرو فرستاده شده بود [پیروی کردند] با اینکه آن دو [فرشته] هیچ کس را تعلیم [سحر] نمیکردند مگر آنکه [قبلا به او] می گفتند ما [وسیله] آزمایشی- [برای شما] هستیم پس زنهار کافر نشوی و [لی] آنها از آن دو [فرشته] چیزهایی می آموختند که به وسیله آن میان مرد و همسرش جدایی بیفکنند هر چند بدون فرمان خدا نمی توانستند به وسیله آن به احدی زیان برسانند و [خلاصه] چیزی می آموختند که برایشان زیان داشت و سودی بدیشان نمی رسانید و قطعا [یهودیان] دریافته بودند که هر کس خریدار این [متاع] باشد در آخرت بهره ای ندارد و هر چه بد بود آنچه به جان خریدند اگر می دانستند. ترجمه فولادوند

قرآن کریم سوره اعراف آیه ۱۱۶: قَالَ أَلْقُوا فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَزْهَبُوهُمْ وَجَاءُوا بِسِحْرِ عَظِيمٍ. گفت شما بیفکنید و چون افکندند دیدگان مردم را افسون کردند و آنان را به ترس انداختند و سحری بزرگ در میان آوردند. ترجمه فولادوند

قرآن کریم سوره یونس آیه ۸۱: فَلَمَّا أَلْقَوْا قَالَ مُوسَى مَا جِئْتُمْ بِهِ السَّحْرَ إِنَّ اللَّهَ سَابِقُ الْعَمَلِ الْمُفْسِدِينَ پس چون افکندند موسی گفت آنچه را شما به میان آوردید سحر است به زودی خدا آن را باطل خواهد کرد آری خدا کار مفسدان را تائید نمی کند. ترجمه فولادوند

۲. ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره ص آیه ۴۱: وَأَذْكُرْ عَبْدًا أَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ و بنده ما ایوب را به یاد آور آنگاه که پروردگارش را ندا داد که شیطان مرا به رنج و عذاب مبتلا کرد. ترجمه فولادوند

۳. ارجاع پرورشی: علوم غریبه به مجموعه دانشهایی اطلاق می شود که به بررسی اسباب غیب و باطنی عالم می پردازد. انسانهای مدرن گزارشی دقیق از اسباب باطنی عالم در اختیار ندارند و بالتبع از این اسباب موثر در زندگی خود استفاده نمی کنند. (برای تبیین معادلات وحی در مسئله اسباب باطنی عالم، فقه علوم غریبه در محورهای مانند: ۱- معرفی جن و اقسام آن و تبیین مناسک مرتبط با عدم اختلاط در زندگی انسان و جن، ۲- معرفی ملائکه و مدبرات اربعه و تبیین چگونگی تاثیرگذاری ملائکه بر زندگی انسان، ۳- تبیین چگونگی ارتباط با عالم اموات و ارواح بر اساس بازخوانی عمیق مفهوم زیارت، ۴- تبیین اجمالی مفهوم تنزل امر در آسمانهای هفت گانه و تبیین اتفاقات امری در هر آسمان، ۵- تبیین مفهوم حجاب و سرادق، ۶- تبیین مکانیزم مدیریت بت خانه ها در اقوام اولین (بررسی تجربه های اقوام اولین در ارتباط میان انسان و جن)، ۷- بررسی تأثیرات آسمان رفیع بر زمین (بررسی تأثیر کواکب، نجوم، مصابیح و قمر و شمس بر زندگی)، ۸- معرفی اجمالی علومی مانند علم اعداد و جداول اوقاف، علم حروف و اسماء، علم جعفر و... تبیین شده است.)

حجت الاسلام علی کشوری - گفتگو با برخی از نخبگان کرج - چهارشنبه - پنجم محرم الحرام ۱۴۴۴ (۱۲ مرداد ۱۴۰۱) - کرج
منبع: پایگاه اطلاع رسانی الگوی پیشرفت اسلامی در پیامبران ایتا

هدایت^۴ تدوین شده تحت عنوان "قانون اساسی زندگی جن و انسان". در این بسته فقهی بر اساس آیات و روایات، مجموعه تدابیری که منجر به حداقل رسیدن اختلاط در زندگی جن و انسان می شود و اختلاطهای منفی را از بین می برد مدیریت می کنیم. عرض کردیم امهات این بسته ی فقهی پاسخ به سه سوال است. اول اینکه جن چه ویژگی هایی دارد؟ در جلسه گذشته عرض کردیم که مهم ترین ویژگی جن، ابتلائی به مسئله ی جهالت است^۵. دو اینکه جن غیب نمی داند^۶ و سوم اینکه جنس آن از آتش و دود^۷ است. اینها ویژگی های اصلی هستند. سرفصل دوم در بسته فقهی قانون اساسی زندگی جن و انسان، این

<https://eitaa.com/olgou4515/4>

۴. ارجاع پرورشی: برای آشنایی با مدرسه فقهی هدایت به پیوست شماره یک مراجعه کنید.

۵. ارجاع پژوهشی: وَرُوِيَ عَنِ الْبَاقِرِ وَ الصَّادِقِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ: أَنَّهُ لَيْسَ لِلَّهِ تَعَالَى جَدٌّ وَإِنَّمَا قَالَتْهُ الْجِنُّ بِجَهَالَةٍ فَحَكَاهُ سُجْحَانَهُ كَمَا قَالَتْ.

از امام باقر و امام صادق علیهما السلام روایت شده است که: خداوند متعال جد به معنای بخت و اقبال ندارد. این کلام را جن از سر جهالت گفته و خداوند هم آنرا نقل کرده است.

مصدر: تفسیر قمی ج ۲ ص ۳۸۸

دیگر منابع: بحار الأنوار ج ۱۸ ص ۸۰

۶. ارجاع پژوهشی: حَدَّثَنَا أَبِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ إِبرَاهِيمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنْ أَبِيهِ إِبرَاهِيمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبَانَ عَنْ أَبِي بصيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: أَمَرَ سَلِيمَانَ بْنَ دَاوُدَ الْجِنِّ فَصَنَعُوا لَهُ قُبَّةً مِنْ قَوَارِيرٍ فَبَيْنَمَا هُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى عَصَاهُ فِي الْقُبَّةِ يَنْظُرُ إِلَى الْجِنِّ كَيْفَ يَعْمَلُونَ وَ هُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ إِذْ حَانَتْ مِنْهُ الْبِقَاعَةُ فَإِذَا رَجُلٌ مَعَهُ فِي الْقُبَّةِ قَالَ مَنْ أَنْتَ قَالَ أَنَا الَّذِي لَا أَقْبَلُ الرِّسَا وَلَا أَهَابُ الْمُلُوكِ أَنَا مَلِكُ الْمَوْتِ فَفَبِضْهُ وَ هُوَ قَائِمٌ مُتَّكِئٌ عَلَى عَصَاهُ فِي الْقُبَّةِ وَ الْجِنُّ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ قَالَ فَمَكَّنُوا سَنَةً يَدَّأُونَ لَهُ حَتَّى بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْأَرْضَةَ فَأَكَلَتْ مِنْسَاتُهُ وَ هِيَ الْعَصَا فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتْ الْجِنُّ أَنَّ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ الْجِنَّ يَشْكُرُونَ الْأَرْضَةَ مَا صَنَعَتْ بِعَصَاةِ سَلِيمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَمَا تَكَادُ تَرَاهَا فِي مَكَانٍ إِلَّا وَ عِنْدَهَا مَاءٌ وَ طِينٌ.

پدرم رضی الله عنه می فرماید: علی بن ابراهیم بن هاشم، از پدرش ابراهیم بن هاشم، از ابن ابی عمیر، از ابان از ابو بصیر، از حضرت ابو جعفر علیه السلام، حضرت فرمودند: حضرت سلیمان بن داود علیه السلام جنیان را امر فرمود تا سرپرده ای از بلور برایش بسازند، در حالی که آنها سرگرم ساختن آن بودند حضرت در سرپرده بر عصای خود تکیه داده و به آنها می نگریست که چگونه آن را می سازند و جنیان نیز هنگامی که توجه سلیمان به آنها کم می شد او را نگاه می کردند، باری ناگهان مردی در قبه ظاهر گردید، سلیمان فرمود: کیستی؟ آن مرد گفت: من کسی هستم که رشوه از کسی نمی پذیرم و از ملوک و سلاطین ترس و وحشت ندارم، من ملک الموت هستم پس بدون درنگ در حالی که سلیمان ایستاده و بر عصایش تکیه داشت و جنیان او را می نگریستند روحش را قبض کرد. امام علیه السلام فرمودند: جنیان يك سال درنگ نموده و در طول این مدت برای او زحمت کشیده و خود را به تعب انداختند تا وقتی که حق عز و جل موریانه را فرستاد و آن حیوان عصای سلیمان را خورد و هنگامی که سلیمان افتاد جنیان از مرگ او آگاه شده و معلوم گشت که اگر از اسرار غیب مطلع می بودند در ذلت باقی نمی ماندند. حضرت ابو جعفر علیه السلام در پایان فرمودند: جنیان از کار موریانه تشکر نمودند فلذا در هر کجا که موریانه دیده شود حتما آب و گل نیز آنجا می باشد.

مصدر: علل الشرایع ج ۱ ص ۷۴

دیگر منابع: تفسیر البرهان ج ۴ ص ۵۱۱ / بحار الانوار ج ۱۴ ص ۱۳۷ / تفسیر الصافی ج ۴ ص ۲۳۱

۷. ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره الرحمن آیه ۱۵: وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَّارِجٍ مِنْ نَارٍ

و جن را از پاره ی آتش آفرید. ترجمه فولادوند

است که تدابیر اسم پایه^۸ و دعا محور^۹ را برای مواجهه با تسلط، مس جن و سحر شناسایی کنیم. بخش سوم هم این است که از تدابیر شی پایه^{۱۰} برای مواجهه با این مشکل بهره ببریم. پس این سرفصلهای بحث ما بود و قرار شد که در آینده در مورد آن بیشتر صحبت کنیم^{۱۱}.

^۸. ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره اعراف آیه ۱۸۰: وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

و نامهای نیکو به خدا اختصاص دارد پس او را با آنها بخوانید و کسانی را که در مورد نامهای او به کژی می گرانید رها کنید زودا که به [سزای] آنچه انجام می دادند کیفر خواهند یافتو ترجمه فولادوند

قرآن کریم سوره اسراء آیه ۱۱۰: قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ
بگو خدا را بخوانید یا رحمان را بخوانید هر کدام را بخوانید برای او نامهای نیکوتر است. ترجمه فولادوند

قرآن کریم سوره اعراف آیات ۵۴ تا ۵۶: إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ.
در حقیقت پروردگار شما آن خدایی است که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید سپس بر عرش [جهاننداری] استیلا یافت روز را به شب که شتابان آن را می طلبد می پوشاند و [نیز] خورشید و ماه و ستارگان را که به فرمان او رام شده اند [پدید آورد] آگاه باش که [عالم] خلق و امر از آن اوست فرخنده خدایی است پروردگار جهانیان. پروردگار خود را به زاری و نهانی بخوانید که او از حدگذرندگان را دوست نمی دارد. و در زمین پس از اصلاح آن فساد مکنید و با بیم و امید او را بخوانید که رحمت خدا به نیکوکاران نزدیک است. ترجمه فولادوند

^۹. ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره غافر آیه ۶۰: وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ
و پروردگارتان فرمود مرا بخوانید تا شما را اجابت کنم در حقیقت کسانی که از پرستش من کبر می ورزند به زودی خوار در دوزخ درمی آیند. ترجمه فولادوند

قرن کریم سوره فرقان آیه ۷۷: قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا.
بگو اگر دعای شما نباشد پروردگارم هیچ اعتنایی به شما نمی کند در حقیقت شما به تکذیب پرداخته اید و به زودی [عذاب بر شما] لازم خواهد شد. ترجمه فولادوند

و بهذا الإسناد قال قال أمير المؤمنين عليه السلام: الدعاء مفاتيح النجاح و مقاليد الفلاح و خير الدعاء ما صدر عن صدر نبي و قلب نبي و في المناجاة سبب النجاة و بالإخلاص يكون الخلاص فإذا اشتد الضر فإلى الله المفرج.
امیر المؤمنین (علیه السلام) فرمود: دعاء، کلیدهای نجات و کامیابی و گنجینه‌های رستگاری است و بهترین دعاء آن دعاء است که از سینه‌ای پاک و دلی پرهیزکار بر آید، در مناجات سبب نجات است و با اخلاص خلاصی آید و چون بی‌تابی سخت گردد، پناه‌جویی به درگاه خدا است.

مصدر: کافی ج ۲ ص ۶۸

دیگر منابع: مجموعه ورام ج ۲ ص ۱۵۴ / الوافی ج ۹ ص ۴۷۳ / وسائل الشیعه ج ۷ ص ۳۹ / بحارالانوار ج ۹ ص ۳۴۱

المُظَفَّرُ الْعَلَوِيُّ عَنِ ابْنِ الْعَيْشِيِّ عَنِ أَبِيهِ عَنِ جَبْرِئِيلَ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ الْعَسْكَرِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى - عَنِ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: سَنَصِيبُكُمْ شَهْبَةً فَتَنْبِقُونَ بِهَا عِلْمَ بِيْرِي وَ لَا إِمَامٍ هُدَىٰ لَا يَنْجُو مِنْهَا إِلَّا مَنْ دَعَا بِدُعَائِ الْعَرِيقِ قُلْتُ وَ كَيْفَ دُعَاءُ الْعَرِيقِ قَالَ تَقُولُ يَا اللَّهُ يَا رَحْمَانَ يَا رَحِيمَ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّثْ قَلْبِي عَلَىٰ دِينِكَ قُلْتُ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ وَ الْأَبْصَارِ وَ لَكِنْ قُلْ كَمَا أَقُولُ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّثْ قَلْبِي عَلَىٰ دِينِكَ .
عبد الله بن سنان از امام صادق علیه السلام روایت کند که فرمود: به زودی شبهه‌ای به شما می‌رسد و در آن بی‌نشانه‌ی هویدا و امام هدایت بمانید و کسی - از آن شبهه نجات نمی‌یابد مگر آنکه دعای غریقی را بخواند، گفتم: دعای غریقی چگونه است؟ فرمود: می‌گویی: «یا الله یا رحمان یا رحیم یا مقلب القلوب ثبت قلبی علی دینک». ، و من هم گفتم: «یا الله یا رحمان یا رحیم یا مقلب القلوب و الأبصار

ثَبَّتَ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ». ، امام فرمود: خدای تعالی مقلّب القلوب و الأبصار است و لیکن همچنان که من گفتم بگو: «یا مقلّب القلوب ثَبَّتَ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ».

مصدر: کمال الدین و تمام النعمه ج ۲ ص ۳۵۱

دیگر منابع: مهج الدعوات ج ۱ ص ۳۳۲ / اعلام الوری ج ۲ ص ۲۳۸ / بحارالانوار ج ۵۲ ص ۱۴۸

۱۰. ارجاع پژوهشی: عَلِيُّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ وَ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنِ الْوَشَاءِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِدٍ عَنْ أَبِي خَدِيجَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: لَيْسَ مِنْ بَيْتٍ فِيهِ حَمَامٌ إِلَّا لَمْ يُصَبْ أَهْلُ ذَلِكَ الْبَيْتِ أَقَّةٌ مِنَ الْجِنَّ إِنْ سَفَهَاءَ الْجِنَّ يَغْبِثُونَ فِي الْبَيْتِ فَيَغْبِثُونَ بِالْحَمَامِ وَ يَتْرُكُونَ الْإِنْسَانَ.

هر خانه‌ای که در آن کبوتر باشد، آسیبی از جنیان به اهل آن خانه نمی‌رسد؛ چرا که جنیان نادان و سفیه در خانه‌ها بازی می‌کنند، پس با کبوتر بازی می‌کنند و انسان را وامی‌گذارند.

مصدر: الکافی ج ۶ ص ۵۴۶

دیگر منابع: الوافی ج ۲۰ ص ۸۵۴ / وسائل الشیعه ج ۱۱ ص ۵۱۶ / بحارالانوار ج ۶۰ ص ۹۳

۱۱. برای آشنایی با شرح تفصیلی این تدابیر سه گانه به جلسه یازدهم دوره رجوع کنید.

۱. پرسش اول: تعریف بسته فقهی اجتهاد برای کودکان

امروز می‌خواهم هشتمین برنامه قابل اجرا در مساجد محلات و مساجد اعظم را شرح بدهم که عبارت است از یک برنامه‌ی فقهی اجتهاد^{۱۲} برای کودکان یا یک برنامه‌ی تربیتی اجتهاد برای کودکان.

۱/۱. آماده‌سازی کودکان برای استنطاق از وحی: تعریف این بسته فقهی

تعریف این برنامه این است که ما ذیل یک چهارچوبی که الان ارکانش را عرض می‌کنم به دنبال آماده‌سازی کودکان برای استنطاق از وحی^{۱۳} هستیم. یعنی یک پدر و مادر به این نتیجه رسیده‌اند که از همان دوران کودکی کارهایی انجام دهند که فرزندشان در حوزه‌های مختلف، پرسش‌هایش را از وحی بپرسد. در واقع پدر و مادر فرض گرفته‌اند که مرجع علمی فرزندانشان را کتاب خدا، پیامبران و ائمه معصومین علیهم‌السلام قرار بدهند.^{۱۴}

۱/۱/۱: تالی فاسدهای فراوان در زندگی نتیجه رجوع به دانش دیگران: پیش فرض بسته فقهی اجتهاد برای کودکان

پیش فرض این بسته فقهی این است که پدر و مادر به این نتیجه رسیده‌اند که اگر فرزندشان از دانش دیگران استفاده کند، در زندگی با چالش‌های متعددی روبرو خواهد شد.^{۱۵} فلذا این بسته فقهی مربوط به

^{۱۲} ارجاع پرورشی: اجتهاد (که تقسیم به دو نوع مطلق و متجزی می‌شود) ملکه‌ای است که به فرد مجتهد توانایی استنباط احکام شرعی را از اماره یا اصل معتبر به صورت عقلی یا نقلی می‌دهد.

کفایه الأصول آخوند خراسانی ص ۴۶۴

^{۱۳} ارجاع پژوهشی: مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَرْسَلَ إِلَيْكُمْ الرَّسُولَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ أَنْزَلَ إِلَيْهِ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَ أَنْتُمْ أُمَّيُونَ عَنِ الْكِتَابِ وَ مَنْ أَنْزَلَهُ... ذَلِكَ الْقُرْآنُ فَاسْتَنْطِقُوهُ وَ لَنْ يَنْطِقَ لَكُمْ أَحَبْرُكُمْ عَنْهُ إِنَّ فِيهِ عِلْمٌ مَا مَضَى— وَ عِلْمٌ مَا يَأْتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ حُكْمٌ مَا بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَ مَا أَصْبَحْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ فَلَوْ سَأَلْتُمُونِي عَنْهُ لَعَلَّمْتُكُمْ .

امیر المؤمنین (علیه السلام) فرمود: ای مردم خدای تبارک و تعالی پیغمبر را بسوی شما فرستاد و قرآن حقرا بر او نازل فرمود در حالی که شما از قرآن و فرستنده قرآن بی‌خبر بودید و هم از پیغمبر و فرستنده او... این نسخه همان قرآنست، از او بخواهید تا با شما سخن گوید، او هرگز سخن نکوید، ولی من از او بشما خبر میدهم، در قرآنست علم گذشته و علم آینده تا روز قیامت میان شما حکم می‌دهد و اختلافات شما را بیان میکند، اگر از من قرآن را بپرسید بشما می‌آموزم.

مصدر: الکافی ج ۱ ص ۶۰

دیگر منابع: الوافی ج ۱ ص ۲۷۰ / تفسیر البرهان ج ۱ ص ۳۱

^{۱۴} ارجاع پژوهشی: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَفْصِ الْمَدَنِيِّ عَنْ أَبِي مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ أَرْطَاةَ قَالَ: لَقِيتُ كَمَيْلَ بْنَ زَيْدٍ وَ سَأَلْتُهُ عَنْ فَضْلِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ أَلَا أُخْبِرُكَ بِوَصِيَّةٍ أَوْصَانِي بِهَا يَوْمًا... يَا كَمَيْلُ لَا تَأْخُذْ إِلَّا عَنَّا تَكُنْ مِنَّا. يَا كَمَيْلُ مَا مِنْ حَرَكَةٍ إِلَّا وَ أَنْتَ مُحْتَاجٌ فِيهَا إِلَى مَعْرِفَةٍ.

ای کمیل جز از ما اخذ نکن تا از ما بشوی. ای کمیل هیچ حرکتی نیست مگر اینکه تو در آن نیازمند معرفت هستی.

منبع: بحارالانوار ج ۷۴ ص ۲۷۶

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَائِءِ عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ أَبِي مَرْثِمٍ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِسَلْمَةَ بْنِ كَهَيْلٍ وَ الْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ إِلَّا شَرَفًا وَ غَرَبًا فَلَا تَجِدَانِ عِلْمًا صَحِيحًا شَيْئًا حَرَجَ مِنْ عِنْدِنَا أَهْلَ النَّبِيِّتِ.

-امام باقر علیه السلام به سلمه بن کهیل و حکم بن عتیبه فرمود: به مشرق بروید یا مغرب، علم درست به دست نیارید جز آنچه از نزد ما خاندان بیرون آمده است.

مصدر: الکافی ج ۱ ص ۳۹۹ / بصائر الدرجات ج ۱ ص ۱۰

دیگر منابع: رجال الکشی ج ۱ ص ۲۰۹ / الوافی ج ۳ ص ۶۰۹ / وسائل الشیعه ج ۲۱ ص ۴۷۷ / بحارالانوار ج ۲ ص ۹۲

^{۱۵} ارجاع پژوهشی: برای اطلاع بیشتر در مورد مرجعیت علمی کتاب و سنت به پیوست شماره دو مراجعه کنید.

کسانی است که به درجات بالای عقل رسیده اند. اما اگر پدر و مادرها یا ائمه جمعه معتقد باشند که استفاده از دانش دیگران هیچ اشکالی ندارد^{۱۶}، خیلی معلوم نیست این بسته برای آنها مفید باشد. ما به دنبال این هستیم که برنامه ای پیشنهاد دهیم که انسانها در دوران کودکی به لحاظ فکری اخلاقی آماده استنطاق از وحی باشند^{۱۷}. نه اینکه بگذاریم فرزندمان بالغ شود و در طول دوران قبل از بلوغ با تفکرات دیگران زیست کند و بعد از چنین دوره ای طولانی بخواهیم او را با ادبیات وحی آشنا کنیم. این هم فرض امروز بعضی هاست. می گویند الآن زمان این مسائل_وحی و دین و... نیست. اجازه دهید فرزند ما از این سنین درگیر چنین موضوعاتی نشود^{۱۸}.

پس این سوال جلسه است. اگر پدر و مادری دنبال این بود که از دوران کودکی فرزندش را به این بلوغ و رشد برساند که سوال را باید از امام علیه السلام پرسد و اجمالاً اصول اینکار را هم به او بیاموزد، آداب تفقه را و آداب چگونگی پرسش از امام را، تدابیری که در این "بسته فقهی اجتهاد برای کودکان" گفته ایم برای او مفید خواهد بود.

۱/۲: وجود امامزادگان و علمای متعددی که تا سن بلوغ به درجه اجتهاد رسیده اند، دلیل عملیاتی بودن این بسته فقهی

قبل از شرح تدابیر باید این نکته را متذکر شوم که ما، هم در میان امامزادگان و هم در میان علمای شیعه مجموعه ای از افراد گرانقدر را داریم که اینها قبل از بلوغ مجتهد بوده اند، یا نزدیک سن بلوغ مثلاً ۱۶، ۱۷ سالگی به قوه اجتهاد دست پیدا کرده اند. پیداست در دوران کودکی و یا حتی قبل از آن در دوران حمل و انعقاد نطفه، مواظبتهایی صورت گرفته است که فرزند در سنین پایین به چنین قوه ای دست پیدا کرده است. بنابراین بعضی استبعاد نکنند که نمی شود. خیر ما از یک تجربه انجام شده در دوران گذشته سخن به میان آورده و قصد بازسازی آن را داریم. البته چون در دوران انقلاب اسلامی خانواده های متدین

^{۱۶} ارجاع پژوهشی: أَحْمَدُ بْنُ إِدْرِيسَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانَ عَنْ إِدْرِيسَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْكِنْدِيِّ عَنْ بَشِيرِ الدَّهَّانِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا خَيْرَ فِيمَنْ لَا يَتَفَقَّهُ مِنْ أَصْحَابِنَا يَا بَشِيرُ إِنَّ الرَّجُلَ مِنْهُمْ إِذَا لَمْ يَسْتَعْنِ بِفَقْهِهِ إِحْتِاجَ إِلَيْهِمْ فَإِذَا إِحْتِاجَ إِلَيْهِمْ أَدْخَلُوهُ فِي بَابِ صَلَاتِهِمْ وَ هُوَ لَا يَعْلَمُ .

حضرت صادق علیه السلام به بشیر فرمود: هر يك از اصحاب ما که تفقه در دین ندارد خیری ندارد، ای بشیر هر مردی از ایشان که با "فقه" بی نیاز نشود، به دیگران احتیاج پیدا میکند و چون بآنها نیازمند شد او را در گمراهی خویش وارد کنند و او نفهمد.

مصدر: الکافی ج ۱ ص ۳۳

دیگر منابع: منیه المرید ج ۱ ص ۳۷۵ / الوافی ج ۱ ص ۱۳۰ / وسائل الشیعه ج ۱ ص ۴۲۷ / بحارالانوار ج ۱ ص ۴۲۰

^{۱۷} ارجاع پژوهشی: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَلْعَلُّمُ مِنَ الصَّغِيرِ كَالنَّقْشِ فِي الْحَجَرِ.

دانش در کودکی مانند نقش کردن بر روی سنگ (ماندگار) است.

منبع: بحارالانوار ج ۱ ص ۲۲۴ / کثر الفوائد ج ۱ ص ۳۱۹

^{۱۸} ارجاع پژوهشی: وَبِئْسَ لِلْطَّغَالِ آخِرَ الزَّمَانِ مِنْ آبَائِهِمْ فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مِنْ آبَائِهِمْ الْمُشْرِكِينَ فَقَالَ لَا مِنْ آبَائِهِمْ الْمُؤْمِنِينَ لَا يَعْلَمُونَهُمْ شَيْئًا مِنَ الْفَرَائِضِ وَإِذَا تَعَلَّمُوا أَوْلَادَهُمْ مَنَعُوهُمْ وَرَضُوا عَنْهُمْ بَعَرَضِ نَيْسِرٍ مِنَ الدُّنْيَا فَأَنَا مِنْهُمْ بَرِيءٌ وَ هُمْ مِنِّي بَرَاءٌ.

حضرت فرمود: نه ؛ از دست پدر و مادر مسلمان و مومنی که هیچ چیز از فرائض را به فرزندانشان نمی آموزند ؛ و اگر هم فرزندشان بخواهد یاد بگیرد ؛ مانع آن شده ، و به در آمد اندک آنها خشنود می شوند . من و این پدر و مادر ، از هم بیزاریم .

منبع: مستدرک الوسائل ج ۱۵ ص ۱۶۴

فراوانی وجود دارد، بنظرم بیشتر هم می توانیم این را نمونه سازی کنیم. بنابراین از نظر ما نه تنها ممکن است بلکه در گذشته واقع هم شده.

۱/۲/۱: آیه الله آقا محمد علی کرمانشاهی، یک نمونه از علمایی که قبل از سن بلوغ به درجه اجتهاد رسیده اند

همانطور که عرض کردم مثلا مرحوم آیه الله العظمی آقا محمد علی کرمانشاهی^{۱۹} را داریم. ایشان به معنای واقعی کلمه جامع اضداد بودند. هم بسیار زیبا و دلربا بودند_ پیداست پدرشان تدابیر موفقی در مرحله انعقاد نطفه داشتند، همینطور مادر محترمشان در دوران حمل_ و هم بسیار با هیبت. مشهور است که مورد احترام سلاطین بوده اند. از ویژگی های ایشان این است که وارد هر شهری می شدند حاکم آن شهر یا از بزرگان آن شهر، دخترشان را به عقد ایشان در می آوردند. لذا ایشان تعدد زوجات داشتند. دلیلش هم زیبایی و هیبت ایشان بود. از افتخاراتشان این بود که می گفتند: از هیچ کس تقلید نکرده ام و از همان اول بلوغ نظر اجتهادی داشتم. ایشان پسر مرحوم وحید بهبهانی^{۲۰} هستند. مهاجرت ایشان به ایران

۱۹. ارجاع پرورشی: آقا محمدعلی، فرزند ارشد علامه وحید بهبهانی، در روز جمعه ۲۶ ذی حجه ۱۱۴۴ هـ. ق. مصادف با ۳۱ خرداد ۱۱۱۱ هجری شمسی- در شهر مقدس کربلا قدم به پهنه هستی گزارد. وی پس از طی دوران کودکی، علوم شرعیه را در خدمت پدر بزرگوارش فراگرفت. در فضائل آقا محمدعلی همین بس که در عصر- پدر، مشهور آفاق گردید به گونه ای که پدرش در وصف او چنین گفت: محمدعلی ما، شیخ بهاءالدین این عصر است. فرزندش آقا احمد، صاحب مرآت الاحوال نیز می گوید: بسیار از آن جناب شنیده ام که می فرمود: «من تقلید کسی را نکرده ام در اول تکلیف خود مجتهد بودم و احکام ضروریه را اجتهاد کرده بودم. و نیز آقا احمد در توصیف او گفته است که: در حسن بلاغت و نیکویی تقریر، رونق شکن سخنوران شیرین گفتار بود. و در هنگام موعظه، اگر چه سخنانش به طول می انجامید، ولی سررشته کلام را از آغاز تا پایان از دست نمی داد و مطالب گسسته نمیشد. نیز از خصوصیات وی چنین یاد می کند که: میان دو صفت متضاد جمع نموده بود یکی حسن صحبت و بشاشت و دیگری رعب و هیبت. چنان که حکام همیشه از هیبت او در هراس بودند و بدین سبب، رعایا در عصر- او در مهد امن و امان بودند. آقا محمدعلی در دوران جوانی به حج مشرف شد، و مدت دو سال در مکه و مدینه اقامت کرد. در طی اقامت، به خاطر تقیه، فقه مذاهب چهارگانه اهل سنت را تدریس می نمود و بسیاری از طلاب اهل سنت از محضر- او استفاده می بردند. پس از دو سال، به عتبات عالیات بازگشت. وی در این مدت، دو رساله نیز در احوال مکه معظمه و مدینه منوره نوشتند. آقا محمدعلی بار دیگر به سفر حج مشرف شد و سپس به عتبات عالیات مراجعت نمود. در آن زمان، در کربلا و نجف و آن حدود، بیماری طاعون شایع شد به گونه ای که در وصف آن، «طاعون بزرگ» گفته اند. در آن ایام آقا محمدعلی به کاظمین مشرف شد و چون بیماری طاعون به بغداد نیز رسید، علامه بهبهانی به او دستور داد تا به سمت ایران حرکت کند. آقا محمدعلی که دل کندن از عتبات عالیات برایش مشکل بود، درنگ می کرد تا این که پدر برایش نوشت که: «برو، برو! اگر نروی، عاقی عاق! » و پسر- به حکم شرعی و دستور پدرش راهی ایران شد. پس از رسیدن آقا محمدعلی به کرمانشاه، بزرگان آن دیار مقدمش را غنیمت شمرده و با عزت و احترام از وی استقبال نمودند. در آن هنگام «الله قلی خان زنگنه» حاکم کرمانشاه بود. او در مهمانداری از آقا محمدعلی نهایت احترام را رعایت نمود و او را به اقامت در کرمانشاه فراخواند. آقا محمدعلی نیز قبول کرده و به تدریس و ترویج دین مبین اسلام مشغول شد. وی پس از مدتی اقامت در کرمانشاه، بنابر خواهش الله قلی خان زنگنه، با صبیبه اللهوردی بیگ ازدواج نمود.

مرآه الاحوال جهان نما صص ۱۳۴_ ۱۴۰

۲۰. ارجاع پرورشی: محمدباقر بهبهانی (۱۱۱۸ ق_ ۱۲۰۵ ق)، مشهور به وحید بهبهانی و ملقب به آقا، فقیه، اصولی امامی قرن ۱۲ قمری. بهبهانی به «وحید عصر» (یگانه دوران) ملقب شد و به لقب های دیگری همچون «استاد اکبر»، «استاد کل»، «علامه ثانی» و «محقق ثالث» مشهور است. وی با اخباری گری و اخباریان تندرو مبارزه می کرد و با فعالیت های او اخباری گری به حاشیه رفت. وحید بهبهانی در کربلا درگذشت و در حرم امام حسین (ع) دفن شد.

مبارزه آیت الله بهبهانی با اخباری گری از زمان توقف طولانی او در بهبهان آغاز شد. بهبهان به سبب مهاجرت بسیاری از علمای بحرین مرکز فعالیت پیروان نظریه اخباری گری شده بود و وحید بهبهانی در آنجا به تدریس، اقامه نماز جماعت و تصدی امور دینی و از همه مهم تر به تألیف در جهت تبیین و نقد آرای اخباریان پرداخت.

وی کتاب الاجتهاد و الاخبار را که نوعی دفاعیه از مسلک اجتهاد است، در ۱۱۵۵ ق در بهبهان تألیف کرد و در آن مبانی اخباری گری را به باد انتقاد گرفت. وحید بهبهانی در کربلا که آن زمان محل تجمع اخباریان بود، چند روز به درس شیخ یوسف بحرانی (متوفی ۱۱۸۶)، سرآمد فقه های عصر- و آخرین نماینده مسلک اخباری گری، حاضر شد. سپس اعلام کرد که مایل است اندک زمانی به جای بحرانی درس

جریانی دارد و اتفاقاً داستانه‌های علوم غریبه ایشان هم بسیار شنیدنی است که الان فرصت بیانش را نداریم. مثلاً قضایای مواجهه ایشان با فرقه ضاله صوفیه بسیار مهم است. لذا ایشان یکی از آن مصادیق مهم است. البته در جلسات گذشته هم عرض کردم که تنها بخشی از شخصیت ایشان مربوط به تدابیر خانواده می‌شود. بخشی هم مربوط به این است که دوران کودکی شان مصادف می‌شود با دعوای جدی اخباری‌های شیعه و مرحوم پدرشان وحید بهبهانی. لذا هر روز در محیط اطراف ایشان گفت و گوهای علمی شدیدی در بررسی آراء اخباری‌ها و اصولی‌ها در جریان بوده است. این هم خیلی کمک کرده تا شخصیت ایشان زودتر رشد کند. بنابراین صورت مسئله آماده است. اگر والدین یا مدیرانی به جای اینکه مدرسه تیزهوشان تاسیس کنند، با ساخت یک سری مدارس و یا مشاوره دادن به پدر و مادرها_ البته به نظرم این وظیفه حوزه علمیه است_ تصمیم بگیرند که از همان دوران کودکی، مسئله استنطاق و سوال از امام را در یک افرادی تثبیت کنند، احتمالاً این بسته فقهی می‌تواند در این راستا کارآمد باشد. به نظر ما چند کار باید انجام شود. این را بنده اجمالاً طرح می‌کنم تا ان شاءالله در یک نشست تخصصی بتوانیم تفصیلی‌تر هم مطرح کنیم.

۲. پرسش دوم: مهم‌ترین تدابیر ظرفیت ساز غیر بیانی (الگوی تفصیل) برای استنطاق کودکان از وحی چیست؟

در فرآیند استنباط از دین، قوه درک انسان خیلی مهم است و آدم باید یک حدت ذهنی داشته باشد. مثلاً حافظه ی قوی، زیرساخت مسئله بسیار مهم جمع ادله^{۲۱} است. بدون این زیرساخت بعید است کسی مجتهد شود. فلذا اولین توصیه این است که فرزند باید ارتقاء درک پیدا کند، قوه ی جسمی قوی داشته باشد، به لحاظ اخلاقی سعید و مبتلا به شقاوتهای اولیه نباشد. بنابراین اگر کسی می‌خواهد فرزندش را در مسیر استنطاق از وحی قرار دهد، باید مجموعه تدابیر کمک‌کننده به رشد قوه ی عقلی، اخلاقی و جسمی فرزند را در دستور کار خود قرا بدهد. البته این تدابیر برای عامه مردم هم خیلی مفید است. بهر حال ما در

بگویند و از وی خواست تا شاگردانش را به حضور در درس وی سفارش کند. بحرانی که اخباری معتدلی بود و به تعبیر خودش راه میانه را برگزیده بود، خود به دسته‌بندی علمای شیعه به اخباری و اصولی و بدگویی از مجتهدان بزرگ شیعه انتقاد داشت. از این رو مجلس درس خود را که بزرگترین حلقه درسی در آن زمان بود به آقامحمدباقر بهبهانی واگذار کرد و او ظرف سه روز با تبیین نظریه اجتهاد و نقد نظریات اخباریان، نزدیک به دو سوم شاگردان بحرانی را از مرام اخباری رویگردان ساخت. محمدباقر بهبهانی بیش از سی سال در کربلا ماند و موفق شد تا جریان اخباری‌گری را کنار زده، حوزه اجتهادی خود را بر پا کند. از آنجا که اصول فقه در اثر تجدید نظر وی در مباحث آن، ترویجی شگفت‌آور یافت، او را مؤسس بهبهانی و مروج بهبهانی لقب دادند.

مرآة الأحوال جهان نما ج ۱ ص ۵۱ و ۱۶۸ / بحرانی، الحقائق، ۱۳۶۳ش، ج ۱، ص ۱۵ / مامقانی، تنقیح المقال، ۱۳۴۹ق، ج ۲، ص ۲۸۵ / آقابزرگ طهرانی، الذریعه الی تصانیف الشیعة، ۱۴۰۳ق، ج ۱۶، ص ۳۳۰-۳۳۱

^{۲۱} ارجاع پرورشی: جمع بین ادله به معنی رفع تنافی میان مدلول دو یا چند دلیل متعارض است. منظور از جمع بین ادله، رفع تنافی و ایجاد سازگاری بین مدلول دو یا چند دلیل متعارض است؛ برای مثال، دلیلی می‌گوید: "ثمن العذرة سحت؛ پولی که در مقابل خرید کود حیوانی پرداخت می‌شود، حرام است" و دلیل دیگری می‌گوید: "لا بأس ببيع العذرة؛ فروش کود حیوانی اشکال ندارد"؛ این دو دلیل اطلاق دارند، اولی شامل عذره (کود) انسان و غیر انسان از حلال گوشت و حرام گوشت می‌گردد، و دومی اطلاق دارد و همین امر موجب تنافی آن دو است؛ ولی چون قدر متیقن از دلیل اول، خصوص عذره انسان و قدر متیقن از دلیل دوم، عذره حیوان حلال گوشت است، با حمل هر یک از آن دو به قدر متیقن، تعارض از بین می‌رود.

بهبهانی، محمد باقر بن محمد اکمل، الرسائل الاصولية، ص ۴۴۷-۴۸۶ / ایروانی، باقر، الحلقة الثالثة فی اسلوبها الثانی، ج ۴، ص ۲۹۵ / مظفر، محمدرضا، اصول الفقه، ج ۲، ص ۲۱۱-۲۱۳

حال بررسی و شرح روایاتی هستیم که انسان را برای علم آماده می کند. این فضای بحثی جلسه امروز است. خب حالا این تدابیر چیست؟

۲/۱. انتخاب صحیح همسر: اولین اقدام ظرفیت ساز

اولین تدبیر انتخاب همسر^{۲۲} است. فرض بفرمایید کسی که این حرف را می شنود هنوز مجرد است. ابتدا باید همسر خوبی انتخاب کند. چرا؟ چون مادر، اصل در تربیت فرزند است. بنابراین اگر شما در انتخاب مادر فرزندان، در انتخاب همسرتان دچار تسامح شدید، دیگر نمی شود چندان کار را پیش برد. پس گام اول انتخاب همسر است^{۲۳}.

^{۲۲} ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره بقره آیه ۲۲۱: وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنَ وَلَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ حَسْبُكُمْ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْبَبْتُمْ وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ حَسْبُكُمْ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ أَعْبَبْتُمْ أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ.

و با زنان مشرک ازدواج مکنید تا ایمان بیاورند قطعاً کنیز با ایمان بهتر از زن مشرک است هر چند [زیبایی] او شما را به شگفت آورد و به مردان مشرک زن مدهید تا ایمان بیاورند قطعاً برده با ایمان بهتر از مرد آزاد مشرک است هر چند شما را به شگفت آورد آنان [شما را] به سوی آتش فرا می خوانند و خدا به فرمان خود [شما را] به سوی بهشت و آمرزش می خواند و آیات خود را برای مردم روشن می گرداند باشد که متذکر شوند. ترجمه فولادوند

قرآن کریم سوره نور آیه ۲۶: الْحَبِيبَاتُ لِلْحَبِيبِينَ وَالْحَبِيبُونَ لِلْحَبِيبَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ.

زنان پلید برای مردان پلیدند و مردان پلید برای زنان پلید و زنان پاک برای مردان پاکند و مردان پاک برای زنان پاک اینان از آنچه در باره ایشان می گویند برکنارند برای آنان آمرزش و روزی نیکو خواهد بود. ترجمه فولادوند

مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ التَّوْقَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : «إِيَّاكُمْ وَتَرْوِجَ الْحَمَقَاءِ فَإِنَّ صُحْبَتَهَا بَلَاءٌ وَوَلَدَهَا ضَيَاعٌ».

با انسان احق و نافهم ازدواج نکنید زیرا معاشرت با او بلائی است عظیم و فرزندانش نیز ضایع خواهند شد

مصدر: الکافی ج ۵ ص ۳۵۳ / تهذیب الاحکام ج ۷ ص ۴۰۶

دیگر منابع: دعائم الاسلام ج ۲ ص ۴۹۷ / الاشعثیات ج ۱ ص ۹۲ / الوافی ج ۲۱ ص ۱۱۷ / وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۸۴

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقُضَيْلِ عَنْ سَعْدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْجَلَابِ قَالَ قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ الْجَنَّةَ ظَاهِرَةً مُظَهَّرَةً فَلَا يَدْخُلُهَا إِلَّا مَنْ طَابَتْ وَلادَتْهُ وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ طُوبَى لِمَنْ كَانَتْ أُمُّهُ عَفِيفَةً.

احمد بن محمد رحمة الله عليه از پدرش، از محمد بن احمد از ابراهیم بن اسحاق، از محمد بن علی کوفی، از محمد بن فضل از سعد بن عمر جلاب نقل کرده که وی گفت: حضرت ابی عبد الله علیه السلام: خداوند متعال بهشت را پاک و پاکیزه آفریده لذا داخل آن نمی شود مگر کسی که ولادتش پاک و فرزند حلال باشد، سپس آن حضرت فرمودند: خوشا به حال کسی که مادرش عقیفه و صالحه باشد.

مصدر: علل الشرایع ج ۲ ص ۵۶۴

دیگر منابع: الفصول المهمة ج ۳ ص ۲۶۴ / بحارالانوار ج ۵ ص ۲۸۵

عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: تَرَوُّجُوا فِي الْحُجْرِ الصَّالِحِ فَإِنَّ الْعِرْقَ دَسَّاسٌ.

و از آن حضرت (علیه السلام): از خاندان صالح همسر بگیرید که نطفه اثر (پنهانی) دارد (یعنی صفات و حالات والدین از راه نطفه بفرزند میرسد).

مصدر: مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۱۹۷

دیگر منابع: الوافی ج ۳ ص ۷۰۶

^{۲۳} ارجاع پژوهشی: برای مطالعه بیشتر در مورد ازدواج، شرایط انتخاب همسر شایسته و... به پیوست شماره سه مراجعه کنید.

۲/۲. رعایت شرایط پنج گانه انعقاد نطفه : دومین اقدام ظرفیت ساز

گام دوم، انعقاد نطفه ذیل شرایط پنج گانه ای است که در روایات آمده است.

۲/۲/۱. طرد حالات شیطانی از پدر و مادر: اولین شرط انعقاد نطفه صحیح

اولین آن شرایط این است که حالات انسان در حین انعقاد نطفه، حالاتی شیطانی^{۲۴} نباشد. مثل اینکه خدای نکرده با تصور زن یا مرد اجنبی مجامعت صورت بگیرد^{۲۵}، چرا که اینها ظرفیت سازی های اولیه را به چالش می کشد. انعقاد خصوصاً در مرحله آخر که نطفه از مرد به زن منتقل می شود، باید با تمرکز بر روی همسر واقع شود.

۲/۲/۱/۱: با طهارت بودن: راه حل طرد حالات شیطانی حین انعقاد نطفه

در این مرحله مدیریت حالات مرد و زن خیلی مهم است. حال راه مدیریت این حالات چیست؟ پاسخ این است که با طهارت^{۲۶}. اینجا دوباره حد طهارت کار را پیش می برد یعنی مثلاً قبل از انعقاد نطفه، پدر و

^{۲۴} ارجاع پژوهشی: عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِيِّ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِذَا دَخَلْتَ بِأَهْلِكَ فَخُذْ بِنَاصِيَتَيْهَا وَاسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَ قُلِ اللَّهُمَّ بِأَمَانَتِكَ أَخَذْتُهَا وَ بِكَلِمَاتِكَ اسْتَخَلَلْتُهَا فَإِنْ قَضَيْتَ لِي مِنْهَا وَلَدًا فَاجْعَلْهُ مُبَارَكًا تَقِيًّا مِنْ شَيْعَةِ آلِ مُحَمَّدٍ وَ لَا تَجْعَلْ لِلشَّيْطَانِ فِيهِ شِرْكَاً وَ لَا نَصِيباً

هرگاه نزد عروست وارد شدی پیشانی اش را بگیر و رو به قبله بگو خدایا این را با امانت تو گرفتم و با کلمات تو بر خود حلال کردم. خدایا اگر فرزندی از این زن به من دادی آنرا مبارک و باتقوا قرار بده و از شیعیان پیامبر تو باشد (صلوات الله علیه وآله) و برای شیطان در فرزندم سهم و نصیبی قرار نده

مصدر: الکافی ج ۵ ص ۵۰۰

دیگر منابع: الوافی ج ۲۲ ص ۷۱۰ / وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۱۱۶

^{۲۵} ارجاع پژوهشی: رُوِيَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: أَوْصَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعْ امْرَأَتَكَ بِشَهْوَةِ امْرَأَةِ عَمْرٍكَ فَإِنِّي أَخَشَى أَنْ يَكُونَ مَخْتَأًا أَوْ مُؤْتَأًا مَخْتَبَلًا

یا علی به عشق و هوای زن غیر خودت با همسرت میاویز چرا که من میترسم اگر فرزندی پسر نصیبتان شود مختت و خود فروش و زن مآب باشد و یا دیوانه و ناقص العقل.

مصدر: من لایحضره الفقیه ج ۳ ص ۵۵۱ / الامالی للصدوق ج ۱ ص ۵۶۶ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۲۰۹ / علل الشرایع ج ۲ ص ۵۱۴

دیگر منابع: بحارالانوار ج ۱۰۰ ص ۲۸۰ / وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۲۸۰

^{۲۶} ارجاع پژوهشی: مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى - وَ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ زَاهِدٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا تَزَوَّجَ أَحَدُكُمْ كَيْفَ يَضْمَعُ قُلْتُ لَا أُدْرِي قَالَ إِذَا هُمْ بِذَلِكَ فَلْيَصِلْ رُكْعَتَيْنِ وَ لِيَحْمَدِ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَتَزَوَّجَ فَقَدِّرْ لِي مِنَ النِّسَاءِ أَعْظَمَهُنَّ فَرْجاً وَ أَحْفَظَهُنَّ لِي فِي نَفْسِهَا وَ مَالِي وَ أَوْسَعَهُنَّ رِزْقاً وَ أَعْظَمَهُنَّ بَرَكَةً وَ قَدِّرْ لِي وَلَدًا طَيِّبًا تَجْعَلُهُ خَلْفًا صَالِحاً فِي حَيَاتِي وَ بَعْدَ مَوْتِي قَالَ فَإِذَا دَخَلْتَ إِلَيْهِ فَلْيَضْمَعْ يَدَهُ عَلَى نَاصِيَتَيْهَا وَ لِيَقُلِ اللَّهُمَّ عَلَى كِتَابِكَ تَزَوَّجْتُهَا وَ فِي أَمَانَتِكَ أَخَذْتُهَا وَ بِكَلِمَاتِكَ اسْتَخَلَلْتُ فَرْجَهَا فَإِنْ قَضَيْتَ لِي فِي رَحِمِهَا شَيْئاً فَاجْعَلْهُ مُسْلِماً سَوِيًّا وَ لَا تَجْعَلْهُ شِرْكَاً شَيْطَانٍ قَالَ قُلْتُ وَ كَيْفَ يَكُونُ شِرْكَاً شَيْطَانٍ قَالَ إِنَّ ذَكَرَ اسْمَ اللَّهِ تَنَجَّى الشَّيْطَانُ وَ إِنْ فَعَلَ وَ لَمْ يُسَمِّ أَدْخَلَ ذَكَرَهُ وَ كَانَ الْعَمَلُ مِنْهُمَا جَمِيعاً وَ النَّظْفَةُ وَاحِدَةٌ .

ابو بصیر گوید: امام باقر علیه السلام به من فرمود: هنگامی که یکی از شما ازدواج می کند، چگونه مراسم شب زفاف و عروسی را انجام می دهد؟ گفتم: نمی دانم. فرمود: هرگاه چنین قصدی داشت، دو رکعت نماز بخواند و خداوند را ستایش کند، سپس بگوید: «اللهم إني أريد أن أتزوج فقدر لي من النساء أعظمن فرجاً و أوسعهن رزقاً و أعمهن بركة و قدر لي ولداً طيباً تجعله خلفاً صالحاً في حياتي و بعد موتي.» پس هرگاه عروس نزدش آمد دست خود را بر پیشانی اش بگذارد و بگوید: «اللهم على كتابك تزوجتها و في أمانتك أخذتها و بكلماتك استخللت فرجها فإن قضيت لي في رحمها شيئاً فاجعله مسلماً سويّاً و لا تجعله شركاً شيطاناً.»

ابو بصیر گوید: پرسیدم: مشارکت شیطان در فرزند چگونه است؟ فرمود: اگر نام خدا را ذکر کند شیطان دور می شود. و اگر آمیزش کند و نام خدا را نبرد، شیطان نیز آلت خود را داخل می کند و عمل از هر دوی آن ها می باشد، اما نطفه یکی است.

مصدر: الکافی ج ۵ ص ۵۰۱ / من لایحضره الفقیه ج ۳ ص ۳۹۴ / تهذیب الاحکام ج ۷ ص ۴۰۷ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۲۰۵

دیگر منابع: مستدرک الوسائل ج ۱۴ ص ۲۱۷ / تفسیر البرهان ج ۳ ص ۵۴۵

مادر وضو بگیرند، أعوذ بالله من الشيطان الرجيم بگویند^{۲۷}، بسم الله الرحمن الرحيم بگویند. اینها کمک می کند حالات انسان در مرحله انعقاد نطفه دچار مشکل نشود. چه زن و چه مرد هر دو باید اینکار را انجام دهند. لذا شما دیده اید که **شب زفاف** هم دعا دارد و هم نماز، چرا؟ خصوصا در عصر ما که بنظرم این نماز و دعا واجب است. افراد دیر ازدواج می کنند و ذهنشان پر از **تصاویر اجنبی و نامحرم** است که ممکن است در **شب زفاف** و در **انعقاد نطفه** تاثیر منفی داشته باشد^{۲۸}. بنابراین اگر با طهارت وارد حجله شوید، آداب و نماز شب زفاف را هم رعایت کنید، این به طهارت قبل از انعقاد نطفه خیلی کمک می کند. پس این یک دسته از تدابیر روایی که حالات شیطانی را از مرد و زن دور می کند. همانطور که عرض کردم یکی از مصادیق حالات شیطانی در مقام انعقاد نطفه، همین تصور **زن و مرد اجنبی و نامحرم** است. یعنی آدم وقتی پیش همسرش است_ چه زن و چه مرد_ تصور فرد دیگری در ذهنش باشد، یا توجه به کس دیگری داشته باشد. اینها ظرفیتهای اولیه فرزند را از بین می برد. در روایت است که اگر مردی با تصور زن، یا زنی با تصور مرد اجنبی فرآیند انعقاد نطفه را دنبال کند، اگر فرزندشان دختر باشد مخنث می شود و اگر پسر_ باشد میل به مفعولیت در او نهادینه می شود. البته شارع راه حلهایی را برای مواجهه با این مشکل داده است ولی (تغییر آن شرایط بد) خیلی سخت است. بنابراین توصیه اول این است که طهارت حالتی و فکری در زن و مرد رعایت شود. اینجا حکمت حرام بودن **نگاه ربه ای**^{۲۹} به نامحرم جای خود را نشان می دهد. البته در این موضوع مجموعه ای از بحثهای مختلف وجود دارد.

^{۲۷} ارجاع پژوهشی: عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِذَا جَامَعَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ اللَّهُمَّ جَنِّبْنِي الشَّيْطَانَ وَ جَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنِي قَالَ فَإِنَّ قَضَى اللَّهُ بَيْنَهُمَا وَلَدًا لَا يَضُرُّهُ الشَّيْطَانُ بِشَيْءٍ أَبَدًا .
ابن قَدَّاح گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: امیر مؤمنان علیه السلام فرمود: هرگاه یکی از شما آمیزش می کند بگوید: «بسم الله و بالله اللهم جنبني الشيطان و جنب الشيطان ما رزقتني». فرمود: پس اگر خداوند بین آن دو فرزندی مقرر سازد، هرگز شیطان نمی تواند هیچ گونه ضرری به او وارد کند.

مصدر: الكافي ج ۵ ص ۵۰۳

دیگر منابع: عوالی الثالی ج ۳ ص ۳۰۶ / الوافی ج ۲۲ ص ۷۱۳ / وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۱۳۶

^{۲۸} ارجاع پژوهشی: فَإِنَّهُ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ الْحُسَيْنِ [الْحَسَنِ] بْنِ مَخْبُوبٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: ... فَقَالَ شَعِيبٌ: مَا وَضَعْتَ أَغْتَابِي فِي هَذِهِ السَّنَةِ مِنْ عَنَمٍ بُلْقِي فَهَوَ لَكَ، فَعَمَدَ مُوسَى عِنْدَ مَا أَرَادَ أَنْ يُرْسَلَ الْفَخْلَ عَلَى الْغَنَمِ إِلَى عَصَا فِقْشَرٍ مِنْهُ بَعْضُهُ وَ تَرَكَ بَعْضُهُ وَ عَرَزَهُ فِي وَسْطِ مَرْبِضِ الْغَنَمِ وَ أَلْقَى عَلَيْهِ كِسَاءً أَبْلَقَ ثُمَّ أَرْسَلَ الْفَخْلَ عَلَى الْغَنَمِ فَلَمْ تَضَعْ الْغَنَمُ فِي تِلْكَ السَّنَةِ إِلَّا بُلْقًا.

موسی پس از ده سال سکونت در مدین، در آخرین سال سکونتش، به شعیب چنین گفت: «من ناگزیر باید به وطنم بازگردم و از مادر و خویشانم دیدار کنم، در این مدت که در خدمت تو بودم، در نزد تو چه دارم؟» شعیب گفت: «امسال هر گوسفندی که زائید و نوزاد او اَبْلَق (دو رنگ و سیاه و سفید) بود مال تو باشد.

موسی (با اجازه شعیب) هنگام جفت گیری گوسفندان، چوبی را در زمین نصب کرد و پارچه دورنگی روی آن افکند، همین پارچه دورنگ در روبروی چشم گوسفندان بود، هنگام انعقاد نطفه، در نوزاد آنها اثر کرد و آن سال همه نوزادهای گوسفندها، ابلق شدند.

مصدر: تفسیر قمی ج ۲ ص ۱۳۵

دیگر منابع: تفسیر البرهان ج ۴ ص ۲۵۵ / بحار الانوار ج ۱۳ ص ۲۵

^{۲۹} ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره نور آیه ۳۱: وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَعْضَضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ.

و به زنان با ایمان بگو دیدگان خود را [از هر نامحرمی] فرو بندند و پاکدامنی ورزند و زیورهای خود را آشکار نگردانند مگر آنچه که طبعاً از آن پیداست و باید روسری خود را بر سینه خویش [فرو] اندازند و زیورهایشان را آشکار نکنند. ترجمه فولادوند

۲/۲/۲: حلال و طیب بودن غذای سازنده نطفه: دومین شرط انعقاد نطفه صحیح

تدبیر دوم این است که نطفه ناشی از غذای حلال و طیب^{۳۰} باشد. این عامل هم در تولید ظرفیتهای اولیه بالا در فرزند بسیار مؤثر است، خصوصاً در روزهای نزدیک به انعقاد نطفه. مثلاً مرد می تواند نطفه خود را پاکسازی کند. زنان هم با تدابیری می توانند رحم شان را پاکسازی و گرم کنند^{۳۱}. در روایت است که مرد قبل از انعقاد نطفه یک به کامل^{۳۲} بخورد. امام علیه السلام می فرمایند: اینکار نطفه را تمیز می کند و چون ماده

عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ ابْنِ فَضَالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقَبَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: **النَّظَرُ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ مَسْمُومٌ وَكَمْ مِنْ نَظْرَةٍ أَوْرَثَتْ حَسْرَةً طَوِيلَةً.**

نگاه حرام تیری از تیرهای مسموم شیطان است و چه بسیار نگاه های حرامی که موجب حسرت های طولانی شد.

مصدر: المحاسن ج ۱ ص ۱۰۹ / الکافی ج ۵ ص ۵۵۹ / ثواب الاعمال ج ۱ ص ۲۶۴

دیگر منابع: الوافی ج ۲۲ ص ۸۹۵ / وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۱۹۰ / بحار الانوار ج ۱۰ ص ۴۰

^{۳۰} ارجاع پژوهشی: سوره بقره آیه ۱۶۸: يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ای مردم از آنچه حلال و پاکیزه است در زمین بخورید و از گام های شیطان پیروی نکنید که دشمن آشکار شماست. ترجمه فولادوند

برای مطالعه بیشتر در مورد غذای طیب به پیوست شماره چهار مراجعه کنید.

أَحْمَدُ عَنِ ابْنِ فَضَالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ عَبْدِ بْنِ زُرَّازَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: **كَسَبُ الْحَرَامِ يَبِينُ فِي الدَّرَجَةِ.** نتیجه کسب حرام در نسل و فرزندان انسان آشکار می شود.

مصدر: الکافی ج ۵ ص ۱۲۴

دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۱۷ ص ۸۱ / الوافی ج ۱۷ ص ۶۰

برای مطالعه بیشتر در مورد کسب حلال به پیوست شماره پنج مراجعه کنید.

^{۳۱} ارجاع پژوهشی: زُويٌّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: أَوْصَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ... إِمْتَنِعِ الْعُرُوسَ فِي أَسْبُوعِهَا مِنَ الْأَلْبَانِ وَالْحَلِّ وَالْكَزْبَرَةِ وَالنُّفَّاحِ الْحَامِضِ مِنْ هَذِهِ الْأَرْبَعَةِ الْأَشْيَاءِ «فَقَالَ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ «يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلَايِي سَيِّئٌ أَفْتَعُهَا هَذِهِ الْأَرْبَعَةَ الْأَشْيَاءَ» قَالَ «لَأَنَّ الرَّحِمَ تَعْقَمُ وَتَبْرُدُ مِنْ هَذِهِ الْأَرْبَعَةِ الْأَشْيَاءِ عَنِ الْوَلَدِ وَلَحْصِيرٍ فِي نَاحِيَةِ الْبَيْتِ خَيْرٌ مِنْ إِهْرَاقِهَا لَا تَلِدُ.

عروس را از خوردن دوغ و سرکه و خیار یا گشنیز و سیب ترش این چهار چیز باز دار، امیر مؤمنان علیه السلام عرض کرد یا رسول الله برای چه از اینها او را منع کنم؟ فرمود: برای اینکه رحم از این چهار چیز عقیم، نازا و سرد می شود و سبب نزائیدن و بار بر نداشتن رحم است، در حالی که حصیری در گوشه ای از خانه باشد بهتر است از زنی که نزايد.

مصدر: من لايحضره الفقيه ج ۳ ص ۵۵۱ / مكارم الاخلاق ج ۱ ص ۲۰۹ / الامالی للصدوق ج ۱ ص ۵۶۶ / علل الشرايع ج ۲ ص ۵۱۴

دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۲۵۱ / جامع الاخبار ج ۱ ص ۱۰۳ / مستدرک الوسائل ج ۱۴ ص ۲۹۸ / بحار الانوار ج ۱۰ ص ۲۸۰

^{۳۲} ارجاع پژوهشی: مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّمِيمِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ هَاشِمٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخِرَّازِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَنَظَرَ إِلَى غُلَامٍ جَمِيلٍ يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ أَبُو هَذَا الْغُلَامِ أَكَلَ السَّفْرَجَلِ. پیامبر صلوات الله علیه پسر زیبایی را دیدند و فرمودند: پدر این پسر حتما میوه به مصرف کرده است.

مصدر: الکافی ج ۶ ص ۲۲

دیگر منابع: الوافی ج ۲۳ ص ۱۳۱۱ / وسائل الشیعه ج ۲۱ ص ۴۰۲

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: كَانَ جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَأَهْدَى إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ سَفْرَجَلٌ فَقَطَعَ مِنْهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قِطْعَةً وَنَاولَهَا جَعْفَرًا فَأَبَى أَنْ يَأْكُلَهَا فَقَالَ خُذْهَا وَكُلْهَا فَإِنَّهَا تُذَكِّي الْقَلْبَ وَتُشَجِّعُ الْجَبَانَ وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى كُلُّ فَإِنَّهُ يُصْفِي اللَّوْنُ وَيُحَسِّنُ الْوَلَدَ.

سکونی گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: جعفر بن ابی طالب در حضور پیامبر صلی الله علیه و اله بود، برای پیامبر يك عدد به هدیه آورده بودند. پیامبر تکه ای از آن را برید و به جعفر داد. امام جعفر خودداری کرد که آن را بخورد. پیامبر صلی الله علیه و اله فرمود: بگیر و بخور؛ زیرا به، قلب را تذکیه و ترسورا شجاع می کند. در روایتی دیگر چنین آمده است: پیامبر صلی الله علیه و اله فرمود: بخور؛ زیرا به، رنگ پوست را روشن می کند و فرزند را زیباروی می سازد.

اولیه آن تمیز و پاک شده، ظرفیتهای اولیه روحی، فکری، جسمی و اخلاقی فرزند را ارتقا می دهد. پس اینجا هم باز مجموعه ای از تدابیر است که **اکل و شرب** قبل از انعقاد نطفه مدیریت شود. ملحق به اکل و شرب، مسئله قضای حاجت زن و مرد هم موضوعیت دارد. اگر والدین هنگام انعقاد نطفه نیاز به قضای حاجت داشته باشند و اینکار را نکنند، بر آن نطفه ای که تبدیل به فرزند می شود تأثیر منفی خواهد گذاشت. پس این هم یک مسئله ی مهم است که غیر از مدیریت حالات انسان که شیطانی نباشد، شما بر طیب بودن غذا هم تاکید می کنید و من توصیه می کنم در این مسائل به پزشکان رجوع نکنید. این را حتما به طلبه های روایت خوانده مراجعه کنید تا آنها بتوانند علم و دانش انبیاء علیهم السلام را به شما منتقل کنند.

۲/۲/۳. انتخاب مکان مناسب: سومین شرط انعقاد نطفه صحیح

سومین دسته، روایات مرتبط با مکانهای انعقاد نطفه است.

۲/۲/۳/۱. دور بودن از سمع و نظر دیگران بویژه اطفال: اولین ویژگی مکان صحیح انعقاد نطفه

مکان انعقاد نطفه نباید جایی باشد که دیگران حضور دارند حتی کودکان خردسال، چون اثر اخلاقی بسیار بدی بر آنها دارد^{۳۳}. روایت می فرماید که فرزندی که صدای تنفس پدر و مادرش را در حین انعقاد نطفه بشنود، تقریباً عاقبت به خیر نخواهد شد^{۳۴}. پس مخفی بودن مکان و اینکه در دید و استماع دیگران نباشد

مصدر: الکافی ج ۶ ص ۳۵۷ / المحاسن ج ۲ ص ۵۴۹

دیگر منابع: مستدرک الوسائل ج ۱۶ ص ۴۰۲ / بحارالانوار ج ۱۰۱ ص ۸۱ / الجعفریات ج ۱ ص ۲۴۴ / وسائل الشیعه ج ۲۴ ص ۱۶۷

^{۳۳} ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره نور آیات ۵۸ و ۵۹: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَصْعُونَ فِي آيَاتِكُمْ مِنَ الظُّهْرِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثَ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ. وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ.

ای کسانی که ایمان آورده اید قطعاً باید غلام و کنیزهای شما و کسانی از شما که به [سن] بلوغ نرسیده اند سه بار در شبانه روز از شما کسب اجازه کنند پیش از نماز بامداد و نیمروز که جامه های خود را بیرون می آورید و پس از نماز شامگاهان [این] سه هنگام برهنگی شماست نه بر شما و نه بر آنان گناهی نیست که غیر از این [سه هنگام] گرد یکدیگر بچرخید [و با هم معاشرت نمایید] خداوند آیات [خود] را این گونه برای شما بیان می کند و خدا دانای سنجیده کار است. و چون کودکان شما به [سن] بلوغ رسیدند باید از شما کسب اجازه کنند همان گونه که آنان که پیش از ایشان بودند کسب اجازه کردند خدا آیات خود را این گونه برای شما بیان می دارد و خدا دانای سنجیده کار است. ترجمه فولادوند

^{۳۴} ارجاع پژوهشی: علی بن ابراهیم عن ابيه عن عبد الله بن الحسين بن زيد عن ابيه عن أبي عبد الله عليه السلام قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ رَجُلًا عَثِيَ- إِمْرَأَتُهُ وَ فِي الْبَيْتِ صَبِيٌّ مُسْتَنْقِظٌ يَرَاهُمَا وَ يَسْمَعُ كَلَامَهُمَا وَ نَفْسُهُمَا مَا أَفْلَحَ أَبَدًا إِذَا كَانَ غُلَامًا كَانَ رَانِيًا أَوْ جَارِيَةً كَانَتْ رَانِيَةً وَ كَانَ عَلِيٌّ بِنَ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَغْتَسِيَ- أَهْلُهُ أَغْلَقَ الْبَابَ وَ أَرَجَى السُّتُورَ وَ أَخْرَجَ الْخَدَمَ .

امام صادق علیه السلام فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به آن که جانم در دست اوست سوگند! اگر مردی با همسرش آمیزش کند و در آن خانه کودک بیداری باشد که آنان را ببیند و سخن و صدای نفس آنان را بشنود، هیچ گاه این کودک رستگار نخواهد شد؛ اگر پسر- باشد یا دختر، زناکار خواهد شد. امام صادق علیه السلام افزود: امام سجاد علیه السلام همواره به هنگام نزدیکی با همسرش دربها را می بست، پردهها را می افکند و خدمتکاران را (از خانه) بیرون می نمود.

مصدر: الکافی ج ۵ ص ۵۰۰

دیگر منابع: الوافی ج ۲۲ ص ۷۲۶ / عوالی الثالی ج ۳ ص ۳۰۵ / وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۱۳۳

بسیار مهم است و این فقط یکی از چالش هایی است که ما با آپارتمانها داریم. حداقل این است که استماع این مسئله را برای دیگران تسهیل کرده است.

۲/۲/۳/۲. نهی از انعقاد نطفه در پشت بام و زیر درخت میوه: دومین ویژگی مکان صحیح انعقاد نطفه

در شروط مکانیه باز ائمه علیهم السلام راهنمایی فرموده اند. مثلاً به دلیل وجود حیثهای علوم غریبه ای و هم بعضی از حیثهای ظاهری که الآن فرصت شرحش را نداریم، انعقاد نطفه نباید در زیر آسمان _ پشت بام _ اتفاق بیفتد.^{۳۵} اهل بیت علیهم السلام ملحق به مکان های نامناسب انعقاد نطفه، به دلیل آثار سوء اخلاقی و برخی دیگر از اتفاقات ناگوار، از مجامعت زیر درخت میوه هم نهی کرده اند. به اضافه ی مباحث دیگری که در این زمینه قابل ذکر است. بنابراین عمده ی بحث در سرفصل سوم مکان مناسب است. حتی در اتاق خلوت هم که زن و مرد پیش هم هستند، حتماً باید یک روانداز سبکی داشته باشند^{۳۶} یعنی حتی مخفی از ملائکه باشند چرا که آنها در همه جا حضور دارند و این موضوع باعث می شود که انعقاد نطفه حتی در اختفای به نسبت اجنه و ملائکه اتفاق بیفتد. این هم بخش دیگر مباحث. البته دأب بنده در این جلسات این است که پرسشها ایجاد شود و خود آقایان می توانند بروند و پاسخها را پیدا کنند.

۲/۲/۴. انتخاب زمان های مناسب: چهارمین شرط انعقاد نطفه صحیح

چهارمین مسئله مهم در انعقاد نطفه انتخاب زمان های صحیح برای این کار است. چه زمانهایی مناسب است؟ در این مورد هم علوم اهل بیت علیهم السلام ما را راهنمایی کرده است.

۲/۲/۴/۱. اول، وسط و آخر ماه قمری، شب عید قربان و شب عید فطر: چند مورد از زمانهای منهی عنہ انعقاد نطفه

از جمله زمانهای منهی عنہ: اول، وسط و آخر ماه قمری است. شب عید قربان و شب عید فطر است^{۳۷}. اینها را باید در موردش دقت کرد. حالا در اینکه اول ماه قمری چه اتفاقی می افتد که مورد نهی واقع شده

^{۳۵} ارجاع پژوهشی: رُوِيَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: أَوْضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ... يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعْ أَهْلَكَ عَلَى سُقُوفِ الْبُنْيَانِ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمْ وَوَلَدٌ يَكُونُ مُنَافِقًا مُرَائِيًا مُبْتَدِعًا... يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعْ إِمْرَأَتَكَ تَحْتَ شَجَرَةٍ مُثْمِرَةٍ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمْ وَوَلَدٌ يَكُونُ جَلَادًا قَتَالًا أَوْ عَرِيفًا

یا علی در بام خانه ها با همسریت هم خوابگی مکن زیرا اگر فرزندی برایتان آید منافق و ریاکار و بدعت گذار باشد. یا علی با همسریت در زیر درخت میوه مجامعت مکن زیرا اگر دارای فرزند شوی او مردی جلاذ آدمکش و جاسوس خواهد شد.

مصدر: من لایحضره الفقیه ج ۳ ص ۵۵۱ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۲۰۹ / الامالی للصدوق ج ۱ ص ۵۶۶ / علل الشرایع ج ۲ ص ۵۱۴
دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۲ ص ۲۵۱ / جامع الاخبار ج ۱ ص ۱۰۳ / مستدرک الوسائل ج ۱۴ ص ۲۹۸ / بحارالانوار ج ۱۰ ص ۲۸۰

^{۳۶} ارجاع پژوهشی: رُوِيَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: أَوْضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ... يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعْ إِمْرَأَتَكَ فِي وَجْهِ الشَّمْسِ وَتَلَأُلَيْهَا إِلَّا أَنْ تُرْجِي سِتْرًا فَيَسْتُرُكُمْ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمْ وَوَلَدٌ لَا يَزَالُ فِي بُؤْسٍ وَفَقْرٍ حَتَّى يَمُوتَ. یا علی در مقابل خورشید با زنت همبستر مشو مگر اینکه پرده ای بیاویزی تا شما را پنهان کند، زیرا اگر دارای فرزند شوید آن فرزند همیشه با فقر و تنگدستی دست بگیربان است تا بمیرد.

مصدر: من لایحضره الفقیه ج ۳ ص ۵۵۱ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۲۰۹ / الامالی للصدوق ج ۱ ص ۵۶۶ / علل الشرایع ج ۲ ص ۵۱۴
دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۲ ص ۲۵۱ / جامع الاخبار ج ۱ ص ۱۰۳ / مستدرک الوسائل ج ۱۴ ص ۲۹۸ / بحارالانوار ج ۱۰ ص ۲۸۰

^{۳۷} ارجاع پژوهشی: رُوِيَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: أَوْضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعْ إِمْرَأَتَكَ فِي أَوَّلِ الشَّهْرِ وَوَسَطِهِ وَآخِرِهِ فَإِنَّ الْجُنُونَ وَالْجُدَامَ وَالْخَبَلِ لَيُسْرِعُ إِلَيْهَا وَإِلَى وَلَدِهَا يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعْ إِمْرَأَتَكَ بَعْدَ الظُّهْرِ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمْ وَوَلَدٌ فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ يَكُونُ أَحْوَلَ وَالشَّيْطَانُ يَفْرَحُ بِالْحَوْلِ فِي الْإِنْسَانِ... يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعْ إِمْرَأَتَكَ فِي لَيْلَةِ الْأَضْحَى فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمْ وَوَلَدٌ يَكُونُ لَهُ سِتُّ أَصَابِعٍ أَوْ أَرْبَعُ أَصَابِعٍ.

یا علی در اول و وسط و آخر ماه با همسریت نزدیکی مکن زیرا در این اوقات جنون و جذام و فلج اعضا یا ناقص العقلی بر همسر و فرزندش هجوم کند، یا علی بعد از ظهر نیز با همسریت مقاربت نکن زیرا اگر فرزند نصیبتان شود چپ چشم باشد و شیطان را خوش

است؟ باید گفت در حال حاضر **استهلال** های ضعیفی داریم و معمولاً (اول، وسط و آخر ماه ها) دقیق تشخیص داده نمی شود؛ بنابراین خوب است از باب احتیاط هر کدام از این روزها را دو روز حساب کنیم. اما اگر کسی مطمئن است که **استهلال** صحیحی دارد، این موضوع برایش منتفی است.

۲/۲/۴/۲. قبل از اذان ظهر پنج شنبه، شب و روز جمعه، شب دوشنبه و شب سه شنبه: چند مور از زمانهای توصیه شده

انعقاد نطفه

در مورد زمانهای مطلوب هم باید گفت که بهترین زمان انعقاد نطفه، یک ساعت مانده به اذان ظهر روز پنج شنبه است؛ چون در این زمان ارواح شقی نازل نمی شوند. همانطور که می دانید ارواح در ماه چهارم حمل، تحت قواعدی از **عالم عقول** که بعداً وقتی عوالم را در نظریه کرسی توضیح دادیم، می گوئیم **عالم عقول** کجاست؟_ به رحم مادر نزول پیدا می کنند^{۳۸}. از جمله آن قواعد این است که ظرف آن روح در چه زمانی منعقد شده است؟ عرض کردیم که بهترین زمان، همین ظهر روز پنج شنبه است. همین طور تمام شب و روز جمعه مبارک است. شب دوشنبه و سه شنبه هم مطلوبیت دارد. اینها هر کدام نزولی دارند که توانمندی های ذهنی، جسمی و روحی فرزند را ارتقا می دهند. بعضی از این شبهایی که گفتیم کمک می کند که قدرت قرائت و بیان فرزند ارتقا پیدا کند. بهرحال بهترین زمان، همان ظهر روز پنجشنبه است^{۳۹}. اگر می خواهیم نسل آینده ما یک نسل رشد یافته ای باشد؛ باید زمان ظهر روز پنجشنبه را خیلی

آید که فرزندان آدم چپ چشم باشند. یا علی در شب عید قربان با زنت هم خوابگی مکن زیرا اگر فرزندی پیدا شود شش انگشتی باشد یا چهار انگشتی.

مصدر: من لایحضره الفقیه ج ۳ ص ۵۵۱ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۲۰۹ / الامالی للصدوق ج ۱ ص ۵۶۶ / علل الشرایع ج ۲ ص ۵۱۴
دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۲ ص ۲۵۱ / جامع الاخبار ج ۱ ص ۱۰۳ / مستدرک الوسائل ج ۱۴ ص ۲۹۸ / بحار الانوار ج ۱۰ ص ۲۸۰

^{۳۸}. ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره آل عمران آیه ۶: هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ. اوست کسی که شما را آن گونه که می خواهد در رحمها صورتگیری می کند هیچ معبودی جز آن توانای حکیم نیست. ترجمه فولادوند.

قرآن کریم سوره حجر آیه ۲۱: وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ. و هیچ چیز نیست مگر آنکه گنجینه های آن نزد ماست و ما آن را جز به اندازه ای معین فرو نمی فرستیم.

قرآن کریم سوره دخان آیات ۱ تا ۶: حم وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ أَمْراً مِنْ عِنْدِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ.

حاء میم سوگند به کتاب روشنگر که] ما آن را در شبی فرخنده نازل کردیم [زیرا] که ما هشداردهنده بودیم در آن [شب] هر [گونه] کاری [به نحوی] استوار فیصله می یابد این کاری است [که] از جانب ما [صورت می گیرد] ما فرستنده [پیامبران] بودیم [و این] رحمتی از پروردگار توست که او شنوای داناست. ترجمه فولادوند.

قرآن کریم سوره قدر آیات ۳ و ۴: لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ. شب قدر از هزار ماه ارجمندتر است در آن [شب] فرشتگان با روح به فرمان پروردگارشان برای هر کاری [که مقرر شده است] فرود آیند. ترجمه فولادوند.

^{۳۹}. ارجاع پژوهشی: رُوِيَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: أَوْضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَلِيٌّ بَنَ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا عَلِيُّ عَلَيْكَ بِالْجَمَاعِ لَيْلَةُ الْإِنْتِنِ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ - بَيْنَكُمَا وَلَدٌ يَكُونُ حَافِظًا لِكِتَابِ اللَّهِ رَاضِيًا بِمَا قَسَمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا عَلِيُّ إِنْ جَامَعْتَ أَهْلَكَ فِي لَيْلَةِ الثَّلَاثَاءِ فَقُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ فَإِنَّهُ يُرْفَقُ الشَّهَادَةَ بَعْدَ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَ لَا يُعَدُّهُ اللَّهُ مَعَ الْمُشْرِكِينَ وَ يَكُونُ طَيِّبَ النَّكْهَةِ وَ الْفَمِ رَحِيمَ الْقَلْبِ سَخِيَّ الْبَدِ ظَاهِرَ اللِّسَانِ مِنَ الْغَيْبَةِ وَ الْكُذْبِ وَ الْبُهْتَانِ يَا عَلِيُّ إِنْ جَامَعْتَ أَهْلَكَ، لَيْلَةَ الْخَمِيسِ فَقُضِيَ - بَيْنَكُمَا وَلَدٌ فَإِنَّهُ يَكُونُ حَاكِمًا مِنَ الْحُكَّامِ أَوْ عَالِمًا مِنَ الْعُلَمَاءِ وَ إِنْ جَامَعْتَهَا يَوْمَ الْخَمِيسِ عِنْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ عَنْ كِبِدِ السَّمَاءِ فَقُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَقْرُبُهُ حَتَّى يَشِيبَ وَ يَكُونُ قَيِّمًا وَ يَرْفُقُهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ السَّلَامَةَ فِي الدِّينِ وَ الدُّنْيَا يَا عَلِيُّ وَ إِنْ جَامَعْتَهَا لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ وَ

رواج دهیم. اینها در واقع زیرساخت گذاری برای **اجتهاد کودکان** است. البته ما اصل در اجتهاد را سلامت روحی، اخلاقی و التزام عمیق به شارع می دانیم.

۲/۲/۵. ایجاد رعایت نیت ها و حالات مطلوب: پنجمین شرط انعقاد نطفه صحیح

آخرین بحث مربوط به انعقاد نطفه، این است که **نیت‌های صحیح** در زمان انعقاد بلکه در زمان انزال نطفه وجود داشته باشد^{۴۰}. ملحق به این بحث شرایط مطلوب انعقاد نطفه است. مثلاً این مهم است که در یک مجامعت زن بیشتر لذت می برد یا مرد؟ این آثار وضعیه دارد. یا مثلاً **ملاعبه**^{۴۱} قبل از مجامعت

كَانَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ فَإِنَّهُ يَكُونُ حَطِيبًا قَوْلًا مُفَوَّهًا وَإِنْ جَامَعْتَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ بَعْدَ الْعَصْرِ فَقَضَىٰ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ فَإِنَّهُ يَكُونُ مَعْرُوفًا مَشْهُورًا عَالِمًا وَإِنْ جَامَعْتَهَا فِي لَيْلَةِ الْجُمُعَةِ بَعْدَ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ فَإِنَّهُ يُرْجَىٰ أَنْ يَكُونَ الْوَلَدُ مِنَ الْأَبْدَالِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَىٰ.

یا علی بر تو باد که در شب دوشنبه از زوجهات کام گیری زیرا اگر فرزندی آید حافظ قرآن گردد، و راضی باشد بآنچه خداوند عز و جل نصیبش فرموده است، یا علی اگر در شب سه شنبه با عیالت مواجهه کنی و دارای فرزند شوی آن فرزند شهادت در راه خدا پس از گواهی او بتوحید و کلمه لا اله الا الله و ان محمدا رسول الله نصیبش خواهد شد، و خداوند او را در زمره مشرکین عذاب نکند، و نیز بوی دهانش خوش باشد، و رحیم دل و با سخاوت و از غیبت و تهمت و دروغ و بهتان پاک زبان باشد. یا علی اگر با عیالت در شب پنجشنبه همبستری کنی و خداوند فرزندی بشما عنایت کند او یکی از رؤسا یا علما خواهد گشت و اگر در روز پنجشنبه باشد نزدیک زوال ظهر که خورشید در وسط آسمان است و دارای فرزند شوید شیطان تا زمان پیری او به او نزدیک نگردد و مدیریت دیگران را کند و خداوند او را سلامتی در دین و دنیا عطا فرماید یا علی اگر کامیابیت از او در شب جمعه باشد و فرزندی بیاید آن فرزند خطیب دهن‌دار و خوش بیان شود. و اگر در روز جمعه مجامعت کنی بعد از نماز عصر. و فرزند نصیبتان شود او مردی مشهور و معروف و دانشمند شود. و اگر در شب جمعه بعد از نماز عشا مجامعت کنی امید است که اگر فرزند به هم رسد از ابدال و رجال الهی باشد.

مصدر: من لایحضره الفقیه ج ۳ ص ۵۵۱ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۲۰۹ / الامالی للصدوق ج ۱ ص ۵۶۶ / علل الشرایع ج ۲ ص ۵۱۴
دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۲ ص ۲۵۱ / جامع الاخبار ج ۱ ص ۱۰۳ / مستدرک الوسائل ج ۱۴ ص ۲۹۸ / بحارالانوار ج ۱۰ ص ۲۸۰

۴۰. ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره بقره آیه ۲۲۵: لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَا يَأْتِيكُمُ بِمَا كَسَبْتُمْ فَلُؤْبَابِكُمْ وَاللَّهُ عَفُورٌ
حَلِيمٌ

خداوند شما را به خاطر سوگندهایی که بدون توجه یاد می کنید، مؤاخذه نخواهد کرد، اما به آنچه دل‌های شما [با قصد و اختیار پذیرفته و] کسب کرده، مؤاخذه می‌کند. و خداوند، آمرزنده و دارای حلم است.
عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَزْوَةَ السُّلَمِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ يَخْشُرُ النَّاسَ عَلَىٰ نِيَّتِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .
خداوند انسانها را بر اساس نیت هایشان در روز قیامت محشور میکند.

مصدر: المحاسن ج ۱ ص ۲۶۲ / تهذیب الاحکام ج ۶ ص ۱۳۵ / الکافی ج ۵ ص ۲۰

دیگر منابع: عوالی اللثالی ج ۱ ص ۴۰۷ / الوافی ج ۱ ص ۸۰ / وسائل الشیعه ج ۱۵ ص ۴۳ / بحارالانوار ج ۱۷ ص ۲۰۹

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ مَعْنَى الْأَحْنَطِ وَ مُحَمَّدَ بْنَ مُسْلِمٍ قَالَا قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ صَدَّقَ لِسَانَهُ رَكَ عَمَلُهُ وَمَنْ حَسَنَتْ نِيَّتُهُ زَادَ اللَّهُ عَزْرًا وَ جَلًّا فِي رِزْقِهِ وَ مَنْ حَسَنَ بِرُهُ بِأَهْلِهِ زَادَ اللَّهُ فِي عُمْرِهِ .
محمد بن مسلم می گویند: امام صادق علیه السلام فرموده است: هر که زیانش راست گوید کردارش پاک گردد، و هر که نیتش به نیکی گراید خداوند بر روزیش بیفزاید و هر که با خانواده خویش، رفتار خوش گرداند خداوند بر عمرش بیفزاید.

مصدر: الکافی ج ۸ ص ۲۱۹ / الخصال ج ۱ ص ۸۷ / المحاسن ج ۱ ص ۲۶۱

دیگر منابع: اعلام الدین ج ۱ ص ۱۵۱ / وسائل الشیعه ج ۱ ص ۵۵ / بحارالانوار ج ۱۰ ص ۲۵۵ / مستدرک الوسائل ج ۱ ص ۹۳

۴۱. ارجاع پژوهشی: أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: لَيْسَ شَيْءٌ تَحْضُرُهُ الْمَلَائِكَةُ إِلَّا الرَّهَانُ وَ مُلَاعَبَةُ الرَّجُلِ أَهْلَهُ.

ابو بصیر گویند: امام صادق علیه السلام فرمود در هیچ چیزی فرشتگان حضور نمی‌یابند مگر در مسابقه اسب دوانی و ملاعبه مرد با همسرش.

مصدر: الکافی ج ۵ ص ۵۵۴

دیگر منابع: الوافی ج ۱۵ ص ۱۴۹ / وسائل الشیعه ج ۱۹ ص ۲۵۰ / الفصول المهمه ج ۲ ص ۳۱۱

مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ قَالَ: قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنْ أَحَدَكُمْ لِيَأْتِي أَهْلَهُ فَتَخْرُجُ مِنْ تَحْتِهِ فَلَوْ أَصَابَتْ زَنْجِيًّا لَتَشَبَّثَتْ بِهِ فَإِذَا أَتَى أَحَدَكُمْ أَهْلُهُ فَلْيَكُنْ بَيْنَهُمَا مُدَاعَبَةً فَإِنَّهُ أَطْيَبُ لِلأُمْرِ.

وجود دارد یا خیر؟ به عنوان مثال اگر طرف مادر یا پدر زیباتر، قوی تر و باهوش تر است، پدر و مادر می توانند مجامعت را جوری انجام بدهند که فرزند بیشتر شبیه به طرف پدر شود یا شبیه طرف مادر. این الآن هم چیز مرسوم است و شما وقتی کسی- را می بینید، حتی اگر والدین او را هم نشناسید می توانید بگویید به طرف مادر رفته یا به طرف پدر. این هم البته جزو علوم حقه ی چهره شناسی است. در خانواده هم غالباً بچه یا شبیه طرف پدر می شود یا طرف مادر. معمولاً مواردی که فرزندان شبیه اجدادشان بشوند خیلی کم است. در بعضی- از روایات توضیح داده شده که اگر زن لذت بیشتری ببرد بچه شبیه به خانواده مادر می شود و بالعکس. البته این حوزه از روایات یک جزئیاتی هم دارد که بنده الان نمی خواهم شرح بدهم. پس ببینید ملاحظه اول **انعقاد نطفه** طرد حالات بد است، در حالیکه ملاحظه آخر ایجاد حالات مطلوب است. یا مثلاً در همین ملاحظه ی آخر اگر شما در حین انزال نطفه تصور فردی در ذهن شما باشد این احتمال وجود دارد که فرزند شما شبیه آن شود. عوامل **انعقاد نطفه** بسیار متأثر است از حالات و نیت آدمها. مثلاً اگر تصور یک **ولی خدا** را در ذهن داشته باشید، این بر روی آن نطفه اثر می گذارد. بنابراین مدیریت حالات بد و طرد آن، تغذیه، زمان، مکان و مدیریت ایجاد حالات خوب در طی **انعقاد نطفه** موضوعیت دارد. پس اگر کسی می خواهد فرزند خود را ارتقای **ظرفیت** دهد، باید به این پنج دسته روایات توجه کند^{۴۲}.

۲/۲/۵/۱. لزوم وجود نیت‌های متعالی: بنیادی ترین عامل شکل‌گیری یک انعقاد نطفه مطلوب

و عرض کردم که اساس این دسته روایات هم این است که مانند بقیه اعمال انسانها که: **كُلُّ يَعْْمَلُ عَلَى شَاكَلَتِهِ**، که امام علیه السلام می فرمایند: **أَيُّ عَلِيٍّ نَيْتُهُ**^{۴۳}، در اینجا هم این موضوع بسیار متأثر است از نیت‌های

امام صادق علیه السلام: یکی از شما با زنش هم بستر می شود؛ ولی زنش در حالی از کار او فارغ می شود که اگر مردی زنگی را بیابد، به او می چسبد! پس هرگاه یکی از شما به سراغ همسرش رفت، باید نخست، میان آن دو، قدری [شوخی و] ملاحظه صورت گیرد؛ چون این [مقدمه]، برای آن کار، لذتبخش تر است.

مصدر: من لایحضره الفقیه ج ۳ ص ۵۹۹ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۴۵۹

دیگر منابع: الوافی ج ۲۲ ص ۷۲۱ / وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۷۱۸

^{۴۲} ارجاع پژوهشی: برای مطالعه بیشتر در مورد شرایط و آداب انعقاد نطفه به پیوست شماره شش مراجعه کنید.

^{۴۳} ارجاع پژوهشی: وَ عَنْهُ عَنْ عَلِيٍّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسِمِيِّ عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمَنْقَرِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يُونُسَ عَنْ أَبِي هَاشِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْخُلُودِ فِي الْجَنَّةِ وَالنَّارِ فَقَالَ إِنَّمَا خُلِدَ أَهْلُ النَّارِ فِي النَّارِ لِأَنَّ نِيَّاتِهِمْ كَانَتْ فِي الدُّنْيَا أَنْ لَوْ خُلِدُوا فِيهَا أَنْ يَغْضُوا اللَّهَ أَبَدًا وَإِنَّمَا خُلِدَ أَهْلُ الْجَنَّةِ فِي الْجَنَّةِ لِأَنَّ نِيَّاتِهِمْ كَانَتْ فِي الدُّنْيَا أَنْ لَوْ بَقُوا فِيهَا أَنْ يُطْبِعُوا اللَّهَ أَبَدًا فَبِالنِّيَّاتِ خُلِدَ هَؤُلَاءِ وَهَؤُلَاءِ ثُمَّ تَلَا قَوْلَهُ تَعَالَى « قُلْ كُلُّ يَعْْمَلُ عَلَى شَاكَلَتِهِ » أَيُّ عَلِيٍّ نَيْتُهُ .

از امام صادق علیه السلام در باره ی دلیل خلود در جهنم پرسیدم. حضرت فرمودند اهل جهنم به این دلیل در آتش همیشگی خواهند ماند چرا که در دنیا نیتشان این بود که اگر در دنیا بمانند تا ابد خدا را معصیت کنند و همینطور است سبب جاودانه بودن اهل بهشت در بهشت. و این معنی سخن خداست که هرکسی بر اساس شاگله اش عمل می کند یعنی بر اساس نیتش.

مصدر: المحاسن ج ۲ ص ۳۳۰ / علل الشرایع ج ۲ ص ۵۲۳

دیگر منابع: الفصول المهمه ج ۱ ص ۳۶۹ / تفسیرالبرهان ج ۳ ص ۵۸۹ / بحارالانوار ج ۸ ص ۳۴۷

عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْمَنْقَرِيِّ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: « لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا » قَالَ لَيْسَ يَعْْنِي أَكْثَرَ عَمَلًا وَ لَكِنْ أَصْوَبَكُمْ عَمَلًا وَإِنَّمَا الْإِصَابَةُ خَشْيَةُ اللَّهِ وَ النَّيَّةُ الصَّادِقَةُ وَ الْحَسَنَةُ ثُمَّ قَالَ الْإِبْقَاءُ عَلَى الْعَمَلِ حَتَّى يَخْلُصَ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَلِ وَ الْعَمَلُ الْخَالِصُ الَّذِي لَا تُرِيدُ أَنْ يَحْمَدَكَ عَلَيْهِ أَحَدٌ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَ النَّيَّةُ أَفْضَلُ مِنَ الْعَمَلِ أَلَا وَإِنَّ النَّيَّةَ هِيَ الْعَمَلُ ثُمَّ تَلَا قَوْلَهُ عَزَّ وَجَلَّ: « قُلْ كُلُّ يَعْْمَلُ عَلَى شَاكَلَتِهِ » يَعْْنِي عَلِيٍّ نَيْتُهُ .

انسان و عمده، تصحیح نیت و حالت است. چون جماع مهم‌ترین لذت این دنیا است^{۴۴}، گاهی اوقات با اینکه این جماع برای طرفین هم بسیار لذات دارد، شما این را به نیت ازدیاد نسل ناصر پیامبر ﷺ انجام می‌دهید^{۴۵} یعنی یک نیت بالاتری را بر آن حاکم می‌کنید. گاهی اوقات هم اصلاً این چیزها در ذهنتان نیست. خب در این صورت حتماً دریافت کمتری اتفاق می‌افتد؛ چرا که امداد خدا تابع نیت انسانهاست^{۴۶}. بنابراین این خیلی مهم است که نیت‌های منفی طرد و نیت‌های مثبت احیا بشود. عوامل سه‌گانه زمان مناسب، مکان مناسب و غذای طیب هم تابع این نیتهاست. فلذا با این پنج دسته روایات مربوط به انعقاد نطفه، می‌توانیم ظرفیت کودکان مان را برای اجتهاد ارتقا می‌دهیم.

۲/۳. رعایت تدابیر ایام حمل: سومین اقدام ظرفیت ساز

کار دیگری که مدیریت ظرفیت سازی می‌کند مدیریت دوران حمل^{۴۷} است. مردی به خانه می‌ورد و همسرش به او یک خبر مبارک می‌دهد: ما بچه دار شدیم.

سفیان بن عیینه گوید: امام صادق علیه السلام راجع بقول خدای عز و جل: «تا بیازماید شما را که کدامیک نیکو کردارترید. فرمود: مقصود پرکردارتر نیست، بلکه مقصود درست کردارتر است، و درستی همانا ترس از خدا و نیت صادق و کار نیک است. سپس فرمود: پایداری بر عمل تا خالص ماند، سخت‌تر از خود عمل است و عمل خالص آنست که: نخواهی هیچ کس جز خدای عز و جل ترا بر آن بستاید، همانا نیت همان عمل است، سپس این قول خدای عز و جل را تلاوت فرمود: «بگو همگی طبق روش خود عمل میکنند یعنی طبق نیت خود.»

مصدر: الکافی ج ۲ ص ۱۶

دیگر منابع: الوافی ج ۴ ص ۳۷۵ / تفسیر الصافی ج ۵ ص ۲۰۰ / بحارالانوار ج ۶۷ ص ۲۳۰

^{۴۴}. ارجاع پژوهشی: مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ: سَأَلْنَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيُّ الْأَشْيَاءِ أَلَدُّ قَالَ قُلْنَا غَيْرُ شَيْءٍ فَقَالَ هُوَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَلَدُّ الْأَشْيَاءِ مُبَابَعَةَ النَّسَاءِ.

یکی از اصحاب ما گوید: امام صادق علیه السلام از ما پرسید: لذیذترین چیزها چیست؟ ما چیزهایی را برشمردیم آن حضرت علیه السلام فرمود: لذیذترین چیزها، نزدیکی با زنان است.

مصدر: الکافی ج ۵ ص ۳۲۱

دیگر منابع: الوافی ج ۲۱ ص ۲۹ / وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۲۳ / الفصول المهمه ج ۳ ص ۳۸۹

^{۴۵}. ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره انفال آیه ۶۲: وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي آتَاكَ بِنُحْرِهِ وَإِلَهُ الْمُؤْمِنِينَ.

و اگر بخواهند تو را بفریبند [یاری] خدا برای تو بس است همو بود که تو را با یاری خود و مؤمنان نیرومند گردانید و ترجمه فولادوند

^{۴۶}. ارجاع پژوهشی: قَالَ أَخْبَرَنِي أَبُو غَالِبٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ حَدَّثَنِي جَدِّي مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانَ عَنْ حَمَزَةَ بْنِ مُحَمَّدٍ الطَّيَّارِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: إِنَّمَا قَدَّرَ اللَّهُ عَوْنَ الْعِبَادِ عَلَى قَدْرِ نِيَّاتِهِمْ فَمَنْ صَحَّ نِيَّتُهُ تَمَّ عَوْنُ اللَّهِ لَهُ وَ مَنْ قَصُرَتْ نِيَّتُهُ قَصُرَ عَنْهُ الْعَوْنُ بِقَدْرِ الَّذِي قَصَرَ.

حمزه بن محمد طیار گوید: از امام صادق (علیه السلام) شنیدم می‌فرمود: راستی که خداوند یاری کسانی را به اندازه نیت‌های آنان مقدر فرموده است، پس هر کس که نیتش سالم باشد یاری خداوندی برایش تمام و کمال خواهد بود، و هر کس نیتش کوتاه و نارسا باشد به همان اندازه یاری خداوند نسبت به وی کوتاه و نارسا خواهد شد.

مصدر: الأمالی للمفید ج ۱ ص ۶۵

دیگر منابع: بحارالانوار ج ۶۷ ص ۲۱۱ / مستدرک الوسائل ج ۱ ص ۹۳

^{۴۷}. ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره لقمان آیه ۱۴: وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِضَالُهُ فِي غَامِثٍ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ.

و انسان را در باره پدر و مادرش سفارش کردیم مادرش به او باردار شد. سستی بر روی سستی و از شیر باز گرفتنش در دو سال است [آری به او سفارش کردیم] که شکرگزار من و پدر و مادرت باش که بازگشت [همه] به سوی من است. ترجمه فولادوند

۲/۳/۱. فراهم کردن روزی حلال: مهم ترین وظیفه حمایتی مرد از زن در دوران حمل

باز از اینجا تکلیف مرد شروع می شود؛ چون در اینجا هم مرد اصل است یعنی باید حمایت خیلی ویژه ای از همسرش داشته باشد. در روایت است که مهم ترین وظیفه مرد در این دوران این است که **روزی فوق حلال** در اختیار همسرش قرار دهد^{۴۸}. در دوران حمل باید ملاحظات تان را در مورد پول، در مورد نانی که به خانه می برید بیشتر کنید^{۴۹}.

۲/۳/۲. مدیریت و یار زنانه و حفظ آرامش روحی مادر: یکی دیگر از تدابیر مهم ایام حمل

جدای از **روزی حلال** که مهم ترین مسئله است، سعی کنید آرامش روحی مادر را حفظ کنید. یکی از چیزهایی که آرامش روحی زن را به هم می زند، عدم مدیریت و یار^{۵۰} و آن حالتهای زنانه در دوران حمل

قرآن کریم سوره احقاف آیه ۱۵: وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أُمَّهُ وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ.

انسان را [نسبت] به پدر و مادرش به احسان سفارش کردیم مادرش با تحمل رنج به او باردار شد و با تحمل رنج او را به دنیا آورد و باربرداشتن و از شیرگرفتن او سی ماه است تا آنگاه که به رشد کامل خود برسد و به چهل سال برسد می گوید پروردگارا بر دلم بیفکن تا نعمتی را که به من و به پدر و مادرم ارزانی داشته ای سپاس گویم و کار شایسته ای انجام دهم که آن را خوش داری و فرزندانم را برایم شایسته گردان در حقیقت من به درگاه تو توبه آوردم و من از فرمان پذیرانم. ترجمه فولادوند

^{۴۸} **ارجاع پژوهشی:** قرآن کریم سوره اسراء آیه ۶۴: وَاسْتَفْزِرْ مِنْ اسْتَعْظَمَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ وَعِيدْهُمْ وَمَا يَعْذُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا.

و از ایشان هر که را توانستی با آوای خود تحریک کن و با سواران و پیادگان بر آنها بتاز و با آنان در اموال و اولاد شریک شو و به ایشان وعده بده و شیطان جز فریب به آنها وعده نمی دهد. ترجمه فولادوند

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ شِرْكِ الشَّيْطَانِ قَوْلِهِ - وَ شَارِكْهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ قَالَ مَا كَانَ مِنْ مَالٍ حَرَامٍ فَهُوَ شِرْكُ الشَّيْطَانِ قَالَ وَ يَكُونُ مَعَ الرَّجُلِ حِينَ يَجَامِعُ فَيَكُونُ الْوَلَدُ مِنْ نُطْفَتِهِ وَ نُطْفَةِ الرَّجُلِ إِذَا كَانَ حَرَامًا.

امام باقر (علیه السلام) - محمد بن مسلم گوید: از امام باقر (علیه السلام) درباره ی سهم و بهره و مشارکت شیطان پرسیدم که در آیه: وَ شَارِكْهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ آمده است، فرمود: «هر مال حرامی سهم و بهره ی شیطان است و همراه مرد و در وجود او خواهد بود تا مجامعت کند. پس فرزند از نطفه ی شیطان و مرد خواهد بود، اگر از مال حرام باشد.

منبع: بحارالانوار ج ۱۰۱ ص ۱۲۶ / تفسیر نور الثقلین ج ۳ ص ۱۸۳ / تفسیر البرهان ج ۳ ص ۵۳۶

^{۴۹} **ارجاع پژوهشی:** عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ ابْنِ مَخْبُوبٍ عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْكُوْفِيِّ رَفَعَهُ إِلَىٰ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ: الْعِبَادَةُ سَبْعُونَ جُزْءًا أَفْضَلُهَا طَلَبُ الْحَلَالِ.

عبادت هفتاد بخش دارد که مهم ترین آن کسب حلال است.

مصدر: الکافی ج ۵ ص ۷۸ / ثواب الاعمال ج ۱ ص ۸۰ / معانی الاخبار ج ۱ ص ۳۶۶ / تهذیب الاحکام ج ۶ ص ۳۲۴

دیگر منابع: تحف العقول ج ۱ ص ۳۷ / الوافی ج ۱۷ ص ۲۱ / وسائل الشیعه ج ۱۷ ص ۲۱ / بحارالانوار ج ۷۴ ص ۱۴۰

^{۵۰} **ارجاع پژوهشی:** قرآن کریم سوره احقاف آیه ۱۵: وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أُمَّهُ وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ.

و انسان را [نسبت] به پدر و مادرش به احسان سفارش کردیم مادرش با تحمل رنج به او باردار شد و با تحمل رنج او را به دنیا آورد و باربرداشتن و از شیرگرفتن او سی ماه است تا آنگاه که به رشد کامل خود برسد و به چهل سال برسد می گوید پروردگارا بر دلم بیفکن تا نعمتی را که به من و به پدر و مادرم ارزانی داشته ای سپاس گویم و کار شایسته ای انجام دهم که آن را خوش داری و فرزندانم را برایم شایسته گردان در حقیقت من به درگاه تو توبه آوردم و من از فرمان پذیرانم. ترجمه فولادوند

قرآن کریم سوره لقمان آیه ۱۴: وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ.

و انسان را در باره پدر و مادرش سفارش کردیم مادرش او را با ضعف روز افزون باردار شد و از شیر باز گرفتنش در دو سال است [آری به او سفارش کردیم] که شکرگزار من و پدر و مادرت باش که بازگشت [همه] به سوی من است.

است، تا جاییکه تأثیراتی نزدیک به ایجاد عقده در بچه دارد. فرض بفرمایید مادر به ناگاه برایش میلی حاصل شده که مثلاً گیلاس بخورد در حالیکه فصل گیلاس هم نیست؛ به همین دلیل مرد این درخواست را پیگیری نمی‌کند. در اینصورت بچه ای که متولد می‌شود ممکن است در حد سحر علاقه ی شدید به گیلاس داشته باشد. این در علوم غریبه خیلی ضرر زننده است که شما بچه ای داشته باشید که نسبت به بعضی از اشیاء از خود بیخود می‌شود. بنابراین باید مراقبتهای روحی و عاطفی انجام شود.

۲/۳/۳. پرهیز از محرّمات اخلاقی بوسیله مادر: یکی دیگر از تدابیر مهم ایام حمل

خود خانمها هم باید رعایت کنند مثلاً در این دوره غیبت نکنند تهمت نزنند^۱.

۲/۳/۴. مدیریت الگوی تغذیه مادر: یکی دیگر از تدابیر مهم ایام حمل

ملحق به این مسائل، مدیریت الگوی تغذیه در دوران حمل است. حتماً این مسائلی که می‌گویم باید در الگوی تغذیه مادر رعایت شود تا بچه دچار بیماری‌های مادرزادی بویژه بیماری‌های مادرزادی استخوانی و قلبی نشود. اولاً مادر باید متناسب با مزاجش و زیر نظر یک طبیب اسلامی سوپق مصرف کند؛ چرا که اصل در شکل‌گیری استخوان و قلب بچه همین سوپق است^۲. همینطور سایر اعضا را خیلی خوب شکل می‌دهد، استخوان بندی بچه محکم می‌شود و قلبش دارای استحکام می‌شود.

^۱ ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره حجرات آیه ۱۲: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْنَاهُ وَإِنَّ اللَّهَ كَانَ مُبْهِمًا. ای کسانی که ایمان آورده اید از بسیاری از گمانها پرهیزید که پاره ای از گمانها گناه است و در احوال دیگران تجسس نکنید و بعضی از شما غیبت بعضی- نکند آیا کسی- از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده اش را بخورد از آن کراهت دارید [پس] از خدا بترسید که خدا توبه پذیر مهربان است. ترجمه فولادوند

قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو حَرْبٍ بْنُ أَبِي الْأَسْوَدِ الدُّؤَلِيُّ، عَنْ أَبِيهِ أَبِي الْأَسْوَدِ، قَالَ: قَدِمْتُ الرِّيَّدَةَ فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِي دَرِّجَنْدَبِ بْنِ جُنَادَةَ فَحَدَّثَنِي أَبُو دَرِّجَنْدَبِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: يَا أَبَا دَرِّجَنْدَبِ، إِيَّاكَ وَالْغَيْبَةَ، فَإِنَّ الْغَيْبَةَ أَشَدُّ مِنَ الرَّنَا. ای ابوذر پرهیز از غیبت کردن که اینکار از زنا هم بدتر است.

مصدر: الأمالی للطوسی ج ۱ ص ۵۲۵ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۴۸۵
دیگر منابع: مجموعه ورام ج ۲ ص ۵۱ / بحارالانوار ج ۷۴ ص ۷۳

^۲ ارجاع پژوهشی: عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بُنْدَارٍ وَغَيْرُهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الدَّهْقَانِ عَنْ دُرُسْتِ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: شُرْبُ السَّوِيقِ بِالرَّيْتِ يُنْبِتُ اللَّحْمَ وَيَشُدُّ الْعَظْمَ وَيُرِقُّ اللَّبْشَةَ وَيَزِيدُ فِي الْبَاهِ .

عبد الله بن مسكان گوید: از امام صادق علیه السلام شنیدم که می‌فرمود: خوردن سوپق با روغن زیتون، گوشت را می‌رویاند، استخوان را محکم می‌سازد، پوست را نازک و رقیق می‌کند و قدرت جنسی را افزایش می‌دهد.

مصدر: الکافی ج ۶ ص ۳۰۶ / المحاسن ج ۲ ص ۴۸۸
دیگر منابع: الوافی ج ۱۹ ص ۲۸۷ / وسائل الشیعه ج ۲۵ ص ۱۸ / الفصول المهمه ج ۳ ص ۶۵

عَنْهُ عَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَشْبَاطٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَيَّابَةَ عَنْ جُنْدَبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: إِنَّمَا أُنزِلَ السَّوِيقُ بِالْوَجِي مِنَ السَّمَاءِ .

امام کاظم علیه السلام: سوپق با وحی از آسمان نازل شده است.

مصدر: المحاسن ج ۲ ص ۴۸۸ / الکافی ج ۶ ص ۳۰۶
دیگر منابع: الوافی ج ۱۹ ص ۲۸۷ / وسائل الشیعه ج ۲۵ ص ۱۵ / بحارالانوار ج ۶۲ ص ۲۷۶

دومین مورد که باید مورد توجه قرار گیرد خوردن "کندر"^{۵۳} است. اگر مادری کندر مصرف کند البته کندر هم نکات تخصصی دارد ولی بنده به اجمال عرض می‌کنم اگر فرزندش پسر باشد بسیار باهوش خواهد شد. ما در مواردی این را تجربه کرده ایم، یعنی هستند مادرانی که به این روایت عمل کردند؛ در نتیجه می‌شود بحثهای عمیق فلسفی را با بچه هاشان مطرح کرد. کودکی که مادرش کندر مصرف کرده باشد دریافت بسیار بالایی دارد. خاصیت کندر خوردن برای فرزند دختر هم این است که اندام دختر را زیبا می‌کند که یکی از مزیت‌های مهم برای دختران است.

از موارد دیگر الگوی تغذیه، غذاهای زیبا کننده و غذاهای اخلاق ساز است. مثلاً از جمله غذاهای زیبا کننده، ترکیب خربزه و پنیر^{۵۴} است البته نه پنیرهایی صنعتی که ماده اولیه اش را از ژاپن می‌آورند بلکه پنیرهای خانگی که از تخمیر سرکه طبیعی درست می‌شود. البته این ترکیب غذایی را نباید صبحها خورد چرا که موجب فلج و سستی عضلات می‌شود^{۵۵}.

۲/۳/۵. اقدامات تسهیل کننده زایمان: یکی دیگر از تدابیر مهم ایام حمل

سرفصل دیگر این قسمت مجموعه تدابیر تسهیل کننده زایمان است. ما اینها را در "طیب مشاور"^{۵۶} زنان و زایمان بصورت تفصیلی توضیح می‌دهیم. مثلاً پیاده روی در ماه آخر بویژه ده روز آخر موجب تولد

^{۵۳} ارجاع پژوهشی: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ زِيَادِ بْنِ جَعْفَرِ الْأَهْمَدَانِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ إِبرَاهِيمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنِ الرَّيَّانِ بْنِ الصَّلْتِ قَالَ سَمِعْتُ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: مَا بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نَبِيًّا إِلَّا بِتَحْرِيمِ الْخَمْرِ وَأَنْ يُقَرَّ لَهُ بِأَنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ وَأَنْ يَكُونَ فِي تَرَائِهِ الْكُنُودُ.

از ریّان روایت کرده که گفت: شنیدم امام هشتم علیه السلام می‌فرمود: خداوند هیچ پیامبری نفرستاد، مگر به حرام بودن مسکرات، و اقرار کردن به اینکه خداوند هر چه که بخواهد میکند، و بودن کندر در میراث او.

مصدر: عیون الاخبار ج ۲ ص ۱۵ / تفسیر قمی ج ۱ ص ۱۹۴ / تهذیب الاحکام ج ۹ ص ۱۰۲ / الغیبه للطوسی ج ۱ ص ۳۳۰
دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۲۵ ص ۳۰۰ / تفسیر البرهان ج ۲ ص ۴۰۰ / بحار الانوار ج ۴ ص ۹۷

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَبِيصَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ النَّيْسَابُورِيِّ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ [مُسْلِمِ خ ل] عَنْ أَبِي مُوسَى عَنْ أَبِي الْعَلَاءِ الشَّامِيِّ عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ عَنْ أَبِي زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: أَطْعَمُوا حَبْلَكُمْ اللَّبَانَ فَإِنَّ الصَّبِيَّ إِذَا غُدِّيَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ بِاللَّبَانِ إِشْتَدَّ قَلْبُهُ وَزِيدَ فِي عَقْلِهِ فَإِنْ يَكُ ذَكَرًا كَانَ شَجَاعًا وَإِنْ وُلِدَتْ أَنْثَى عَظُمَتْ عَجِيزَتُهَا فَتَحْطَى بِذَلِكَ عِنْدَ رُوجِهَا.

ابو زیاد گوید: امام حسن علیه السلام فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرموده زنان باردار خود کندر بخورند؛ زیرا اگر جنین در شکم مادرش با آن تغذیه شود، قلبش محکم و استوار و عقلش افزون می‌گردد؛ اگر پسر باشد شجاع و دلیر خواهد بود و اگر دختر به دنیا بیاید باسنش بزرگ خواهد بود و نزد شوهرش عزیز خواهد بود.

مصدر: الکافی ج ۶ ص ۲۳ / تهذیب الاحکام ج ۷ ص ۴۴۰ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۱۹۴
دیگر منابع: الوافی ج ۲۳ ص ۱۳۱۳ / وسائل الشیعه ج ۲۱ ص ۴۰۵ / بحار الانوار ج ۶۳ ص ۴۴۴

^{۵۴} ارجاع پژوهشی: قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: مَا مِنْ امْرَأَةٍ حَامِلَةٍ أَكَلَتْ الْبَطِيخَ بِالْجُبِّ إِلَّا يَكُونُ مَوْلُودُهَا حَسَنَ الْوَجْهِ وَالْخُلُقِ. هیچ زن بارداری نیست که خربزه و پنیر باهم بخورد مگر اینکه فرزندش خوش سیما و خوش اخلاق خواهد شد.
منبع: بحار الانوار ج ۵۹ ص ۲۹۹ / طب النبی ج ۱ ص ۲۹ / مستدرک الوسائل ج ۱۵ ص ۲۱۴

^{۵۵} ارجاع پژوهشی: عَلِيُّ بْنُ إِبرَاهِيمَ عَنْ يَاسِرِ الْخَدَّامِ عَنِ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: أَلْبِطِخُ عَلَى الرَّيِّقِ يُورِثُ الْقَالِحَ نَعُودُ بِاللَّهِ مِنْهُ. یاسر خادم گوید: امام رضا علیه السلام فرمود: خوردن خربزه در حالت ناشتا باعث بیماری فلج می‌شود، از آن به خداوند پناه می‌بریم.
مصدر: الکافی ج ۶ ص ۳۶۱ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۱۸۵ / الخصال ج ۲ ص ۴۴۳ / المحاسن ج ۲ ص ۵۵۷
دیگر منابع: بحار الانوار ج ۶۳ ص ۱۹۴ / وسائل الشیعه ج ۲۵ ص ۱۷۷

^{۵۶} ارجاع پرورشی: طیب مشاور عنوان مجموعه ای از تولیدات شورای راهبردی الگوی پیشرفت اسلامی ذیل نظریه پیشگیری ساختاری از بیماری است. این مجموعه شامل ارائه راهکارها و پیشنهادهای کلان مبتنی بر آیات و روایات خطاب به مسئولین جامعه

راحت تر فرزند است. یا مثلاً خوردن بعضی- از اشیاء مانند کاکوتی هم تولد را تسهیل می کند. همینطور بعضی- از دعاهایی که مادر هنگام تولد باید به ران راستش ببندد. اینها مجموعه ای از تدابیر غیر بیانی برای رشد آدمها است.

۲/۴. رعایت تدابیر هفت سال اول: چهارمین اقدام ظرفیت ساز

چهارمین تدبیر مربوط می شود به هفت سال اول. یعنی بعد از انتخاب همسر- و انعقاد نطفه و مدیریت دوران حمل، مدیریت هفت سال اول می رسد.

۲/۴/۱. اجازه بازی گسترده و برهم نزدن آقایی کودک: مهم ترین تدابیر ظرفیت ساز هفت سال اول

(در این دوره) باید اجازه بازی گسترده به بچه بدهید تا دنیا را خوب لمس و تجربه کند. آقایی کودک را هم به هم نزنید^{۵۷}. بعضی- ها به سرعت این را مطرح می کنند که در اینصورت چطور امنیت بچه را حفظ کنیم؟ پاسخ این است: به جای امر و نهی دائم بچه برای حفظ از خطر، محیط بازی فرزند زیر هفت سالتان را امن کنید. مثلاً بچه را در جایی که آب داغ وجود دارد قرار ندهید. نه اینکه به بهانه حفظ امنیت، دائما او را نهی کنید که به آب نزدیک نشو. محیط را کاملا امن کنید و نگذارید که آزادی کودک به هم بخورد.

۲/۴/۱/۱. ناتوانی کودک از تحلیل امر و نهی های والدین و نهادینه شدن ترس از تصمیم گیری، دلیل اصل بودن بازی و آقایی کودک

علتش این است که فرزند امر و نهی را درک می کند اما سببش را خیر. می فهمد که پدر یا مادر احم کرد یا مثلا تشویق کرد، اینها را می فهمد اما نمی تواند آنرا تحلیل کند؛ لذا بصورت پیش فرض در فرزند نهادینه می شود که هر وقت خواسته کاری انجام دهد، مانعی (احم و ناراحتی دیگران) وجود داشته در نتیجه ترسو می شود. اما اگر در هفت سال اول اجازه بازی داشته باشد و سید و آقا بودن بچه هم به هم نخورد^{۵۸}،

برای ارتقای سطح سلامت مردم است. در واقع مخاطب این تولیدات مدیران جامعه هستند و نه افراد مریض. اولین جلسه طبیب مشاور به محوریت ارائه ۲۴ پیشنهاد برای ارتقای سلامت نیروهای مسلح در تاریخ ۲۰ بهمن ۱۴۰۰ و در مدرسه علمیه حاجی کلباسی شهر اصفهان برگزار شد.

^{۵۷} ارجاع پژوهشی: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: أَلَوْلَدٌ سَبَّ سَبْعَ سِنِينَ وَ عَبَدَ سَبْعَ سِنِينَ وَ وَزِيرٌ سَبَّ سَبْعَ سِنِينَ فَإِنَّ رَضِيَّتْ أَخْلَاقَهُ لِإِخْدَى وَ عَشْرِينَ وَإِلَّا فَاضْرِبْ عَلَيَّ جَنْبَهُ فَقَدْ أُغْدِرْتَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم: فرزند تا هفت سال ارباب است و هفت سال مثل بنده است (باید تربیت شود) و هفت سال وزیر است. پس اگر در بیست و یک سالگی از اخلاق او راضی بودی که هیچ وگرنه به پهلویش بزنی (او را به حال خود واگذار) که نزد خداوند تعالی معذوری.

مصدر: مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۲۲۲

دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۲۱ ص ۴۷۶ / بحارالانوار ج ۱۰ ص ۹۵

^{۵۸} ارجاع پژوهشی: قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «دَعِ ابْنَكَ يَلْعَبُ سَبْعَ سِنِينَ وَ يُؤَدِّبُ سَبْعَ سِنِينَ وَ أَلْزِمَهُ نَفْسَكَ سَبْعَ سِنِينَ فَإِنَّ أَلْفَاحَ وَإِلَّا فَإِنَّهُ مَمَّنٌ لَأَ خَيْرٌ فِيهِ.

امام صادق علیه السلام فرمود: فرزند پسر را تا هفت سال رها کنید، که مشغول بازی باشد. هفت سال بعد او را تحت تربیت و آموزش قرار دهید. هفت سال بعد او را همدم و هم راز خود قرار دهید. اگر راه راست را یافت، او سعادت یافته است، و به او امیدوار باشید. در غیر این صورت، امید بر کار خیری در او نداشته باشید.

مصدر: من لایحضره الفقیه ج ۳ ص ۴۹۲ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۲۲۲ / الکافی ج ۶ ص ۴۶ / تهذیب الاحکام ج ۸ ص ۱۱۱

دیگر منابع: الوافی ج ۲۳ ص ۱۳۷۹ / وسائل الشیعه ج ۲۱ ص ۴۷۵

تجربه اشیاء متفاوتی پیدا می کند و هم قدرت تصمیم گیری اش بالا می رود. بچه در هفت سال اول دائما اراده انجام کارهای مختلف می کند، ارداه هایی که هیچ منطقی پشتش نیست، بنابراین شما برای کودک اراده نسازید و اجازه دهید تا اراده های مختلف را تجربه کند که در آینده اراده کردن و تصمیم گیری برایش آسان باشد.

بنده قبول دارم که اراده نیازمند منطق است ولی منطق دادن و مدیریت اراده ی کودک مربوط به هفت سال دوم می شود؛ ساخت منطق برای اعمال اراده ی فرزند در هفت سال دوم است؛ در هفت سال اول کودک باید خوب بازی کند و آقایی اش هم به هم نخورد.

۲/۴/۱/۲. فراهم کردن امکان بازی با خاک و حیوانات خانگی: دو اقدام مهم برای مدیریت بازی کودک

حالا اگر در اینجا پدر و مادری پیشرفته بودند و مثلا اجازه دادند فرزندشان با خاک بازی^{۹۹} کند_ این کار به نوعی واکنش است به تعبیر امروزی ها_ به لحاظ روحی بسیار طراوت دارد و اگر به جای استفاده از اسباب بازی های مدرن از حیوانات خانگی^{۱۰} هم استفاده شود بسیار خوب است. برخی از پدر و مادرها

^{۹۹}. ارجاع پژوهشی: قال رسول الله صلوات الله عليه: التراب ربيع الصبيان. خاک بهار کودکان است.

منبع: شهاب الاخبار ج ۱ ص ۸۹

^{۱۰}. ارجاع پژوهشی: عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لِعَمَّتِهِ مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تَتَّخِذِي فِي بَيْتِكَ بَرَكَةً قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا الْبَرَكَةُ قَالَ شَاةٌ تُحَلَبُ فَإِنَّهُ مِنْ كَانٍ فِي دَارِهِ شَاةٌ تُحَلَبُ أَوْ نَعْجَةٌ أَوْ بَقَرَةٌ تُحَلَبُ فَبَرَكَاتٌ كُلُّهُنَّ .

جابر گوید: امام باقر علیه السلام فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و اله به عمه خود فرمود: چه چیزی تو را بازمی دارد که در خانه ات برکتی نگه داری کنی؟! عرض کرد: ای پیامبر خدا! برکت چیست؟ فرمود: گوسفندی که دوشیده شود؛ همانا کسی- که در خانه اش یک رأس گوسفند یا میش ماده یا گاوی باشد که دوشیده شود؛ پس همه آنها برکت اند.

مصدر: المحاسن ج ۲ ص ۶۴۱ / الكافي ج ۶ ص ۵۴۵

دیگر منابع: الوافی ج ۲۰ ص ۸۵۱ / وسائل الشیعه ج ۱۱ ص ۵۱۱ / بحارالانوار ج ۶۱ ص ۱۳۰

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِذَا اتَّخَذَ أَهْلُ بَيْتِ شَاةٍ أَتَاهُمْ اللَّهُ بِرِزْقِهَا وَ زَادَ فِي أَرْزَاقِهِمْ وَ إِزْتَحَلَ الْفَقْرُ عَنْهُمْ مَرْحَلَةً فَإِنْ اتَّخَذَ شَاتَيْنِ أَتَاهُمْ اللَّهُ بِأَرْزَاقِهِمَا وَ زَادَ فِي أَرْزَاقِهِمْ وَ إِزْتَحَلَ الْفَقْرُ عَنْهُمْ مَرْحَلَتَيْنِ فَإِنْ اتَّخَذُوا ثَلَاثَةً أَتَاهُمْ اللَّهُ بِأَرْزَاقِهِمْ وَ إِزْتَحَلَ الْفَقْرُ عَنْهُمْ رَأْسًا .

عبد الله بن سنان گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: هرگاه خانواده ای یک رأس گوسفند را نگه داری کنند، خداوند روزی آن را نزدشان می فرستد، رزق و روزی آنان را می افزاید و فقر از نزد آنان تا یک منزل مسافت کوچ می دهد. پس اگر دو رأس گوسفند نگه داری کنند، خداوند روزی آن دو رأس را نزد آنان می فرستد، روزی آنان را می افزاید و فقر را تا مسافت دو منزل از نزد آنان کوچ می دهد. پس اگر سه رأس گوسفند نگه داری کنند، خداوند روزی آنها را نزد آن خانواده می فرستد و فقر را به طور کامل از نزد آنان کوچ می دهد.

مصدر: المحاسن ج ۲ ص ۶۴۱ / الكافي ج ۶ ص ۵۴۶

دیگر منابع: الوافی ج ۲۰ ص ۸۴۹ / وسائل الشیعه ج ۱۱ ص ۵۰۹ / بحارالانوار ج ۶۱ ص ۱۳۲

مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الصَّفْوَائِيُّ فِي كِتَابِ التَّعْرِيفِ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : لَا تَحْلُو الْبَيْتُ مِنْ ثَلَاثَةٍ وَ هِيَ عِمَارَةُ الْبَيْتِ الْهَرَّةِ وَ الْحَمَامِ وَ الدَّيْكَ وَ إِنْ كَانَ مَعَ الدَّيْكَ أُنَيْسَةٌ فَلَا بَأْسَ إِلَّا أَنْ يُكْرَهَ قَدْرُهَا .

امام حسن مجتبی علیه السلام: نباید خانه از سه چیز خالی باشد چرا که آنها آباد کنندگان خانه اند: گربه، کبوتر و خروس. اگر با خروس مرغی هم باشد بهتر است.

مصدر: مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۱۳۰

دیگر منابع: بحارالانوار ج ۷۳ ص ۱۶۳ / مستدرک الوسائل ج ۸ ص ۲۸۷

با موسیقی در هفت سال اول فرزندشان را مدیریت می کنند که این نوع مدیریت تاثیرات منفی بسیاری دارد. بنابراین این هم از تدبیر تفصیلیه^{۶۱} هفت سال اول که باعث ارتقاء ظرفیت می شود و موجب می شود فرزند در حین رشد، هم علم پیدا کند هم قدرت تصمیم گیری داشته باشد. ما که در لرستان همه از این نعمت برخورداریم یعنی تقریباً در هفت سال اول و دوم کسی - کاری با کودک ندارد؛ لذا خیلی راحت تصمیم می گیریم. مثلاً الان به ما بگویند برویم اسرائیل را فتح کنیم می گویم حالا این هم یک کاری است مثل خیلی از کارهای معمولی. بنده به زبان مطایبه می گویم ولی دلیلش این است که در لرستان این سنت حسنه وجود دارد که خیلی فرزندان را در کودکی اذیت نمی کنند. والدین محیط بازی خوبی را برای فرزندانشان فراهم می کنند. بهرحال این را باید انجام بدهیم وگرنه فرزند شما نمی تواند در آینده اراده های بزرگی داشته باشد.

۲/۵. رعایت تدابیر هفت سال دوم: پنجمین اقدام ظرفیت ساز

۲/۵/۱. امر و نهی کودک به غرض ایجاد ظرفیت پذیرش: معنای صحیح عبد بودن در هفت سال دوم

در هفت سال دوم حضرت می فرمایند فرزندتان را امر و نهی کنید: **أَلْوَلَدُ سَيِّدٌ سَبَّحَ سَبِيحًا وَ عَبْدٌ سَبَّحَ سَبِيحًا**.^{۶۲} فرزند در هفت سال دوم عبد است؛ برخی اینطور برداشت می کنند که چون فرزند عبد است باید کارهای شخصی - ما را انجام دهد. مثلاً برایمان آبی بیاورد یا ظرف های خانه را بشوید، در حالیکه عبد بودن به معنای انجام چنین کارهایی نیست. عبد بودن یعنی فرزندان متوجه شود که در بعضی موارد باید چشم بگوید تا ظرفیت پذیرشش بالا رود؛ چون زندگی در روابط انسانی دو ویژگی مهم می خواهد: گاهی لازم است که فرد اراده کند و دوم اینکه از حیث روحی برای چشم گفتن و تبعیت هم آمادگی داشته باشد، یعنی در جایی هم لازم است اراده کند و تصمیم بگیرد. نه اراده مطلق مفید است و نه تبعیت مطلق، بلکه زندگی ترکیبی از این دو است.

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَهْرَانَ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْأَخْطَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: **مَنْ اتَّخَذَ فِي بَيْتِهِ ظَلِيمًا فَلْيَتَّخِذْ وَرَثَانًا فَإِنَّهُ أَكْثَرُ شَيْئًا لِدُكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ أَكْثَرُ تَسْبِيحًا وَ هُوَ ظَلِيمٌ يُحِبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ**.
ابو بکر حضرت می گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: هرکس می خواهد در خانه اش پرنده ای نگه دارد، باید کبوتر نگه دارد؛ زیرا در بین پرندهگان بیشترین ذکر خداوند و بیشترین تسبیح را می گوید، و آن، پرنده ای است که ما اهل بیت علیهم السلام را دوست دارد.

مصدر: الکافی ج ۶ ص ۵۵۰

دیگر منابع: الوافی ج ۲۰ ص ۸۵۶ / وسائل الشیعه ج ۱۱ ص ۵۲۶ / بحار الانوار ج ۶۲ ص ۲۱

^{۶۱} ارجاع پرورشی: در "الگوی فقهی تفصیل" عوامل موثر بر ارتقای قوه دریافت انسان را بحث کرده ایم. بدون احیاء و تقویت قوه دریافت در انسان، بهترین ارائه ها و گفتگوها به نتیجه دلخواه نمی رسد. به عنوان مثال الگوی تغذیه در فهم بهتر مطالب تاثیر شگرفی می گذارد. الگوی تفصیل ۸ عامل موثر بر دریافت علم را تبیین می کند. برای دریافت الگوی فقهی تفصیل به نشانی زیر مراجعه فرمایید.
<https://eitaa.com/olgou4660/4>

^{۶۲} ارجاع پژوهشی: **وَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله: أَلْوَلَدُ سَيِّدٌ سَبَّحَ سَبِيحًا وَ عَبْدٌ سَبَّحَ سَبِيحًا وَ وَزِيرٌ سَبَّحَ سَبِيحًا فَإِنْ رَضِيَتْ أَخْلَاقُهُ لِإِحْدَى وَ عَشْرِينَ وَ إِلَّا فَاصْرَبْ عَلَيَّ جَنِّيهِ فَقَدْ أَعْدَرْتُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى**.
پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم: فرزند تا هفت سال ارباب است و هفت سال مثل بنده است (باید تربیت شود) و هفت سال وزیر است. پس اگر در بیست و یک سالگی از اخلاق او راضی بودی که هیچ وگرنه به پهلویش بزن (او را به حال خود واگذار) که نزد خداوند تعالی معذوری.

مصدر: مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۲۲۲

دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۲۱ ص ۴۷۶ / بحار الانوار ج ۱۰ ص ۹۵

برای اینکه فرزندان ولایت پذیر باشد، قبل از اینکه منطق ولایت را بداند، باید به لحاظ خلقی هم ظرفیت پذیرش ولایت را داشته باشد که این موضوع مربوط به دوره کودکی است؛ بعضی وقت ها برای خود ما هم پیش می آید که در جایی حرف صحیحی وجود دارد ولی به جای پذیرش، با آن مخالفت می کنیم، در حالی که در خلوت خودمان می بینیم هیچ دلیلی برای مخالفت وجود ندارد. این مشکل مربوط به هفت سال دوم است که اخلاق عبودیت در ما نهادینه نشده است.

۲/۵/۲. آشنا کردن کودکان با قرآن به محوریت کتابت کلام وحی: یکی از اقدامات مهم ظرفیت ساز هفت سال دوم
در روایت دیگری حضرت می فرمایند که در هفت سال دوم کتاب را هم به فرزندان نشان دهید. کتاب یعنی چه؟ کتاب که در اینجا یعنی قرآن، به معنای آموزش اجمالی منطق تصمیم گیری است. به دلیل اینکه در هفت سال دوم منطق تصمیم گیری های ما باید تماماً برگرفته از آیات قرآن باشد؛ چرا که می فرماید: "إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلِّي هِيَ أَقْوَمٌ"^{۶۳} قرآن انسان را به مسائل بسیار صحیح و پخته هدایت می کند. حضرت می فرمایند کتاب، منطق تصمیم گیری هر فرد عاقلی است و به همین دلیل، اجمالاً در هفت سال دوم کتاب را نشان فرزندان دهید. البته بعضی ها تا به آموزش کتاب^{۶۴} بر می خورند می گویند: منظور آموزش شفاهی است، اما در روایات کتابت قرآن توصیه شده است. زمانی که حروف الفبا را به فرزندان آموختید می توانید جایزه ی خوبی تعیین کنید برای کتابت قرآن و به او اجازه دهید خودش از روی قرآن بنویسد^{۶۵}. تاکید کنید که حتماً با مداد بنویسد تا کتابت قرآن به صورت غلط اتفاق نیفتد و شما

^{۶۳} ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره اسراء آیه ۱۵: إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلِّي هِيَ أَقْوَمٌ وَبُيِّنْتُ- الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنْ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا.

قطعا این قرآن به [آیینی] که خود پایدارتر است راه می نماید و به آن مؤمنانی که کارهای شایسته می کنند مژده می دهد که پاداشی بزرگ برایشان خواهد بود.

^{۶۴} ارجاع پژوهشی: عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ جُمُهَورٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ فَصَّالَةَ بِنِ ابْنِ أَبِي سَكُونٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَأَنَا مَعْمُومٌ مَكْرُوبٌ فَقَالَ لِي يَا سَكُونِي مِمَّا عَمَلِكُ قُلْتُ قُلْتُ لِي ابْنَةُ فَقَالَ يَا سَكُونِي عَلَى الْأَرْضِ ثَقُلْهَا وَعَلَى اللَّهِ رُقُفْهَا تَعْبِشُ فِي غَيْرِ أَجْلِكَ وَتَأْكُلُ مِنْ غَيْرِ رِزْقِكَ فَسَرَى وَاللَّهِ عَنِّي فَقَالَ لِي مَا سَمَّيْتَهَا قُلْتُ فَاطِمَةَ قَالَ آه آه نَمَّ وَضَعَ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ فَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ حَقُّ الْوَلَدِ عَلَى وَالِدِهِ إِذَا كَانَ ذَكَرًا أَنْ يَسْتَفْرَهُ أُمَّهُ وَيَسْتَحْسِنَ إِسْمَهُ وَيُعَلِّمُهُ كِتَابَ اللَّهِ وَيُظَهِّرَهُ وَيُعَلِّمُهُ السَّبَاحَةَ وَ إِذَا كَانَتْ أَنْثَى أَنْ يَسْتَفْرَهُ أُمَّهَا وَيَسْتَحْسِنَ إِسْمَهَا وَيُعَلِّمَهَا سُورَةَ النُّورِ وَلَا يُعَلِّمَهَا سُورَةَ يُوسُفَ وَلَا يُزِيلُهَا الْغُرْفَ وَيُعَجِّلُ سَرَاحَهَا إِلَى بَيْتِ رُؤُوسِهَا أَمَّا إِذَا سَمَّيْتَهَا فَاطِمَةَ فَلَا تَسْبِهَا وَلَا تَلْعُنْهَا وَلَا تُضْرِبْهَا.

سکونی گوید: روزی با اندوه خدمت امام صادق علیه السلام شرفیاب شدم، فرمود: ای سکونی! چرا اندوهگین هستی؟ عرض کردم: دختری برایم متولد شده است. فرمود: ای سکونی! سنگینی دختری بر زمین و روزی او به عهده خداوند است؛ او در غیر زندگی تو زندگی می کند و جز روزی تو بهره می برد. سکونی گوید: به خدا سوگند! سخن حضرتش غم را از من زدود. آن گاه فرمود: نام او را چه گذاشته ای؟ عرض کردم: فاطمه. آن حضرت به یاد مظلومیت حضرت زهرا علیها السلام افتاد و فرمود: آه! آه. سپس دست مبارک را بر پیشانی گذاشت و فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

حق فرزند پسر بر پدرش این گونه است که برای او، مادر زیرک و با شرافتی انتخاب کند، برایش نام زیبایی بگذارد، به او قرآن بیاموزد، او را ختنه کند و بر او شنا آموزش دهد. و برای فرزند دختر، مادر زیرک برگزیند، برایش نام زیبایی انتخاب کند، به او سوره نور بیاموزد، سوره یوسف را بیاموزد و او را در طبقه فوقانی خانه جای نهد و در فرستادن او به خانه شوهرش شتاب کند.
آن گاه که نام دختری را فاطمه نهادی؛ به او دشنام نده، او را لعنت نکن و او را کتک نزن.

مصدر: الکافی ج ۶ ص ۴۸/تهذیب الاحکام ج ۸ ص ۱۱۲

دیگر منابع: الوافی ج ۲۳ ص ۱۳۸۲ / وسائل الشیعه ج ۲۱ ص ۴۸۱

^{۶۵} ارجاع پژوهشی: وَ عَنْهُ أَيْضًا: مَنْ كَتَبَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ- فَجَوَّدَهُ تَعْظِيمًا لِلَّهِ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ.
از نبی مکرم اسلام صلوات الله علیه: هر کسی- بسم الله الرحمن الرحيم را به خاطر احترام و بزرگداشت آن به خوبی بنویسد، مورد غفران الهی قرار خواهد گرفت.

هم نتوانید آنرا خط بزنید؛ چون تحریف و خط زدن قرآن آثار وضعی و منفی ای دارد؛ با مداد بنویسد که سریع بتوان پاک و اصلاحش کرد^{۶۱}. مثلاً می توانید با سور مسبحات^{۶۷} شروع کنید و به فرزندان بگویید از روی سوره رونویسی- کند. شاید در ابتدا رو نویسی- کردن برایش سخت باشد اما کتابت اثر ثبت کننده گی بسیار بالایی دارد^{۶۸} و اگر کسی- بخواهد که علمی را در وجود خودش ثبت کند، کتابت بهترین روش است و

منبع: منیه المرید ج ۱ ص ۳۵۰ / بحارالانوار ج ۸۹ ص ۳۵ / مستدرک الوسائل ج ۴ ص ۳۷۱

و رُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْاَعْرَافِ جَعَلَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَيْنَهُ وَبَيْنَ إِبْلِيسَ سِتْرًا، وَكَانَ لِادَمَ رَفِيقًا، وَ مَنْ كَتَبَهَا بِمَاءٍ وَزِدَ وَرَعْفَرَانَ وَ عَلَّقَهَا عَلَيْهِ لَمْ يَفْرُبْهُ سَبْعُ وَ لَا عَدُوٌّ مَا دَامَتْ عَلَيْهِ، بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى».

هر کس سوره اعراف را با گلاب و زعفران بنویسد تا زمانی که همراه خود داشته باشد، حیوانات درنده و دشمنان نزدیک او نخواهند شد.

منبع: تفسیر البرهان ج ۲ ص ۵۱۵

وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ): «مَنْ أَدَمَّنَ قِرَاءَةَ سُورَةِ الْاِنْشِقَاقِ أَعَادَهُ اللَّهُ أَنْ يُعْطِيَهُ كِتَابَهُ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِهِ، وَإِنْ كَتَبَتْ وَ وُضِعَتْ عَلَى الْمُتَعَسِّرَةِ وَ لَدَتْ عَاجِلًا سَرِيعًا، وَإِنْ قُرِئَتْ عَلَيْهَا كَانَتْ سَرِيعَةً الْوِلَادَةِ».

هر کس سوره انشقاق را بنویسد و بر زنی به سختی بچه می آورد قرار دهد به آسانی و راحتی زایمان می کند.

منبع: تفسیر البرهان ج ۵ ص ۶۱۵

وَ مِنْ (خَوَاصِّ الْقُرْآنِ): رُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ)، أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ قَرَأَ هَذِهِ سُورَةَ الرَّحْمَنِ رَجِمَ اللَّهُ صَعْفَهُ، وَ أَدَى شُكْرًا مَا أَنْعَمَ عَلَيْهِ، وَ مَنْ كَتَبَهَا وَ عَلَّقَهَا هَوَّنَ اللَّهُ عَلَيْهِ كُلَّ أَمْرٍ صَعِبٍ، وَإِنْ عَلَّقَتْ عَلَى مَنْ يَهْ رَمَدَ بَرًّا».

هر کسی سوره الرحمن را بنویسد و با خود داشته باشد خداوند هر سختی را بر او آسان می کند.

منبع: تفسیر البرهان ج ۵ ص ۲۲۸

^{۶۱} ارجاع پژوهشی: لِي بِنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَرَّاقِ قَالَ: عَرَضْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ كِتَابًا فِيهِ قُرْآنٌ مُحْتَمٌ مَعْشَرٌ بِالذَّهَبِ وَ كَتَبَ فِي آخِرِهِ سُورَةَ بِالذَّهَبِ فَأَرِيئُهُ إِيَّاهُ فَلَمْ يَعِْبْ فِيهِ شَيْئًا إِلَّا كِتَابَةَ الْقُرْآنِ بِالذَّهَبِ وَ قَالَ لَا يُعْجِبُنِي أَنْ يُكْتَبَ الْقُرْآنُ إِلَّا بِالسَّوَادِ كَمَا كَتَبَ أَوَّلَ مَرَّةٍ .

محمد بن وراق گوید: کتابی را که در آن قرآنی بود و آن قرآن با آب طلا مهر خورده بود و عشرگذاری شده بود، و در پایان آن نزیك سوره با آب طلا نوشته شده بود من آن قرآن را بحضرت صادق علیه السلام عرضه نموده و نشان دادم (و مقصود این بود که بدانم آیا با آب طلا نوشتن و مهرگذاری آن عیبی دارد یا نه؟) پس آن حضرت در چیزی از آن عیبی نگرفت جز در نوشتن قرآن را با آب طلا و فرمود: خوش ندارم که قرآن جز با مرکب سیاه نوشته شود چنانچه اول بار نوشته شده است.

مصدر: الکافی ج ۲ ص ۶۲۹ / تهذیب الاحکام ج ۶ ص ۳۶۷

دیگر منابع: الوافی ج ۹ ص ۱۷۳۵ / وسائل الشیعه ج ۱۷ ص ۱۲۶

^{۶۷} ارجاع پرورشی: سوره‌هایی که با کلمه‌ای از مصدر « سبح » آغاز می‌شوند «سور مسبحات» نام دارند. نامهای سور مسبحات عبارتند از اسراء ؛ حدید ؛ حشر ؛ صف ؛ جمعه ؛ تغابن و اعلی.

عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَا يَنَامُ حَتَّى يَفْرَأَ الْمَسْبُحَاتِ وَ كَانَ يَقُولُ إِنْ فِيهِنَّ آيَةٌ هِيَ أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ آيَةٍ. پیامبر صلوات الله علیه همیشه قبل از خواب سور مسبحات را تلاوت می کردند و می فرمودند در این سوره ها آیه ای است که از هزار آیه برتر است.

منبع: بحارالانوار ج ۸۹ ص ۳۱۲

^{۶۸} ارجاع پژوهشی: وَ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: قَيِّدُوا الْعِلْمَ بِالْكِتَابِ.

علم را با نوشتن حفظ کنید.

منبع: تحف العقول ج ۱ ص ۳۶ / اعلام الدین ج ۱ ص ۸۲ / بحارالانوار ج ۸۵ ص ۱۲۴ / شهاب الاخبار ج ۱ ص ۳۰۹

عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْمَدِينِيِّ عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حُسَيْنِ الْأَحْمَسِيِّ. عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: الْقَلْبُ يَتَّكِلُ عَلَى الْكِتَابَةِ .

قلب بر نوشتن اطمینان و تکیه می کند.

مصدر: الکافی ج ۱ ص ۵۲

دیگر منابع: منیه المرید ج ۱ ص ۳۴۰ / مشکات الانوار ج ۱ ص ۱۴۲ / الوافی ج ۱ ص ۲۳۵ / وسائل الشیعه ج ۲۷ ص ۸۱ / بحارالانوار ج ۲ ص ۱۵۳

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: عَلَى كُلِّ جُزْءٍ مِنْ أَجْزَائِكَ رِزْقٌ وَاجِبٌ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بَلْ عَلَى كُلِّ شَعْرَةٍ بَلْ عَلَى كُلِّ لَحْظَةٍ ... وَ رِزْقٌ أَيْدِ الْبَدَلِ وَ الْعِظَاءِ وَ السَّخَاءِ بِمَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْكَ بِهِ وَ تَحْرِيكُهَا بِكَيْفِيَةِ الْعُلُومِ وَ مَنَافِعُ يَنْتَفِعُ بِهَا الْمُسْلِمُونَ فِي طَاعَةِ اللَّهِ تَعَالَى وَ الْقَبْضُ عَنِ الشَّرِّ وَ

تاثیر بسیار بیشتری نسبت به استماع دارد. شما وقتی فرزندتان را وادار به کتابت قرآن می کنید؛ عملاً اصطلاحات قرآن را در هفت سال دوم در وجود او حک و ثبت می کنید. این هم مباحث مربوط به هفت سال دوم.

۲/۶. رعایت تدابیر هفت سال سوم: ششمین اقدام ظرفیت ساز

۲/۶/۱. آموزش مشاوره: مهم ترین تدبیر ظرفیت ساز هفت سال سوم

هفت سال سوم یا هفت سال مشاوره^{۶۹}. حالا مشاوره یعنی چه مشاوره؟ یعنی تکنولوژی پیشرفته انبیا برای استفاده از علوم دیگران^{۷۰}. در روایت داریم که حضرت می فرمایند: عاقل کسی است که علم دیگران را به علم خودش بیفزاید^{۷۱}. وقتی که پدر و مادری در هفت سال سوم فرزند خود را وزیر قرار می دهند، واقع او را در مسیر اضافه کردن دانسته های دیگران به دانش خود قرار داده اند^{۷۲}. این موضوع را بنده در مباحث مربوط به "آموزش و پرورش آینده"^{۷۳} بیشتر شرح داده ام.

هر بخشی از اعضای بدن زکات واجبی دارد بلکه هر مویی و حتی هر لحظه ای زکاتی دارد... پس زکات دست بخشش و عطای نعمتهای خداست و نوشتن علوم و دانشهایی که به مسلمین در راه اطاعت الهی نفع می رساند. منبع: بحارالانوار ج ۹۳ ص ۷

۶۹. ارجاع پژوهشی: وَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ : أَوْلَادُ سَيِّدٍ سَمِعَ سَيِّئِينَ وَ عَبَدَ سَمِعَ سَيِّئِينَ وَ وَزِيرٌ سَمِعَ سَيِّئِينَ فَإِنْ رَضِيَتْ أَخْلَاقُهُ لِإِخْدَى وَ عَشْرِينَ وَ إِلَّا فَاضْرِبْ عَلَى جَنْبِهِ فَقَدْ أُعْذِرْتَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم: فرزند تا هفت سال ارباب است و هفت سال مثل بنده است (باید تربیت شود) و هفت سال وزیر است. پس اگر در بیست و یک سالگی از اخلاق او راضی بودی که هیچ وگرنه به پهلویش بزنی (او را به حال خود واگذار) که نزد خداوند تعالی معذوری.

مصدر: مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۲۲۲

دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۲۱ ص ۴۷۶ / بحارالانوار ج ۱۰۱ ص ۹۵

۷۰. ارجاع پژوهشی: مِنْ كِتَابِ الْمَخَاسِنِ عَنِ الْحَلْبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ الْمَشُورَةَ لَا تَكُونُ إِلَّا بِحُدُودِهَا الْأَرْبَعَةِ فَمَنْ عَرَفَهَا بِحُدُودِهَا وَإِلَّا كَانَتْ مَضْرَبًا عَلَى الْمُسْتَشِيرِ أَكْثَرَ مِنْ مَنْفَعَتِهَا فَأَوْلَاهَا أَنْ يَكُونَ الَّذِي تُشَاوَرُهُ عَاقِلًا وَ الثَّانِي أَنْ يَكُونَ حُرًّا مُتَدَبِّنًا وَ الثَّلَاثُ أَنْ يَكُونَ صَدِيقًا مُؤَاخِيًا وَ الرَّابِعُ أَنْ تُظْلِعَهُ عَلَى سِرِّكَ فَيَكُونَ عِلْمُهُ بِهِ كَعِلْمِكَ نَمَّ يَسِرُّ— ذَلِكَ وَ يَكْتُمُهُ فَإِنَّهُ إِذَا كَانَ عَاقِلًا انْتَفَعْتَ بِمَشُورَتِهِ وَ إِذَا كَانَ حُرًّا مُتَدَبِّنًا أَجْهَدَ نَفْسَهُ فِي النَّصِيحَةِ وَ إِذَا كَانَ صَدِيقًا مُؤَاخِيًا كَتَمَ سِرِّكَ إِذَا أَظْلَعْتَهُ عَلَيْهِ فَإِذَا أَظْلَعْتَهُ عَلَى سِرِّكَ فَكَانَ عِلْمُهُ كَعِلْمِكَ تَمَّتْ الْمَشُورَةُ وَ كَمَلَتْ النَّصِيحَةُ.

امام صادق علیه السلام: مشورت حاصل نمی شود، مگر با شرایط چهارگانه اش، هرکس آن را با شرایطش انجام دهد خوب است و الا ضررش بیشتر از فایده اش خواهد بود. اولین شرط این است که کسی که با او مشورت می کنی عاقل باشد. دوم اینکه آزاد و متدین باشد. سوم اینکه دوست و برادر باشد. چهارم اینکه: او را از راز خود آگاه کنی تا آن را مانند خودت بداند و سپس آن را ببوشاند؛ چراکه اگر عاقل باشد از مشورت او سود میبری و اگر آزاد و متدین باشد تمام تلاش خود را در خیرخواهی برای تو به کار می گیرد و اگر دوست و برادر باشد، اگر او را از راز خودت آگاه ساختی، آن را می پوشاند. پس هرگاه او را از راز خود آگاه ساختی تا آن را مانند خودت دانست، مشورت تمام شده و خیرخواهی کامل شده.

مصدر: المحاسن ج ۲ ص ۶۹۲ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۳۱۸

دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۱۲ ص ۴۳ / بحارالانوار ج ۷۲ ص ۱۰۲

۷۱. ارجاع پژوهشی: وَ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ اسْتَبَدَّ بِرَأْيِهِ هَلَكَ، وَ مَنْ شَاوَرَ الرَّجَالَ شَارَكَهَا فِي عُقُولِهَا.

امام علی علیه السلام: فرد خود رای هلاک می شود در حالیکه فرد مشورت گیرنده در عقل دیگران شریک شد است.

مصدر: نهج البلاغه ج ۱ ص ۵۰۰

دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۱۲ ص ۴۰ / بحارالانوار ج ۷۲ ص ۱۰۴

۷۲. ارجاع پژوهشی: حَقٌّ عَلَى الْعَاقِلِ أَنْ يُضَيِّفَ إِلَى رَأْيِهِ رَأْيَ الْعُقَلَاءِ وَ يُضْمَّ إِلَى عَمَلِهِ عُلُومَ الْعُلَمَاءِ.

سزاوار است که عاقل با دیگر خردمندان مشورت کند و دانش اندیشمندان را بر دانش خود بیفزاید. منبع: غرر الحکم ج ۱ ص ۳۵۱

۷۳. ارجاع پرورشی: برای معرفی بیشتر نظریه فقهی آموزش و پرورش آینده چهار پرسش را بررسی می کنیم: (با نقشه محتوایی این نظریه آشنا شوید)

در این جا توجه بفرمایید که در سه دوره تربیتی، پدر و مادر سه زیرساخت **اجتهاد و استنطاق** از امام را پایه گذاری می کنند اما، دقت داشته باشید که اینها زیر ساخت های ظرفیت سازند و بنده در الگوی **تفصیل**^{۷۴} صحبت می کنم و هنوز بحث **ساخت**^{۷۵} را مطرح نکرده ام. اگر پدر و مادری این کارها را انجام دادند به شدت ظرفیت های فرزندشان بالا می رود. احسنت به پدر و مادرهایی که می توانند به فرزندشان ظرفیت شجاعت در اراده و تصمیم گیری بدهند. بازی در دوران کودکی به همراه امر و نهی نکردن زیاد که منجر به ترسو شدن فرزند می شود، ابزار این کار است. به دلیل اینکه اگر در هر تصمیمی پدر و مادر مخالفت کنند و جلوی فرزند را بگیرند؛ در آینده فردی با اراده ضعیف و ناتوان در تصمیم گیری ها شکل خواهد گرفت. انسان شل اراده ای که نمی تواند اراده اش را به موقع بروز دهد. (یا مثلا در مورد) ظرفیت پذیرش که در این قسمت باید روایت را درست معنا کنیم. روایت در اینجا به این معنا نیست که چون بچه **عبد** است باید او را دنبال کار های شخصی. فرستاد خیر، باید دانست کار اصلی چیست. می بایست بچه را به دنبال انجام کاری فرستاد به همراه امر و نهی مهربانانه و این گونه تمرینش داد تا اخلاقا دارای ظرفیت پذیرش باشد. غیر از ظرفیت پذیرش، منطق تصمیم گیری که از طریق کتاب خداست هم باید در هفت سال دوم از طریق **کتابت قرآن** تثبیت شود. با این کار اصطلاحات قرآن را به تدریج در ذهن فرزند خود شکل می دهید.

پرسش اول اینکه: جایگاه نظریه فقهی آموزش و پرورش آینده در نقشه فقهی الگوی پیشرفت اسلامی چیست؟ (معرفی مفهوم نظریات جامع). پرسش دوم آنکه: روش استنباط نظریه فقهی آموزش و پرورش چیست؟ (معرفی چهار مسئله درباره قواعد اصولی فقه البیان). پرسش سوم اینکه: ساختار نظریه فقهی آموزش و پرورش آینده چند بخش دارد؟ (معرفی هسته اصلی نظریه + سفرهای فکری نظریه). تذکر: همه نظریات فقهی نقشه الگوی حاوی هسته اصلی بیان شارع درباره آن موضوع به اضافه سفرهای فکری شارع درباره آن موضوع است! پرسش چهارم آنکه: روش اجرای نظریه فقهی آموزش و پرورش آینده چیست؟ (معرفی مزایای چرخه چهار بخشی- تحریک فکر در مقایسه با روش سند نویسی برای تحول).

حجت الاسلام علی کشوری- جلسه مقدماتی نظریه فقهی آموزش و پرورش آینده - یک شنبه ۹ بهمن ۱۴۰۱ - مدرسه فیضیه
منبع خبر: پایگاه اطلاع رسانی الگوی پیشرفت اسلامی در پیامرسان ایتا

<https://eitaa.com/olgou5036/4>

^{۷۴} ارجاع پرورشی: برای توضیح الگوی فقهی تفصیل به پاورقی شماره ۵۹ مراجعه بفرمایید.

^{۷۵} ارجاع پرورشی: الگوی فقهی ساخت، روش تبویب راهبردی مباحث را - برای دستیابی به نظم اختیاری - در اختیار یک مدیر قرار می دهد! (هدف الگوی ساخت). تبویب مباحث در الگوی ساخت دارای سه مرحله تعریف (تحلیل موضوع)، تصویر (ثبت موضوع) و تصمیم (پردازش موضوع) است و این نوع از تبویب به تحریک فکر و ساخت اندیشه در محیط انسانی پیرامون یک مدیر کمک می کند. بعد از تبویب تفکر راهبردی یک مدیر در مرحله مُکث (مرحله ساخت اجمالی)، مدیر می تواند ساخت تکمیلی تفکر خود را آغاز نماید. به عنوان مثال در تدوین راهبردهای مدیریتی تأکید بر منزلت یابی صحیح در امور، یک راهبرد تکمیلی در الگوی ساخت محسوب می شود. تتبع در آیات و روایات، ما را به ۸ گونه ساخت فکری در مرحله ساخت تکمیلی رهنمون نموده است. حوزه های تکمیلی ساخت، توجه به ظرفیت، تأمل، منزلت، انفتاح، سیاق، کم، مقایسه و ساختار رفق، در مجموعه های مدیریتی است.

حجت الاسلام علی کشوری- تبیین الگوی فقهی ساخت در مقایسه با ماتریس - SWOT چهارشنبه ۱۸ فروردین ۱۴۰۰ هجری شمسی - قم مبارک

منبع خبر: پایگاه اطلاع رسانی الگوی پیشرفت اسلامی در پیامرسان ایتا

<https://eitaa.com/olgou3089/4>

۲/۶/۲. عدم توجه به تاثیر فراوان کتابت: نکته مغفول در مسابقات قرآن

الحمد لله کار خوبی که در جمهوری اسلامی هر سال خصوصا در تابستان انجام می شود مسابقات قرآن است. منتها پیشنهادی که بنده می دهم این است که (علاوه بر) مسابقات شفاهی، مسابقات کتابت قرآن را برای همه سنین برگزار کنیم خصوصا برای دوران کودکی. مثلا امام جمعه یا جماعت شهری با جوایزی مثل سکه بهار آزادی که الان پول خیلی خوبی هم است یا سفر کربلا^{۷۶} و یا هر چیزی که انگیزه ساز و حلال است، برای فرزندان مسابقات کتابت قرآن برگزار کنند. مثلا **سوره حشر**^{۷۷} که خیلی سوره مهمی در

^{۷۶}. ارجاع پژوهشی: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْكَلْبِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْخَيْرِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقُمِيِّ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: «مَنْ زَارَ قَبْرَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ - بِسَطِّ الْأَفْرَاتِ كَمَا زَارَ اللَّهُ فَوْقَ عَرَشِهِ.

هر کس اباعبدالله عليه السلام را کنار شط فرات زیارت کند، مانند کسی است که خداوند را در بالای عرش زیارت کرده است.

مصدر: تهذیب الاحکام ج ۶ ص ۴۵ / کامل الزیارات ج ۱ ص ۱۴۷

دیگر منابع: جامع الاخبار ج ۱ ص ۲۴ / الوافی ج ۱۴ ص ۱۴۶۳ / وسائل الشیعه ج ۱۴ ص ۴۱۱

حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي زِيَارَةِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنَ الْفَضْلِ لَمَاتُوا شَوْقًا وَتَقَطَعَتْ أَنْفُسُهُمْ عَلَيْهِ حَسْرَاتٍ - قُلْتُ وَمَا فِيهِ قَالَ مَنْ أَتَاهُ تَشَوُّقًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَلْفَ حَجَّةٍ مُتَقَبَّلَةٍ وَأَلْفَ عُمْرَةٍ مَبْرُورَةٍ - وَأَجْرَ أَلْفِ شَهِيدٍ مِنْ شُهَدَاءِ بَدْرٍ وَأَجْرَ أَلْفِ صَائِمٍ وَثَوَابَ أَلْفِ صَدَقَةٍ مُقْبُولَةٍ - وَثَوَابَ أَلْفِ نَسَمَةٍ أُرِيدَ بِهَا وَجْهَ اللَّهِ وَ لَمْ يَزَلْ مَحْفُوظًا سَنَّتَهُ مِنْ كُلِّ آفَةٍ أَهْوَتْهَا الشَّيْطَانُ وَوَكَّلَ بِهِ مَلَكٌ كَرِيمٌ يَحْفَظُهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ وَمِنْ فَوْقِ رَأْسِهِ وَمِنْ تَحْتِ قَدَمَيْهِ فَإِنْ مَاتَ سَنَّتَهُ حَضْرَتُهُ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ - يَحْضُرُونَ غَسْلَهُ وَأَكْفَانَهُ وَالِاسْتِغْفَارَ لَهُ وَ يُشَيِّعُونَهُ إِلَى قَبْرِهِ بِالِاسْتِغْفَارِ لَهُ - وَ يُسْحَ لُهُ فِي قَبْرِهِ مَدَّ بَصَرِهِ وَ يُؤْمِنُهُ اللَّهُ مِنْ صَغْطَةِ الْقَبْرِ وَمِنْ مُنْكَرٍ وَ نَكِيرٍ أَنْ يَرُوعَانَهُ [يَرُوعَاهُ] - وَ يُفْتَحُ لَهُ بَابٌ إِلَى الْجَنَّةِ وَ يُعْطَى كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ وَ يُعْطَى لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ نُورًا [نُورًا] يُضِيءُ لِنُورِهِ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَ يُنَادِي مُنَادٍ هَذَا مِنْ زَارِ الْحُسَيْنِ شَوْقًا إِلَيْهِ فَلَا يَبْقَى أَحَدٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا تَمَتَّى يَوْمُنَا أَنَّهُ كَانَ مِنْ زَوَّارِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ.

حسن بن عبد الله، از پدرش، از حسن بن محبوب، از علاء بن رزین، از محمد بن مسلم، از حضرت ابی جعفر علیه السلام، آن حضرت فرمودند: اگر مردم می دانستند که در زیارت قبر حضرت حسین بن علی علیهما السلام چه فضل و ثوابی است حتما از شوق و ذوق قالب تهی می کردند و بخاطر حسرت ها نفس هایشان به شماره افتاده و قطع خواهد شد. راوی می گوید: عرض کردم: در زیارت آن حضرت چه اجر و ثوابی می باشد. حضرت فرمودند: کسی که از روی شوق و ذوق به زیارت آن حضرت رود خداوند متعال هزار حج و هزار عمره قبول شده برایش می نویسد و اجر و ثواب هزار شهید از شهداء بدر و اجر هزار روزه دار و ثواب هزار صدقه قبول شده و ثواب آزاد نمودن هزار بنده که در راه خدا آزاد شده باشند برایش منظور می شود و پیوسته در طول ایام سال از هر آفتی که کمترین آن شیطان باشد محفوظ مانده و خداوند متعال فرشته کرمی را بر او موکل کرده که وی را از جلو و پشت سر و راست و چپ و بالا و زیر قدم نگهدارش باشد و اگر در اثناء سال فوت کرد فرشتگان رحمت الهی بر سرش حاضر شده و او را غسل داده و کفن نموده و برایش استغفار و طلب آمرزش کرده و تا قبرش مشایعتش نموده و به مقدار طول شعاع چشم در قبرش وسعت و گشایش ایجاد کرده و از فشار قبر در امانش قرار داده و از خوف و ترس دو فرشته منکر و نکیر بر حذرش می دارند و برایش دربی به بهشت می گشایند و کتابش را به دست راستش می دهند و در روز قیامت نوری به وی اعطاء می شود که بین مغرب و مشرق از پرتو آن روشن می گردد و منادی نداء می کند: این کسی است که از روی شوق و ذوق حضرت امام حسین علیه السلام را زیارت کرده و پس از این نداء احدی در قیامت باقی نمی ماند مگر آنکه تمنا و آرزو می کند که کاش از زوار حضرت ابا عبد الله الحسين عليه السلام می بود.

مصدر: کامل الزیارات ج ۱ ص ۱۴۲

دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۱۴ ص ۴۵۲ / بحارالانوار ج ۹۸ ص ۱۸ / مستدرک الوسائل ج ۱۰ ص ۳۰۹

^{۷۷}. ارجاع پژوهشی: بَهْدَا الْإِسْنَادُ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي الْقَاسِمِ الْكِنْدِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْوَاحِدِ عَنْ أَبِي الْعَلِيِّ [الْحَلِيلِ] يَرْفَعُ الْحَدِيثَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ عَنْ جُدْعَانَ عَنْ رِبِّ بْنِ حُبَيْشٍ عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ: مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْحَشْرِ لَمْ يَبْقَ جَنَّةٌ وَ لَا نَارٌ وَ لَا عَرْشٌ وَ لَا كُرْسِيُّ وَ لَا الْحُجُبُ وَ السَّمَاوَاتُ السَّنْعُ وَ الْأَرْضُونَ السَّنْعُ وَ الْهَوَاءُ وَ الرِّيحُ وَ الطُّيْرُ وَ الشَّجَرُ وَ الْجِبَالُ وَ السَّمْسُ وَ الْقَمَرُ وَ الْمَلَائِكَةُ إِلَّا صَلُّوا عَلَيْهِ وَ اسْتَعْفَرُوا لَهُ وَ إِنْ مَاتَ فِي يَوْمِهِ أَوْ لَيْلَتِهِ مَاتَ شَهِيدًا.

از ابی بن کعب نقل شده که رسول خدا صلی الله علیه و اله و سلم فرمود: هر کس سوره حشر را قرائت کند از بهشت و دوزخ و عرش و کرسی و حجب و آسمانهای هفتگانه و زمینهای هفتگانه و هوا و بادها و پرندگان و درختها و کوهها و خورشید و ماه و فرشتگان هیچ يك نماند جز اینکه بر او درود فرستد و برایش آمرزش طلبد، و چنانچه در آن روز یا آن شب بمیرد شهید از دنیا رفته است.

مصدر: ثواب الاعمال و عقاب الاعمال ج ۱ ص ۱۱۷

نظام سازی است را برای کتابت انتخاب می کنیم. شما به عنوان امام جمعه یا جماعت به فرض بیست عدد کتابت برایتان فرستاده می شود که بعد از تصحیح، هر کدام غلط کمتری داشت یا خط خوش تری داشت جایزه را به او می دهید. البته در این جا دیگر جایزه موضوعیت ندارد، به دلیل اینکه همه کسانی که کتابت کردند، اصطلاحات قرآن در ذهنشان به خوبی تثبیت می شود چون کتابت بهترین ابزار تثبیت است، در حالی که در مسابقات شفاهی این اتفاق کمتر می افتد زیرا افراد تنها حفظ می کنند. در روایات هم بیشتر از اینکه به حفظ کردن سفارش شده باشیم به کتابت قرآن سفارش شده ایم. این خیلی تکنولوژی مهمی است که ظرفیت های بزرگی ایجاد می کند. بعد از اینکه این ظرفیت ایجاد شد، در هفت سال سوم که اصطلاحات قرآن در ذهن فرزند تثبیت شده، می توان بر روی اصطلاحی ایستاد و تدبر کرد، بر روی اصطلاحی ایستاد درایه^{۷۸} کرد.

۲/۶/۳. دقت در انتخاب لفظ، لحن و طرف مشورت: سه رکن اساسی در مشورت در هفت سال سوم

بعد از این بحث می رسیم به تکنولوژی مشورت. حتما برخورد داشته اید با کسانی که توانایی گفتگو ندارند و در گفتگو زود مناقشه می کنند. این موضوع مربوط می شود به هفت سال سوم. به هر حال گفتگو است، منتها گفتگو را نباید به سمت نزاع برد^{۷۹}. گفت و گو باید به سمت استفاده از علم دیگران برده شود؛ به همین دلیل انتخاب لفظ از اهمیت بالایی برخوردار است. اصل تکنولوژی مشورت، انتخاب

دیگر منابع: اعلام الدین ج ۱ ص ۳۸۷ / تفسیر البرهان ج ۵ ص ۳۳۱ / وسائل الشیعه ج ۶ ص ۲۵۶ / بحار الانوار ج ۸۹ ص ۳۰۸

^{۷۸} ارجاع پژوهشی: **أَبِي رَحْمَةَ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى. عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عَمِيرٍ عَنْ بُرَيْدِ الرَّزَّازِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا بُنَيَّ إِعْرِفْ مَنَازِلَ الشَّيْعَةِ عَلَى قَدْرِ رِوَايَتِهِمْ وَ مَعْرِفَتِهِمْ فَإِنَّ الْمَعْرِفَةَ هِيَ الدَّرَابَةُ لِلرَّوَايَةِ وَ بِالذَّرَابَاتِ لِلرَّوَايَاتِ يَعْلُو الْمُؤْمِنُ إِلَى أَفْصَى دَرَجَاتِ الْإِيمَانِ إِنِّي نَظَرْتُ فِي كِتَابٍ لِعَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَوَجَدْتُ فِي الْكِتَابِ أَنَّ قِيَمَةَ كُلِّ امْرِئٍ وَ قَدْرَهُ مَعْرِفَتُهُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يُحَاسِبُ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ مَا آتَاهُمْ مِنَ الْعُقُولِ فِي دَارِ الدُّنْيَا.**
برید رزاز از امام صادق علیه السلام نقل کرده که فرمود: (پدرم) امام باقر علیه السلام بمن چنین فرمودند: فرزندم، حدّ دانش و درک پیروان مکتب علی علیه السلام را از اینکه آنان چه مقدار سخنان معصومین را آموخته و در آن درایه و تعمق کرده اند به دست بیآور چرا که معرفت یعنی درایه کردن در روایات. و همین است که باعث می شود که مؤمن، خود را به بلندترین قلّه های ایمان برساند، من کتابی از حضرت علی علیه السلام مطالعه می کردم که این عبارت را در آن مشاهده نمودم: معیار ارزش و مقام هر کس، میزان معرفت (درایه در روایت) اوست، زیرا خداوند تبارک و تعالی هنگام سنجش اعمال انسان، به اندازه خردی که در دنیا به او داده است کردارش را حساب می کشد.

مصدر: معانی الاخبار ج ۱ ص ۱ / الکافی ج ۱ ص ۵۰ / الغیبه للنعمانی ج ۱ ص ۲۲

دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۲۷ ص ۱۳۷ / مستدرک الوسائل ج ۱۷ ص ۲۸۴ / الوافی ج ۱ ص ۲۲۵ / بحار الانور ج ۲ ص ۱۵۰

^{۷۹} ارجاع پژوهشی: **قرآن کریم سوره بقره آیه ۸۳: وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنتُمْ مُّعْرِضُونَ.**

و چون از فرزندان اسرائیل پیمان محکم گرفتیم که جز خدا را نپرستید و به پدر و مادر و خویشان و یتیمان و مستمندان احسان کنید و با مردم [به زبان] خوش سخن بگویید و نماز را به پا دارید و زکات را بدهید آنگاه جز اندکی از شما [همگی] به حالت اعراض روی برتافتید. ترجمه فولادوند

قرآن کریم سوره فرقان آیه ۶۳: وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا.
و بندگان خدای رحمان کسانی اند که روی زمین به نرمی گام برمی دارند و چون نادانان ایشان را طرف خطاب قرار دهند به ملایمت پاسخ می دهند. ترجمه فولادوند

لفظ است که با چه لفظی حرف بزنی تا بحث هم گرا شود. بعد از آن هم انتخاب لحن اهمیت دارد. سومین نکته در مشورت انتخاب طرف مشورت^{۸۰} است. این موارد باید آموزش داده شود.

۲/۶/۳/۱. **نقص اساسی مراکز مشاوره کنونی: عریف نبودن مشاور**

ما در اسلام به هیچ عنوان قبول نداریم که مشورت به سمت **مراکز مشاوره و منتور** ها برود. مشاور باید **عریف** به شما باشد و کاملاً شخص و خانواده شما را بشناسد. بنابراین مشاور در اسلام باید یکی از اعضای خانواده و نزدیکان باشد. ما وقتی بحث **مشاوره اسلامی** را مطرح می کنیم، منظورمان حتی طلبه و روحانی صاحب علم امام جماعت مسجد و... هم نیست؛ چون **عریف** نسبت به مسائل خانوادگی نیست. سوال بنده از ساختارهای مشاوره ای که حوزه تحت عنوان "مرکز مشاوره اسلامی" برپا می کند این است که شما ساختاری از مشاوره را به اسم اسلام ترویج می دهید که عریف (آشنای حداکثری) نسبت به فرد مشورت گیرنده نیست. در طراحی ساختار برای مشاوره، غیر از داشتن علم باید به عریف بودن و تعرف هم توجه شود؛ عریف یک فرد، اعضای خانواده یک فرد است^{۸۱}. به نظر بنده با **جمع دلالی** بین روایات (به این نتیجه می رسیدیم که) دایی، مهم ترین مشاور است. بنابراین ما باید دایی ها را در فامیل جمع کنیم و **بگوییم: اهل بیت** علیهم السلام به ما فرموده اند که اثر دایی و خاله بر فرزندان بیشتر از والدین است. یعنی تاثیر

^{۸۰} ارجاع پژوهشی: عَنْهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْجَمُورِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي حَمَزَةَ عَنْ صَنْدَلٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: **إِسْتَشِرِي الْعَاقِلَ مِنَ الرِّجَالِ الْوَرَعَ فَإِنَّهُ لَا يَأْمُرُ إِلَّا بِخَيْرٍ وَإِيَّاكَ وَالْخِلَافَ فَإِنَّ خِلَافَ الْوَرَعِ الْعَاقِلِ مَفْسَدَةٌ فِي الدُّنْيَا.**

از آن حضرت (علیه السلام): با مردان پاك و عاقل مشورت كن كه تو را جز به خير نخوانند و هرگز با رای چنین کسی- مخالفت مکن که مخالفت با عاقل متقی موجب فساد دین و دنیا است.

مصدر: المحاسن ج ۲ ص ۶۰۲ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۳۱۹
دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۱۲ ص ۴۲ / بحارالانوار ج ۷۲ ص ۱۰۱

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: **رَأَى الشَّيْخَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ جَلْدِ الْغُلَامِ.**

رای و نظر یک آدم کهنسال در نزد من از صلابت و توانمندی یک جوان مطلوب تر است.

مصدر: نهج البلاغه ج ۱ ص ۴۸۲

دیگر منابع: خصائص الائمة عليهم السلام ج ۱ ص ۹۵ / بحارالانوار ج ۷۱ ص ۱۷۸

رَوَى مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ آدَمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرَّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ لِعَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: **«يَا عَلِيُّ لَا تُشَاوِرَنَّ جَبَانًا فَإِنَّهُ يُضَيِّقُ عَلَيْكَ الْمَخْرَجَ وَ لَا تُشَاوِرَنَّ بَخِيلًا فَإِنَّهُ يَقْضِرُ بِكَ عَنْ غَايَتِكَ وَ لَا تُشَاوِرَنَّ حَرِيصًا فَإِنَّهُ يُزَيِّنُ لَكَ شَرَّهَا وَ اعْلَمْ أَنَّ الْجُبْنَ وَ الْبُخْلَ وَ الْحِرْصَ غَرِيضَةٌ يَجْمَعُهَا سُوءُ الظَّنِّ.**

و محمد بن احمد بن يحيى، از محمد بن آدم، از پدرش از امام ابو الحسن الرضا، از پدرانش، از علی علیه السلام روایت کرده است که فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله به امام علی علیه السلام فرمود: یا علی مبادا که با ترسو مشورت کنی، زیرا که او راه بیرون شدن از مشکل را بر تو تنگ می سازد، و مبادا که با بخیلی مشورت کنی، زیرا که او تو را از رسیدن به هدف باز می دارد، و مبادا که با حریصی مشورت کنی، زیرا جنبه شر آن کار را برای تو می آراید و بدان که ترس و بخل و حرص غرائزی هستند که جامع آنها سوء ظن به تقدیر است.

مصدر: من لایحضره الفقیه ج ۴ ص ۴۰۹ / الخصال ج ۱ ص ۱۰۱ / علل الشرایع ج ۲ ص ۵۵۲
دیگر منابع: الوافی ج ۴ ص ۵۸۲ / وسائل الشیعه ج ۱۲ ص ۴۶ / بحارالانوار ج ۶۷ ص ۳۸۶

^{۸۱} ارجاع پژوهشی: **قرآن کریم سوره نساء آیه ۵: وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْتَغُوا حَكْمًا مِنْ أَهْلِهَا وَ حَكْمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا.**

و اگر از جدایی میان آن دو [زن و شوهر] بیم دارید پس داوری از خانواده آن [شوهر] و داوری از خانواده آن [زن] تعیین کنید اگر سر سازگاری دارند خدا میان آن دو سازگاری خواهد داد آری خدا دانای آگاه است. ترجمه فولادوند

شخصیتی دایی و خاله بیشتر از پدر و مادر است. بنابراین امام جمعه و جماعت باید بصورت ویژه خاله ها و دایی را جمع کنند (و با آنها صحبت کند). در بین دایی و خاله هم دایی اصل است. دایی منزلتی (بی نظیر) دارد. به یاد دارم زمانی که **آخوندهای روایت خواننده** حرف می زدند و مردم هم گوش می کردند، به دایی و عمو، خان دایی و خان عمو می گفتند. یعنی در ادبیات گفت و گو به آنها منزلت می دادند. ما هم باید اینها را دوباره احیاء کنیم. دایی مشاور اصلی است. بله پدر بزرگ، مادر بزرگ، عمو، عمه، خود والدین هم مشاورند، چرا؟ چون عریفند^{۸۲}. چطور با نیم ساعت گفت و گو و چند تست **کتل** علیه الهاویه، آنقدر که معیوب است_ می خواهید بفهمید طرف چه مشکلی دارد؟ چرا باید اینقدر (سطحی) در مسائل ورود کنیم؟ در **جعبه فقهی شخصیت**^{۸۳} اینها را بیشتر هم بحث کرده ایم. پس بنده حرف دوم را هم زدم.

^{۸۲} ارجاع پرورشی: در بحث نظام مشاوره، دو تفاوت اصلی با الگوهای رایج ارزیابی شخصیت و نظام مشاوره فعلی داریم. اول اینکه: معیارهای متفاوتی برای ارزیابی شخصیت ارائه داده ایم. مبنای فقهی ما برای ارزیابی شخصیت (ارزیابی نفس) بررسی آثار عضو بر شخصیت است. به عبارت دیگر: برای هر عضو نقشی- خاص در پیدایش شخصیت قائل هستیم. البته همه اعضاء نقشی- برابر در پیدایش شخصیت ندارند و در واقع به سه دسته عضو شامل: ۱- اعضایی که از یک جهت در پیدایش شخصیت موثرند (مانند نقش مو در شخصیت زن) و ۲- اعضایی که تأثیرات عام و گسترده بر شخصیت دارند (مانند اعضای موثر بر ساخت طبایع اربعه) و ۳- اعضایی که محور ساخت شخصیت انسان محسوب می شوند (مانند تأثیرات محوری قلب در ساخت شخصیت انسان) تقسیم می شوند!

دوم آنکه: ساختارهای ارزیابی کننده شخصیت و ساختارهای مشاوره را همان ساختارهای طبیعی حیات انسان می دانیم و معتقدیم ساختارهای فعلی مشاوره از حیث شناخت و تعرف و از حیث رفق و امانت، صلاحیت لازم برای مشاوره را ندارند. بر اساس مفاهیم و حیاتی ساختار خانواده (خصوصاً دایی و خاله)، ساختار رفاقت و عالم دینی، بخش مهمی از ساختارهای طبیعی مشاوره و ارزیابی شخصیت محسوب می شوند.

شایان ذکر است که الگوهای رایج ارزیابی شخصیت مانند: روش های پدیدارشناختی، روش های روان پویایی، روش های مبتنی بر صفات و... از تحلیل عوامل اصلی موثر بر شخصیت مانند طینت و قلب و... عاجز هستند.

حجت الاسلام علی کشوری- تبیین تفاوت های نظام مشاوره اسلام با الگوهای رایج مشاوره - پنج شنبه ۲۴ شهریور ۱۴۰۱ - قم
منبع خبر: پایگاه اطلاع رسانی الگوی پیشرفت اسلامی در پیامرسان ایتا
<https://eitaa.com/olgou4605/4>

^{۸۳} ارجاع پرورشی: فهرست مباحث جعبه فقهی شخصیت:
در اولین فهرست مباحث "جعبه فقهی شخصیت" هفت پرسش مطرح شده است. پرسش اول به بررسی علت اصلی وجود اختلاف در تعریف شخصیت در نظریات روانشناسی می پردازد.
پرسش دوم به تبیین هدف اصلی ارزیابی و اختبار شخصیت و اثر آن بر بهبود روابط انسانی می پردازد. به عبارت دیگر "جعبه فقهی شخصیت" (الگوی اختبار) در کنار الگوی تفصیل و الگوی ساخت؛ الگوهای سه گانه مرتبط با بهبود روابط انسانی است.
معرفی عوامل ۵ گانه موثر بر شکل گیری و ایجاد شخصیت (ارکان اولیه شخصیت) شامل ۱- طینت، فطرت، قلب، طبع و اعضاء، پرسش سوم "جعبه فقهی شخصیت" است.

تنقیح معنائی و لفظی اصطلاح شخصیت و جایگزینی لفظ نفس به جای لفظ شخصیت، چهارمین سرفصل مباحث "جعبه فقهی شخصیت" است. (تنقیح بر اساس الگوی موضوع شناسی مدرسه هدایت صورت گرفته است). معرفی ۱۱ تصمیم بسیار موثر افراد بر فعلیت شخصیت (نفس) پنجمین سرفصل مباحث "جعبه فقهی شخصیت" است. (فعلیت شخصیت تابعی از ۱۱ تصمیم اصلی حیات انسان است). تبیین علائم عمومی و اختصاصی اختبار شخصیت (نفس) ششمین سرفصل مباحث "جعبه فقهی شخصیت" است. (کسالت، غفلت و اصابة الرأي را به عنوان مهمترین شاخصه های عمومی شخصیت (نفس) ارزیابی کنید.
چگونگی جمع آوری داده های مرتبط با شاخصه ها و علائم ارزیابی شخصیت، هفتمین سرفصل مباحث "جعبه فقهی شخصیت" است + بیان معایب بررسی پرسشنامه ای شخصیت.

منبع خبر: پایگاه اطلاع رسانی الگوی پیشرفت اسلامی در پیامرسان ایتا
<https://eitaa.com/olgou3923/4>

آماده سازی های فکری، اخلاقی و جسمی، زیرساخت اجتهادند که مصادیق مختلفی هم دارد. آخرین مرحله اش این است که به فرزندان می گوئیم چه کسی- بهترین مشاور شماست. وزیرش قرار می دهد و باعث می شوید که با مشورت از علم دیگران استفاده کند. در این بین باید قدرت پذیرش فرزند را هم بالا برد و در هفت سال نخست هم باید قدرت تصمیم گیری و اراده کودک را ارتقا دهیم. اینها تماما برای مجتهدین، برای مومنین لازم است. بعضی- از مجتهدین ما قدرت تصمیم گیری ندارند. دائما ملاحظه گری می کنند. واقعا در تصمیم گیری شجاعت نیاز است. بعضی- از مسائل هم به دوران حمل باز می گردد که بچه به لحاظ جسمی، عقلی و اخلاقی باید رشد کند. پیش تر هم به دوران انعقاد نطفه مربوط می شود و انتخاب همسر.. بنابراین همه اینها مسائل بنیادین ظرفیت ساز هستند. داریم در مورد ارتقای درک انسانها گفت و گو می کنیم. می پرسید چگونه؟ می گوئیم مباحث بیانی را فعلا بگذارید برای بعد. اینکه مثلا کتاب خوبی به فرزندمان معرفی کنیم برای مطالعه. باید دید آیا این کودک ابتدائا ظرفیت های اولیه را دارد یا خیر؟ از حافظه ی خوبی برخوردار است یا خیر؟ قدرت حافظه را نمی توان با کتاب ایجاد کرد، بلکه باید از طریق همین تدابیر مربوط به دوران حمل- کندر- به وجود آورد. بعد می بینیم فردی می تواند صد هزار روایت را حفظ کند. در تاریخ شنیده اید که می گویند فلان راوی صد هزار روایت حفظ بود^{۸۴}. پس موضوع ایجاد ظرفیت های اولیه، سرفصل دوم بحث امروز ماست. سرفصل اول هم تبیین صورت مسئله بود و اینکه اساسا چرا به دنبال این موضوع هستیم. می گوئیم برای اینکه فرزندمان شاگرد امام صادق علیه السلام شود. همه مسائل زندگی را از امام علیه السلام بپرسد. اینکه فرزند ما از کودکی شاگرد امام صادق علیه السلام شود خیلی موضوع برجسته ایست، خیلی موجب رشد کودک می شود؛ چرا که امام علیه السلام پاسخ تمام مسائل را به صورت دقیق را می دانند. مانند پوزیتیویست ها نیستند که هر روز حرف دیروزشان را تغییر دهند و بگویند باطل شد، غلط بود. خیر فرمایشات امام علیه السلام هم عمیق است هم صحیح است و هم دقیق^{۸۵}. بنابراین

^{۸۴} ارجاع پرورشی: ابن عقده، استاد شیخ کلینی نیز در جایی گفته است: من یکصد و بیست هزار روایت مسند از اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله به خاطر دارم و روی هم رفته می توانم پیرامون سیصد هزار حدیث شیعه به بحث و گفتگو بپردازم.

نیز درباره او نقل می کنند که چهار برادر، طی اقامت خود در کوفه هر یک، صد هزار حدیث به املا ی ابن عقده نوشتند و هنگام مراجعت، استاد به آنان اظهار داشت: «شما به همین اندک اکتفاء کردید؟ من کمترین مقداری که از یک استاد سماع نمودم، بالغ بر یکصد هزار حدیث می شود. وی از مهم ترین مشایخ نعمانی و از راویان مشهور شیعه و اهل سنت می باشد. رجال نویسان هر دو فرقه از او به نیکی و عظمت یاد کرده و او را ثقه می دانند. نجاشی می گوید: «او مردی بزرگ در میان اصحاب حدیث و مشهور به حفظ است.» شیخ طوسی با عناوین «جلیل القدر و عظیم المنزله» از او یاد کرده و به نقل از خود وی می نویسد: «صد و بیست هزار حدیث با سند حفظ بوده و سیصد هزار حدیث دیگر در اختیار داشته است.»

منبع: مجله روشنای خرد سال اول، شماره اول، پائیز ۱۳۹۲ نویسنده: مهدی فوجانی، پایگاه اطلاع رسانی حوزه

<https://b2n.ir/q93729>

^{۸۵} ارجاع پژوهشی: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ تَغْلِبَةَ عَنْ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِسَلْمَةَ بِنِ كَهَيْلٍ وَ الْحَكَمِ بْنِ عُثَيْبَةَ شَرَفًا وَ عَزًّا لَنْ تَجِدَا عِلْمًا صَحِيحًا إِلَّا شَيْئًا يَخْرُجُ مِنْ عِنْدِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ.

امام باقر علیه السلام: به شرق و غرب عالم که بروید هیچ علم صحیحی نمی یابید مگر اینکه از نزد ما اهل بیت خارج شده است.

مصدر: بصائر الدرجات ج ۱ ص ۱۰ / الکافی ج ۱ ص ۳۹۹ / رجال الکشی ج ۱ ص ۲۰۹

دیگر منابع: الوافی ج ۳ ص ۶۰۹ / وسائل الشیعه ج ۲۱ ص ۴۷۷ / بحارالانوار ج ۲ ص ۹۲

صورت مسئله درست است اما برای کسی که می خواهد شاگرد امام علیه السلام بشود ظرفیت های جسمی، عقلی و اخلاقی نیاز است^{۸۶}.

---

^{۸۶}. ارجاع پژوهشی: برای مطالعه بیشتر در مورد آداب انعقاد نطفه به پیوست شماره شش مراجعه کنید.

۳. پرسش سوم: مهم ترین تدابیر ظرفیت ساز بیانی (الگوی ساخت) برای استنطاق کودکان از وحی چیست؟

از اینجا وارد سرفصل سوم می شویم. والدین باید یک کار ساختی^{۸۷} هم بکنند.

۳/۱. زنده کردن پرسشهای بنیادین در خانه و سوق دادن کودک برای استنطاق پاسخ ها از امام علیه السلام

(با توجه به الگوی ساخت) والدین باید پرسش هایی که در حد درک کودک است را، در طول این دوره های هفت ساله سه گانه، اولاً در خانه زنده کنند و ثانیاً کودک را برای استنطاق پاسخ این پرسشها از امام علیه السلام سوق دهند. توجه کنید در دوره کودکی نباید بچه را وادار کرد که از طهارت تا دیات^{۸۸} بخواند؛ چرا که اصلاً پرسش بچه در این موارد نیست. اما کودک حتی در همان هفت سال اول مجموعه ای از پرسشها را در ذهن دارد. آن پرسشهای محوری که زندگی کودک به آنها وابسته است را والدین گزینش کنند و پاسخش را از قرآن و روایات برای کودک بگویند. همینطور می توان کودک را برای پرسیدن این پرسشها از دایی که مشاور اعظم خانواده است تشویق کرد.

۳/۱/۱. پرسش در مورد نوع پارچه های مفید برای انسان: یک نمونه از سوالات مهم قابل درک برای کودک

مثلاً: دایی جان نظر امام صادق علیه السلام در مورد پارچه لباس چیست؟ جنس پارچه باید چگونه باشد^{۸۹}؟ شما هم می توانید در مورد پارچه لباس با کودکان حرف بزنید. مثلاً پرسیم: دخترم: بعضی- از لباسها بعضی- از

^{۸۷} ارجاع پرورشی: الگوی ساخت در واقع روبروی الگوی تفصیل قرار می گیرد و ناظر به شرایط "بیان" منجر به هدایت است. برای اطلاعات بیشتر در مورد الگوی ساخت به پاورقی شماره ۷۳ مراجعه کنید.

^{۸۸} ارجاع پرورشی: دسته بندی احکام فقهی شیعه مرتبط با هریک از واجبات و محرمات عملی اسلام است. دسته بندی های ارائه شده برای مسائل فقهی، بیشتر بر اساس سلیقه است. بر اساس دسته بندی محقق حلی در شرایع الاسلام، ابواب فقهی از طهارت تا دیات را در برمی گیرد و به ۵۲ باب می رسد. این دسته بندی بعد از محقق حلی نیز تقریباً مورد قبول فقها قرار گرفت و حتی رساله های عملیه بر همین اساس می باشد.

منبع: آشنایی با ابواب فقه نوشته محمد اسماعیل نوری

^{۸۹} ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره کهف آیه ۳۱: أُولَئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَّكِنِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ نِعْمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا.

آنانند که بهشت های عدن به ایشان اختصاص دارد که از زیر [قصرها] شان جویبارها روان است در آنجا با دستبندهایی از طلا آراسته می شوند و جامه های سبز از پرنیان نازک و حریر ستر می پوشند در آنجا بر سریرها تکیه می زنند چه خوش پاداش و نیکو تکیه گاهی. ترجمه فولادوند

قرآن کریم سوره حج آیه ۲۳: إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ.

خدا گسانی را که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند در باغهایی که از زیر [درختان] آن نهرها روان است درمی آورد در آنجا با دستبندهایی از طلا و مروارید آراسته می شوند و لباسشان در آنجا از حریر است. ترجمه فولادوند

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَقْبَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الْكُتَّانُ مِنْ لِبَاسِ الْأَنْبِيَاءِ وَ هُوَ يُنْبِثُ اللَّحْمَ. كَتَان، لباس پیامبران علیهم السلام است و موجب رویش گوشت می شود.

مصدر: الکافی ج ۶ ص ۴۴۹

دیگر منابع: الوافی ج ۲۰ ص ۷۱۹ / وسائل الشیعه ج ۵ ص ۲۸

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي هَاشِمٍ عَنْ أَبِي حَدِيجَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: الْكُتَّانُ كَانَ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ يَكْفَنُونَ بِهِ وَ الْقَطْنُ لِأُمَّةٍ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ .

کتان، برای بنی اسرائیل بود که با آن مردگان خود را کفن می نمودند، و پارچه پنبه ای مخصوص امت محمد صلی الله علیه و آله است.

پارچه‌ها موجب اذیت پوست می‌شود. این برای کودک قابل درک و ارتباط است. پس اولاً سوال را تابع درک و فهم بچه‌ها تنظیم کنید. پرسش‌های قابل درک کودک را احیاء کنید. در مرحله‌ی بعد برنامه‌ای طراحی کنید که او پاسخ امام صادق علیه السلام را در مورد این پرسش‌ها پیدا کند. شما می‌توانید با این روش ذهن بچه‌ها را سوالا و جوابا به خانه‌ی امام صادق علیه السلام رهنمون شوید.

۳/۲. استفاده از قصه‌گویی: یکی از بهترین روش‌های احیای پرسش‌های بنیادین و پاسخ دادن به آن

مثلاً یکی از مشهورترین و بهترین کارها برای کودکان داستان‌گویی است.^{۹۰} شما به جای داستان سیندرلا و باب اسفنجی داستان‌های درستی را انتخاب کنید. حتماً نحوه داستان‌گویی قدیمی‌ها را که خیلی هم از ما پیشرفته‌تر بودند دیده‌اید. همیشه با "یکی بود یکی نبود، غیر از خدای مهربان هیچ کس نبود" شروع می‌کردند. با همین جمله به بچه می‌گفتند این عالم صاحب دارد، بزرگ دارد، مبدا دارد. باید دید نیاز بچه‌ها چیست؟ همه را تبدیل به سوال کنیم^{۹۱}. بعضی وقتها می‌توانیم مستقیم و در مواردی هم در بین داستانها پاسخ را بدهیم.

۳/۲/۱. داستان حضرت آدم و سلیمان علیهما السلام از کتاب حیات القلوب: نمونه‌هایی از قصه‌های خوب

مثلاً داستان حضرت سلیمان علیه السلام و داستان حضرت آدم علیه السلام که داستانهای جذابی اند را تعریف کنید. اگر کتاب حیات القلوب^{۹۲} را هم در کتابخانه داشته باشید که می‌توانید از آن استفاده کنید. مثلاً در مورد

مصدر: الکافی ج ۳ ص ۱۴۹ / من لایحضره الفقیه ج ۱ ص ۱۴۷ / تهذیب الاحکام ج ۱ ص ۴۳۴ / استبصار ج ۱ ص ۲۱۰
دیگر منابع: الوافی ج ۲۴ ص ۳۷۴ / وسائل الشیعه ج ۳ ص ۴۲

^{۹۰} ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره اعراف آیه ۱۷۶: ... فَأَقْصُصْ الْقِصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ
پس این داستان را [برای آنان] حکایت کن شاید که آنان بیندیشند. ترجمه فولادوند

قرآن کریم سوره هود آیه ۱۲۰: وَكَلَّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِي هَذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ.
و هر يك از سرگذشت‌های پیامبران [خود] را که بر تو حکایت می‌کنیم چیزی است که دلت را بدان استوار می‌گردانیم و در اینها حقیقت برای تو آمده و برای مؤمنان اندرز و تذکری است. ترجمه فولادوند

قرآن کریم سوره یوسف آیه ۳: نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقِصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ.
ما نیکوترین سرگذشت را به موجب این قرآن که به تو وحی کردیم بر تو حکایت می‌کنیم و تو قطعاً پیش از آن از بی‌خبران بودی. ترجمه فولادوند

قرآن کریم سوره یوسف آیه ۱۱۱: لَقَدْ كَانَ فِي قَصصِهِمْ عِبْرَةً لِأُولِي الْأَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهَدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ.
به راستی در سرگذشت آنان برای خردمندان عبرتی است سخنی نیست که به دروغ ساخته شده باشد بلکه تصدیق آنچه [از کتابهایی] است که پیش از آن بوده و روشنگر هر چیز است و برای مردمی که ایمان می‌آورند رهنمود و رحمتی است. ترجمه فولادوند

^{۹۱} ارجاع پژوهشی: وَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: الْأَقْبِصَادُ فِي النَّفَقَةِ نِصْفُ الْعَيْشِ، وَالتَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ نِصْفُ الْعَقْلِ، وَحُسْنُ السُّؤَالِ نِصْفُ الْعِلْمِ.

میان‌ه روی در خرج‌های زندگی نصف درآمد است. مهربانی با مردم نصف عقل است و پرسش خوب نصف علم.
منبع: منیه المرید ج ۱ ص ۲۵۸ / نزهه الناظر ج ۱ ص ۳۲ / کشف الغمه ج ۱ ص ۵۷۵ / بحارالانوار ج ۱ ص ۷۳

^{۹۲} ارجاع پرورشی: حیات القلوب کتابی به زبان فارسی نوشته علامه محمد باقر مجلسی- (درگذشت ۱۱۱۰ ق) عالم شیعی قرن ۱۱ و ۱۲ است. این کتاب در برگزیده سرگذشت مفصل انبیای الهی، تاریخ زندگانی پیامبر اسلام (ص) و امامان شیعه است. علامه مجلسی- در این کتاب به نبوت عامه، خلافت بلافصل امام علی (ع)، وجوب وجود امام، منصوب بودن و عصمت نیز پرداخته است. حیات

حضرت سلیمان علیه السلام صحبت می کنید ولی در بین داستان، قسمت مربوط به جنس لباس حضرت را برجسته می کنید. یعنی در قالب داستان و به صورت غیر مستقیم پاسخ کودک را می دهید. می توان این مسائل را بعدها با کسانی که کار آموزشی در حوزه کودکان انجام می دهند هم مطرح کرد. این را بگویم که اولاً بنده قبول ندارم که در قالب فیلم و سریال برای کودکان کار کنیم، بهتر همان قالب داستان گویی زنده و غیر متمرکز است.

۳/۱/۲. پرسش در مورد غذا و نحوه درست خوابیدن: دو نمونه دیگر از سوالات مهم قابل درک برای کودک

حالا کسانی که الان مشغول کار در حوزه ی کودک هستند، پرسش بنده این است که شما با این کارها به چه پرسشی از کودک پاسخ می دهید؟ این کار شما که تماشای موسیقی است و از لحاظ محتوایی هم نه در مورد غذا^{۹۳} صحبت می کنید نه درباره ی لباس نه در خصوص نحوه خوابیدن درست^{۹۴}. دقیقاً چه نیازی از کودک را پاسخ می دهید؟ بنابراین این هم مهم است. کار مرحله سوم ما، یک کار ساختی است. به عبارت دیگر شما بر اساس الگوی ساخت با کودک خود صحبت می کنید. در مرحله اول شما پرسشهای مهمی را که دانستن آن برای بچه ضروری و از طرفی قابل درک است را احصا و جمع آوری می کنید. مرحله دوم هم مدیریت یافتن پاسخ های اهل بیت علیهم السلام به آن پرسشهاست. می تواند در قالب داستان گویی باشد، می توانیم به صورت مستقیم خودمان بگوییم یا می شود جایزه ای تعیین کرد و بچه ها بروند از دیگران

القلوب به روش نقلی و عقلی و با بهره گیری از روایات نگاشته شده است. علامه مجلسی در مقدمه کتاب، انگیزه خود را از نگاشتن این کتاب، ارائه کتابی جامع و همه جانبه در زمینه تاریخ زندگی رسول اکرم (ص)، سیره و اخلاق و معجزات و احوال و سرگذشت جنگ های پیامبر و نیز دلایل امامت و خلافت امامان شیعه و اخلاق و آداب پسندیده امامان و حضرت فاطمه (س) بیان کرده است. البته تنها این مسئله انگیزه این نگارش نبوده است. بلکه از آنجا که بیشتر کتابهایی که در این موضوع تا آن زمان به زبان فارسی نگاشته شده بود، بیشتر به روایاتی پرداخته شده بود که از کتابهای اهل سنت بود، احادیثی که بدون توجه به صحت یا عدم صحت سند یا محتوای آن گردآوری شده بود و تهمت ها و نسبت های ناروایی به پیامبران عظیم القدر و اوصیای ایشان می داد، ایشان لازم دید کتابی بنویسد که روایات آن از اصحاب امامان شیعه باشد تا از این نقیصه دور باشد.

منبع: حیات القلوب، علامه مجلسی ره ج ۱ ص ۲۹

۹۳. ارجاع پرورشی: قرآن کریم آیه ۲۴: فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ
انسان باید بر غذای خود نظارت کند.

۹۴. ارجاع پژوهشی: - أَحَبَرْنَا أَبُو مُحَمَّدٍ هَارُونَ بْنَ مُوسَى التَّلَعُكْبَرِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّامٍ بْنِ سَهْلٍ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ قَالَ حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ جُمُهورٍ... أَنَّ النَّوْمَ سُلْطَانُهُ فِي الدِّمَاغِ وَهُوَ قِوَامُ الْجَسَدِ وَفَوْنُهُ وَإِذَا أَرَدْتَ النَّوْمَ فَلْيَكُنْ إِصْطِجَاعَكَ أَوَّلًا عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ ثُمَّ انْقَلِبْ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْسَرِ وَكَذَلِكَ فَفَمِنْ مَنْ مَضَّجَعَكَ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ كَمَا بَدَأْتَ بِهِ عِنْدَ نَوْمِكَ.
حضرت آقا امام رضا علیه السلام: هر گاه خواستی بخوابی، ابتدا بر سمت راست، سپس بر سمت چپ بخواب و همچنین هنگام برخاستن، از سمت راست برخیز.

منبع: طب الرضا علیه السلام ج ۱ ص ۳

بِإِسْتِادٍ يَرْفَعُهُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: لِكُلِّ شَيْءٍ حَيْلَةٌ وَحَيْلَةُ الصَّحَّةِ فِي الدُّنْيَا أَرْبَعٌ خِصَالٍ قِلَّةُ الْكَلَامِ وَقِلَّةُ الْمَنَامِ وَقِلَّةُ الْمَشْيِ وَقِلَّةُ الطَّعَامِ.

از نبی مکرم اسلام صلی الله علیه و آله: هر چیزی راهی دارد و راه سلامتی در دنیا در چهار خصلت است: کم حرف زدن، کم خوابیدن، کم راه رفتن و کم غذا خوردن.

منبع: بحارالانوار ج ۸ ص ۱۴۴ / الفضائل ج ۱ ص ۱۴۲

قرآن کریم سوره مزمل آیه ۲۰: إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَى مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ.
در حقیقت پروردگارت می داند که تو و گروهی از کسانی که با تو نزدیک به دو سوم از شب یا نصف آن یا یک سوم آن را [به نماز] برمی خیزید و خداست که شب و روز را اندازه گیری می کند. ترجمه فولادوند

پرسند. البته وقتی دوره تفصیلی را شروع کردیم، بحث را در اینجا روایت محور پیش می‌بریم، یعنی می‌گوییم که اهل بیت علیهم‌السلام هنگام روبرو شدن با کودکانشان چه پرسشهایی مطرح می‌کردند؟ همان پرسشهای امام علیه‌السلام را می‌آوریم. مثلاً حضرت معصومین علیهم‌السلام در مورد اسم بچه‌ها خیلی تاکید داشتند^{۹۰}. حال چه اتفاقی می‌افتد؟ بعد از اینکه شما ظرفیت‌های اولیه را ارتقاء دادید و این پرسشهای محوری را هم احراز کردید، فرزند در دورانی که تحت مدیریت شماست، می‌آموزد که پرسشهایش را باید از امام علیه‌السلام بپرسد. نتیجه این است که با کمک پدر و مادر **استنطاق** از امام علیه‌السلام را تجربه می‌کند. برای همین در آینده هم سوال پرسیدن از امام علیه‌السلام یک چیز کاملاً عادی می‌شود.

۳/۳. برجسته سازی مسائل غیر مهم زندگی: یکی از اشکالات مدارس کنونی

اما الان دقیقاً برعکس است. ما فرزندانمان را به مدرسه می‌فرستیم و در مدرسه هم امتحان دادن را تجربه می‌کنند. به نظرم وضعیت مدارس موجود حتی سوال کردن از دانشمندان غربی هم نیست. بچه‌ها فقط این تجربه را دارند که هرچند وقت یک بار ورقه‌ای را پر کنند و تمام. من توصیه‌ای دارم به والدین: چند بار به صورت نمادین به کارنامه و نمره پایین فرزندانمان اگر نمی‌خواهید آنها را به این مدارس جدید **مسجد مدرسه** ببرید. عکس‌العمل خوب و تشویقی نشان دهید. مثلاً اگر فرزند شما در امتحانی ۸ گرفته است، بگویید آفرین عزیزم، هشت هم خیلی نمره خوبی است. می‌دانید چرا پسرم دخترم؟ چون این امتحانها و نمره‌ها هیچ فایده‌ای ندارد، بیست هم بگیرد فایده‌ای ندارد. اصلاً من اصراری ندارم که شما نمره‌ی بالایی بگیرید. این کارها را انجام دهید تا بت نمره گرفتن و نمره دادن را بشکنید و بتوانید به

^{۹۰} ارجاع پژوهشی: عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَنَّهُ قَالَ: يَا عَلِيُّ حَقُّ الْوَلَدِ عَلَى وَالِدِهِ أَنْ يُحَسِّنَ إِسْمَهُ وَآدَبَهُ وَيَضَعَهُ مَوْضِعاً صَالِحاً. از آقا رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم یا علی علیه‌السلام حق فرزند بر پدرش این است که نام نیکو برای او انتخاب نماید و او را به نیکی تربیت نموده و به‌کاری شایسته بگمارد.

مصدر: مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۴۳۳ / من لایحضره الفقیه ج ۴ ص ۳۵۲
دیگر منابع: الوافی ج ۲۶ ص ۱۶۸ / بحارالانوار ج ۷۴ ص ۴۶

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: إِسْتَحْسِنُوا أَسْمَاءَكُمْ فَإِنَّكُمْ تُدْعَوْنَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ يَا فَلَانَ بْنِ فَلَانَ إِلَى نُورِكَ وَفَمَنْ يَا فَلَانَ بْنِ فَلَانَ لَأَنْ نُورَ لَكَ. حسین بن زید علیه السلام گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: پیامبر خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: برای خود نام‌های زیبا انتخاب کنید؛ چرا که شما در روز قیامت با نام‌های خود فراخوانده می‌شوید که «فلائی پسر فلائی! به سوی نورت حرکت کن و ای فلائی پسر فلائی! برخیز که نوری نداری.

مصدر: الکافی ج ۶ ص ۱۹ /

دیگر منابع: عده الداعی ج ۱ ص ۸۷ / الوافی ج ۲۳ ص ۱۳۲۴ / وسائل الشیعه ج ۲۱ ص ۳۸۹ / بحارالانوار ج ۱۰ ص ۱۳۱

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقُضَيْبِ عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: أَوَّلُ مَا يَبْتَغِي الرَّجُلُ وَلَدَهُ أَنْ يُسَمِّيَهُ بِاسْمِ حَسَنِ فَلْيُحْسِنِ أَحَدُكُمْ إِسْمَ وَلَدِهِ. موسی بن بکر گوید: امام کاظم علیه السلام فرمود: نخستین نیکی انسان به فرزندش نام زیبا و نیکویی است که به او می‌نهد. برای فرزندانمان نام نیکو انتخاب کنید.

مصدر: الکافی ج ۶ ص ۱۸ / من لایحضره الفقیه ج ۷ ص ۴۳۷

دیگر منابع: الوافی ج ۲۳ ص ۱۳۲۲ / وسائل الشیعه ج ۲۱ ص ۳۸۸

جای این رویه، چیزهای دیگری را برجسته و مهم کنید. مثلا به مدل غذا خوردن^{۹۶} کودکان جایزه بدهید، تا بفهمد که مدل غذا خوردنش خیلی مهم است. بداند که فردا روزی اگر مدل غذا خوردنش تصحیح نشد بیماری های کبدی می گیرد، بیماری گوارشی می گیرد و مبتلا به امراض خونی می شود. تلاش کنید تا این چیزهای غیر مهم را در دل فرزندان بشکنید. اگر می توانید بچه ها را به مدارس جدید **مسجد مدرسه**^{۹۷} ببرید در غیر اینصورت اگر نمی توانید لا اقل این مسائل بی اهمیت را بشکنید. چرا باید در قلب و ذهن کودک ما امتحان دادن مسئله ی اصلی بشود؟ کنکور دادن مسئله ای اول زندگی بشود؟ مگر اینها موضوعات مهم زندگی ماست؟

۳/۱/۳. چند نمونه دیگر از پرسشهای مهم قابل درک برای کودک

مسائل اصلی همان هایی است که اشاره کردم: نحوه ی برخورد درست انسان با زن و فرزندان چگونه است؟ چطور می توان روزی حلال به دست آورد^{۹۸}؟ سوالمان را از چه کسی- پرسیم^{۹۹}؟ غذا را چطور

^{۹۶} ارجاع پژوهشی: فَمِنْ الْأَدَابِ عِنْدَ الطَّعَامِ مَا رَوَيْنَاهُ بِإِسْنَادِنَا إِلَى أَبِي عَلِيٍّ الْفَظِيلِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ الْفَظِيلِ الطَّبْرِيِّ مِنْ كِتَابِ الْأَدَابِ الدِّيْنِيَّةِ فِيمَا رَوَاهُ مِنْ جَدِّنَا الْحَسَنِ السَّبْطِيِّ الْمُتَمَتِّحِ بِمُقَاسَاةِ الدَّوْلَةِ الْأُمَوِيَّةِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى رُوحِهِ الْعَظِيمَةِ الْعَلِيَّةِ فَقَالَ قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي ظَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: فِي الْمَائِدَةِ اثْنَتَا عَشْرَةَ خَصْلَةً يَجِبُ عَلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ أَنْ يَعْرِفَهَا أَرْبَعٌ مِنْهَا فَرَضٌ وَ أَرْبَعٌ مِنْهَا سُنَّةٌ وَ أَرْبَعٌ مِنْهَا تَأْدِيبٌ فَأَمَّا الْفَرَضُ فَالْمَعْرِفَةُ وَ الرِّضَا وَ التَّسْمِيَةُ وَ الشُّكْرُ وَ أَمَّا السُّنَّةُ فَالْوُضُوءُ قَبْلَ الطَّعَامِ وَ الْجُلُوسُ عَلَى الْجَانِبِ الْأَيْسَرِ وَ الْأَكْلُ بِثَلَاثِ أَصَابِعٍ وَ لَعْقُ الْأَصَابِعِ وَ أَمَّا التَّأْدِيبُ فَالْأَكْلُ مِمَّا يَلِيكَ وَ تَضَعِيزُ اللَّفْمَةِ وَ الْمَضْغُ الشَّدِيدُ وَ قِلَّةُ النَّظَرِ فِي وُجُوهِ النَّاسِ.

از امام صادق (علیه السلام): در سفره ۱۲ خصلت است که واجبست هر مسلمانی آن را بشناسد، چهار تا واجب و چهار تا سنت (مستحب) و چهار تا ادب. اما آن چهار که واجب است: معرفت (خداوند که نعمتها از اوست)، رضا (خشنود بودن بآنچه به تو اطعام کرده)، بسم الله گفتن، شکر. و اما چهار چیز مستحب و سنت: شستن دست قبل و بعد از طعام، به طرف چپ بدن تکیه کردن (متورك مثل وقت نماز)، با سه انگشت غذا خوردن، و انگشتان را لیسیدن. و اما آنچه از ادب است: از جلوی خود خوردن، لقمه را کوچک برداشتن، زیاد جویدن و به دیگران کم نگاه کردن.

مصدر: من لايحضره الفقيه ج ۳ ص ۳۵۹ / الخصال ج ۲ ص ۴۸۵ / مكارم الاخلاق ج ۱ ص ۱۴۱ / اقبال الاعمال ۱ ص ۱۱۲
دیگر منابع: الوافی ج ۲۰ ص ۴۸۷ / وسائل الشیعه ج ۲۴ ص ۴۳۱ / بحار الانوار ج ۶۳ ص ۴۱۳ / عوالم العلوم ج ۱۱ ص ۹۲۰

^{۹۷} ارجاع پرورشی: نزدیک بیست سال از تاسیس اولین مدرسه مسجد محور در مشهد می گذرد و اکنون این الگو به گفتمانی گسترده در اذهان خانواده های نوعا مذهبی دارای دغدغه های جدی تربیت و تعلیم اسلامی بدل شده است.

چنانکه با وجود غیررسمی بودن و منصوب نبودن به دستگاه یا وزارتخانه ای خاص مورد اقبال بسیاری از خانواده ها در سراسر کشور شده است. البته این امر دو دلیل عمده دارد؛ یکی کارآمدی و برآورده شدن مطلوبیت های خانواده در تعلیم و تربیت فرزندان و تمجید مقام معظم رهبری از تشکیل مدارس مسجد محور که در دیدار خانواده شهید مدافع حرم، مصطفی عارفی فرمودند: اینها مسئولین و مدیران مدارس مسجد محور سربازان گوش به زنگ من هستند و آنها را زیرک و باهوش خطاب کردند و همچنین حمایت بسیاری از نخبگان حوزوی و دانشگاهی و از طرف دیگر وجود مشکلات در وزارت آموزش و پرورش در عمل به وظایف ذاتی خود.

در چنین شرایطی جمعی از مردم در حرکتی خودجوش و به اصطلاح آتش به اختیار اقدام به راه اندازی مدل های متنوعی از مدرسه در مسجد نموده اند و با حضور و نظارت حداکثری به تعلیم و تربیت فرزندان شان همت می گمارند، اما در این بین با مخالفت ها و سنگ اندازی های بسیار شدیدی از سوی آموزش و پرورش مواجه شده به طوری که از حق امتحان و اعطاء مدرک محروم گشته و تنها در صورت تعهد به اعراض و شکایت از مدارس مسجد محور و مسئولین آنها و ثبت نام در مدرسه حاضر به اخذ امتحان می شوند و این در حالی است که قانونا آموزش و پرورش ملزم به اخذ امتحان و اعطاء مدرک به دانش آموزان است هرچند در مدرسه درس نخوانده باشند. مدارس مسجد محور در واقع الگوی موفق تعلیم و تربیت رسمی بومی، خانواده محور، تربیت محور، مسجد و محله محوری است که با مشارکت جدی اجتماعی همراه است و درگاهی مناسب برای اصلاح سبک زندگی و نظام نیازها و مسائل مردمان جهت ساخت جامعه و سپس تمدن اسلامی می باشد.

منبع: خبرگزاری فارس

<https://www.farsnews.ir/my/c/۲۵۵۳۴>

^{۹۸} ارجاع پژوهشی: برای مطالعه بیشتر در مورد کسب حلال به پیوست شماره پنج مراجعه کنید.

^{۹۹} ارجاع پژوهشی: برای مطالعه بیشتر این پرسش که سوالمان را از چه کسی پرسیم؟ (مرجعیت علمی قرآن و سنت) به پیوست شماره دو مراجعه کنید.

بخوریم؟ ویژگی های خانه ی خوب چیست؟ بهترین دوستان چه کسانی اند؟ اینها مسائل و موضوعات مهم و اساسی زندگی است. مدارس کنونی مانع برجسته شدن مسائل مهم زندگی در ذهن فرزندان ماست. بنابراین یا مدرسه را کاملاً حذف و وارد مسجد مدرسه ها شوید_ در نظریه آموزش و پرورش آینده ویژگی مدارس جدید را شرح داده ایم_ یا حداقل مسئله ارزیابی های حفظ محور، نمره دادن و نمره گرفتن را تحقیر کنید. در حال حاضر والدین فرزندان شان را بر روی مسائل کم فایده تثبیت می کنند، در حالیکه ما بر اساس الگوی فقهی اجتهاد برای کودکان، ذهن کودکان را بر روی موضوعات بنیادین زندگی و اینکه پاسخ این پرسشها را از چه کسی بگیرند تثبیت می کنیم. به نظر بنده رسیدن به این موضوع در همان چهارده سال اول زندگی ممکن است. این کودک دیگر می داند که از نظر پدر و مادر، پرسش مهم چیست و پاسخش دست چه کسانی است. مثلاً می گوید برای پدر من خیلی مهم است که سوالم را از حضرت ادریس علیه السلام پرسم. در آن حدیث شریف لحن امام صادق علیه السلام به گونه ای است که قلب انسان را

ارجاع پرورشی: خانه از منظر آیات و روایات، یازده تفاوت اساسی با آپارتمان های کنونی دارد که برای مطالعه آن می توانید به بسته "مقررات فقهی ساختمان" به نشانی زیر رجوع کنید.

منبع خبر: کانال اطلاع رسانی الگوی پیشرفت اسلامی در پیامرسان ایتا

<https://eitaa.com/olgou۳۳۵۶۴>

برای مطالعه بیشتر در مورد تاثیر خانه خوب بر شخصیت انسان به پیوست شماره هفت مراجعه کنید.

ارجاع پژوهشی: ارجاع پژوهشی: قرآن کریم سوره فرقان آیه ۲۸ و ۲۹: يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَدُولًا. ای وای کاش فلانی را دوست [خود] نگرفته بودم. او [بود که] مرا به گمراهی کشانید پس از آنکه قرآن به من رسیده بود و شیطان همواره فروگذارنده انسان است. ترجمه فولادوند

قرآن کریم سوره زخرف آیه ۶۷: الْأَخْلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ. در روز قیامت همه کسانی در دنیا با هم دوستی صمیمی و نزدیکی داشتند، دشمن هم خواهند شد به کسانی که بر اساس معیار تقوا با هم رفیق بودند.

و قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَعْجَزُ النَّاسِ مَنْ عَجَزَ عَنِ الْكَيْسَابِ الْخُحْوَانِ وَأَعْجَزُ مِنْهُ مَنْ صَبَّحَ مَنْ ظَفِرَ بِهِ مِنْهُمْ. از حضرت آقا امیرالمومنین علیه السلام: ناتوان ترین مردم کسی است که نتواند دوستی برای خود داشته باشد و ناتوان تر از او کسی است که دوستان خود را از دست بدهد.

مصدر: نهج البلاغه ج ۱ ص ۴۷۰

دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۱۲ ص ۱۸ / بحارالانوار ج ۷۱ ص ۲۸۷

برای مطالعه بیشتر در مورد دوست و اینکه بهترین و بدترین دوستان چه کسانی هستند به پیوست شماره هشت مراجعه کنید.

ارجاع پژوهشی: أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ شاذَانَ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ عُثْمَانَ الْبَرْزَوَائِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيٍّ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْخَارِثِ بْنِ سُفْيَانَ الْخَافِظِ السَّمَرْقَنْدِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ سَعِيدِ التُّرْمِذِيِّ عَنْ عَبْدِ الْمُنْعِمِ بْنِ إِدْرِيسَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهِ: أَنَّ إِدْرِيسَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ رَجُلًا طَوِيلًا ضَخْمَ الْبَطْنِ عَرِيضَ الصَّدْرِ قَلِيلَ شَعْرِ الْجَسَدِ كَثِيرَ شَعْرِ الرَّأْسِ وَكَانَتْ إِحْدَى أَدْنِيهِ أَكْبَرُ مِنَ الْآخَرَى وَكَانَ رَقِيقَ الصَّدْرِ رَقِيقَ الْمَنْطِقِ - قَرِيبَ الْخَطِي إِذَا مَسَى وَإِنَّمَا سُمِّيَ إِدْرِيسَ لِكَثْرَةِ مَا كَانَ يَدْرُسُ مِنْ حُكْمِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ سُنَنِ الْإِسْلَامِ وَهُوَ بَيْنَ أَظْهُرِ قَوْمِهِ ثُمَّ إِنَّهُ فَكَّرَ فِي عَظَمَةِ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ فَقَالَ إِنَّ لِهَذِهِ السَّمَاوَاتِ وَ لِهَذِهِ الْأَرْضِينَ وَ لِهَذَا الْخَلْقِ الْعَظِيمِ وَ السَّمْسِ وَالْقَمَرِ وَ النُّجُومِ وَ السَّحَابِ وَ الْمَطَرِ وَ هَذِهِ الْأَشْيَاءِ الَّتِي تَكُونُ لِرَبِّهَا يَدْبُرُهَا وَ يُصَلِّحُهَا بِقُدْرَتِهِ فَكَيْفَ لِي بِهَذَا الرَّبِّ فَأَعْبَدْتَهُ فَحَلَا بِطَائِفَةٍ مِنْ قَوْمِهِ فَجَعَلَ يَعْظُمُهُمْ وَ يُدَكِّرُهُمْ وَ يُحَوِّفُهُمْ وَ يَدْعُوهُمْ إِلَى عِبَادَةِ خَالِقِ هَذِهِ الْأَشْيَاءِ فَلَا يَزَالُ يُجِيبُهُ وَاحِدٌ بَعْدَ وَاحِدٍ حَتَّى صَارُوا سَبْعَةً ثُمَّ سَبْعِينَ إِلَى أَنْ صَارُوا سَبْعِمِائَةً ثُمَّ بَلَّغُوا أَلْفًا فَلَمَّا بَلَّغُوا أَلْفًا قَالَ لَهُمْ تَعَالَوْا نَحْتَرِ مِنْ خِيَارِنَا مِائَةَ رَجُلٍ فَاحْتَارُوا مِنْ خِيَارِهِمْ مِائَةَ رَجُلٍ وَ إِحْتَارُوا مِنْ أَلْفِ مِائَةِ سَبْعِينَ رَجُلًا ثُمَّ إِحْتَارُوا مِنَ الْعَشْرَةِ عَشْرَةَ مِنْ خِيَارِهِمْ ثُمَّ إِحْتَارُوا مِنَ الْعَشْرَةِ سَبْعَةَ ثُمَّ قَالَ لَهُمْ تَعَالَوْا فَلْيَنْدِعْ هَؤُلَاءِ السَّبْعَةَ فَلْيُؤْمَرْ بِقِيَّتِنَا فَلَعَلَّ هَذَا الرَّبِّ جَلَّ جَلَالُهُ يَدُلُّنَا عَلَى عِبَادَتِهِ فَوْضَعُوا أَيْدِيَهُمْ عَلَى الْأَرْضِ وَ دَعَوْا طَوِيلًا فَلَمْ يَتَّبِعْنِ لَهُمْ شَيْءٌ ثُمَّ رَفَعُوا أَيْدِيَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى إِدْرِيسَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ نَبَّأَهُ وَ دَلَّهُ عَلَى عِبَادَتِهِ وَ مَنْ آمَنَ مَعَهُ فَلَمْ يَزَالُوا يَعْْبُدُونَ اللَّهَ

فتح می کند. درباره ی حضرت ادریس علیه السلام که توضیح می دهند می فرمایند: ما پیامبری داشتیم که در مورد نجوم و آسمانها صحبت می کردند. ویژگی ایشان همین بوده که خیلی خوب در مورد آسمانها توضیح می دادند. چون الان ما این کارها را نمی کنیم بچه ها پرسشهای نجومی شان را از امثال **هاوکینگ**^{۱۰۳} می پرسند. فردی که اینقدر بی سواد و اطلاعاتش اولیه و اندک بود که می گفت خدای وجود ندارد. در یک مدل،

عَزَّ وَ جَلَّ لَا يُشْرِكُونَ بِهِ شَيْئًا حَتَّى رَفَعَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِدْرِيسَ إِلَى السَّمَاءِ وَ انْقَرَضَ مَنْ تَابَعَهُ عَلَى دِينِهِ إِلَّا قَلِيلًا ثُمَّ إِنَّهُمْ اخْتَلَفُوا بَعْدَ ذَلِكَ وَ اُخْذُوا بِالْأَخْذَاتِ وَ اُبْدَعُوا الْبِدَعِ حَتَّى كَانَ زَمَانُ نُوحٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ.

بو عبد الله محمد بن شاذان بن احمد بن عثمان پروادی می گوید: ابو علی محمد بن محمد بن حرث بن سفیان حافظ سمرقندی از صالح بن سعید ترمذی از عبد المنعم بن ادریس از پدرش، از وهب بن منبه نقل نموده که حضرت ادریس علیه السلام مردی بلند قامت بوده که شکمش درشت و سینه اش فراخ و جسدش کم مو ولی سرش موی انبوه داشت، یکی از دو گوشش بزرگتر از دیگری و سینه اش نازک و صدایش ظریف و قدم هایش در وقت راه رفتن کوچک و نزدیک هم بود. و سرّ نامیدنش به ادریس این بود که بسیار حکمت های الهی و سنن و احکام دینی و اسلامی را تدریس نمود. او بارزترین و شاخص ترین افراد طائفه اش محسوب می شود، وی در عظمت خدای عزّ و جلّ اندیشید و سپس فرمود: این آسمانها و زمینها و مخلوقات بزرگ و خورشید و ماه و ستارگان و ابر و باران و این همه اشیاء دیگر که موجود می باشند پروردگاری داشته که تدبیر آنها به دست با کفایت او بوده و با قدرتش آنها را اصلاح می فرماید، پس مرا با او چه کار و چطور حق عبادتش را ادا کنم؟ پس با قومش به خلوت نشست و آنها را موعظه کرده و متذکر ساخت و همواره ایشان را تهدید و تخویف نموده و به عبادت و کرنش در مقابل خالق این مخلوقات خواند. پیوسته دعوت شدگان او را اجابت کرده تا این که تعدادشان به هفت و سپس به هفتاد و بعد به هفتصد و بالاخره به هزار نفر رسید. و وقتی عدد آنها به هزار تن رسید جناب ادریس علیه السلام به ایشان فرمود: بیایید از بین اخیار و خوبان خود صد نفر را برگزینیم. پس از بین نیکان صد تن انتخاب کرده و از میان صد نفر هفتاد مرد جدا کرده و سپس از بین هفتاد نفر، ده تن و از میان آنها هفت نفر را برگزیدند آنگاه جناب ادریس علیه السلام به ایشان فرمودند: بیایید تا این هفت نفر دعاء کرده ما آمین بگوییم شاید پروردگار ما را بر عبادت و پرستش خود راهنمایی فرماید. پس آن هفت نفر دستها بر زمین نهاده و دعاء طولانی نمودند ولی بر ایشان امری واضح و مطلبی روشن نشد، سپس دستها به طرف آسمان بالا بردند، خداوند عزّ و جلّ به حضرت ادریس علیه السلام وحی نمود و او را خبر داد و وی و آنان که با حضرتش آمین می گفتند را بر عبادتش راهنمایی نمود، ایشان پیوسته خدای را پرستش کرده و ابدًا برای ذات با جلالش شریکی نمی آوردند تا وقتی که حق تعالی ادریس را به آسمان برد و تابعین او و کسانی که از دینش پیروی می کردند منقرض شده مگر قلیلی که باقی مانده بودند، پس از آن بین آنها اختلاف شد و حادثه ها آفریده و بدعتها بوجود آوردند تا زمان نوح علیه السلام فرا رسید.

مصدر: علل الشرایع للصدوق ج ۱ ص ۲۷
دیگر منابع: بحارالانوار ج ۱۱ ص ۲۷۰

حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ الْأَسْوَارِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو يُونُسَ أَحْمَدُ بْنُ الْقَيْسِ السَّجَزِيُّ الْمَدَنِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَمْرُو بْنُ حَفْصٍ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ بَنَغْدَادٍ قَالَ حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِبرَاهِيمَ أَبُو عَلِيٍّ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْبَصْرِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ جَرِيحٍ [جَرِيح] عَنْ عَطَاءٍ عَنْ عَبْدِ بْنِ عُمَيْرٍ اللَّيْثِيِّ عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ هُوَ فِي الْمَسْجِدِ جَالِسًا وَ حَدَهُ فَاغْتَمَمْتُ خَلْوَتَهُ فَقَالَ لِي يَا أَبَا ذَرٍّ... أَرَبَعَةٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ سُرِّيَانِيُونَ آدَمُ وَ شِيثٌ وَ أَخْنُوخُ وَ هُوَ إِدْرِيسُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ هُوَ أَوَّلُ مَنْ خَطَّ بِالْقَلَمِ.

عبید بن عمیر لیثی گوید: ابو ذر-رحمة الله عليه- گفت: روزی پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در مسجد تنها نشسته بود که به محضرش شرفیاب شدم و چون خلوت بود، فرصت را غنیمت شمردم، بمن فرمود ای ابو ذر: چهارتن از پیغمبران سریانی بودند: آدم، شیث، اخنوخ- که ادریس باشد و او نخستین کسی است با قلم نوشت.

مصدر: معانی الاخبار ج ۱ ص ۳۳۲
دیگر منابع: بحارالانوار ج ۷۴ ص ۷۰

^{۱۰۳} ارجاع پرورشی:

William Hawking, (born January ۸, ۱۹۴۲, Oxford, Oxfordshire, England—died March ۱۴, ۲۰۱۸, Cambridge, Cambridgeshire), English theoretical physicist whose theory of **exploding black holes** drew upon both relativity theory and quantum mechanics.

ویلیام هاوکینگ، (زاده ۸ ژانویه ۱۹۴۲، آکسفورد، آکسفوردشایر، انگلستان - درگذشته ۱۴ مارس ۲۰۱۸، کمبریج، کمبریج شایر)، فیزیکدان نظری انگلیسی که نظریه انفجار سیاهچاله ها بر اساس نظریه نسبیت و مکانیک کوانتومی از اوست.

منبع: دانشنامه رسمی بریتانیکا

<https://www.britannica.com/biography/Stephen-Hawking>

هاوکینگ برای کودک شما مفسر- آسمان می شود و در مدلی دیگر جناب ادریس نبی ﷺ. ما خودمان هم مبتلا به این چیزها بوده ایم. خاطریم است زمانی که چهارده ساله بودم و می رفتم کتابخانه ی شهرمان، کتاب سیاهچاله چیست؟ نوشته هاوکینگ را می خواندم. اما گاهی شما کتاب جناب ادریس نبی ﷺ را در دسترس قرار می دهید^{۱۰۴}. می دانید که مهم ترین ویژگی ایشان شرح آسمان بود. در عالم انوار از شاگردان حضرت آقا امیرالمومنین ﷺ بوده و (به تعبیر امروز) در رشته تخصصی- آسمان شناسی تحصیل کرده اند. بنابراین کودکان را می شود اینگونه هم پرورش داد و تربیت کرد. مثلاً در مورد غذا از چه کسی- پرسیم؟ بچه جواب می دهد که این غذا سیب سلامت^{۱۰۵} دارد پدرجان. شما می گوید عزیزم، شما که باز از پی سوادها پرسیدی. بچه های سازمان غذا و دارو خودشان گرفتار مریضی- اند. در مورد غذا باید بیاییم محضر- حضرت آقا امام صادق ﷺ. علم آشپزی را امام صادق ﷺ بلد است. باید خود را هم شأن کودک کنید. نمی توان گفت من کدکس آلیمنتاریوس^{۱۰۶} را قبول ندارم چون که آنها غذا را سلول پایه ارزیابی می

^{۱۰۴} ارجاع پژوهشی: قَالَ وَ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ أَبَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أُورَمَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُطَهَّرٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْمَيْمُونِيِّ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ أَبُو ذَرٍّ الْغِفَارِيُّ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَمْ بَعَثَ اللَّهُ مِنْ نَبِيِّ فَقَالَ ثَلَاثُمِائَةَ أَلْفٍ نَبِيٍّ وَ عَشْرِينَ أَلْفَ نَبِيٍّ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَكَمْ الْمُرْسَلُونَ فَقَالَ ثَلَاثُمِائَةَ وَ بَضْعَةَ عَشْرٍ. قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَكَمْ أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ كِتَابٍ فَقَالَ مِائَةً وَ أَرْبَعَةً وَ عَشْرِينَ كِتَابًا أَنْزَلَ عَلَى إِدْرِيسَ خَمْسِينَ صَحِيفَةً وَ هُوَ أَخْنُوخُ وَ هُوَ أَوَّلُ مَنْ حَطَّ بِالْقَلَمِ وَ أَنْزَلَ عَلَى نُوحٍ عَشْرَ صَحَائِفَ وَ أَنْزَلَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ عَشْرًا وَ أَنْزَلَ التَّوْرَةَ عَلَى مُوسَى وَ الرِّبُورَ عَلَى دَاوُدَ وَ الْإِنْجِيلَ عَلَى عِيسَى. وَ الْفُرْآنَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ.

عرض کردم: ای پیامبر خدا! پیغمبران چند تن بوده اند؟ فرمود: يك صد و بیست و چهار هزار (تن). گفتم: پیامبران مرسل چند تن بودند؟ فرمود: سیصد و سیزده تن، عده بسیاری. گفتم: نخستین پیغمبر که بود؟ فرمود: حضرت آدم علیه السلام پرسیدم: آیا او از پیامبران مرسل بود؟ فرمود: بلی، خدا به قدرت خود او را آفرید و از روح خود در پیکرش دمید. آنگاه فرمود: ای ابا ذر چهارتن از پیغمبران سریانی بودند: آدم، شیث، اخنوخ- که ادریس باشد و او نخستین کسی- است که با قلم نگاشت- و نوح، چهار تن از ایشان عرب بودند: هود و صالح، شعیب و پیامبر تو محمد، و نخستین پیغمبر از بنی اسرائیل موسی و آخرین آنان عیسی بود، ششصد تن از پیغمبران از بنی اسرائیل بودند. عرضه داشتیم: خداوند چند کتاب فرو فرستاد؟ فرمود: يك صد و چهار کتاب: پنجاه صحیفه بر شیث، و سی صحیفه بر ادریس، و بیست صحیفه بر ابراهیم، و تورات و انجیل و زبور و فرقان را هم نازل فرمود.

مصدر: معانی الاخبار للصدوق ج ۱ ص ۳۳۲ / الاختصاص لمفید ج ۱ ص ۲۶۴

دیگر منابع: بحارالانوار ج ۷۰ ص ۷۴

^{۱۰۵} ارجاع پرورشی: سیب سلامت چیست؟ نشانی با رنگ آبی و سبز است که طرحی شبیه به سیب دارد، این نشان بر روی تمام محصولات خوراکی موجود در ایران به چشم می خورد، وجود این نشان برای مصرف کننده نوعی اطمینان خاطر از سلامت محصول است. سیب سلامت نشان ایمنی و سلامت محصول است که الزاماً به محصولاتی اعطا می گردد، شرط لازم برای دریافت نشان سیب سلامت اینست که محصول مورد نظر مراحل اخذ پروانه ساخت از وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی را به پایان رسانده باشد و حائز شرایط مندرج در دستورالعمل ها و آیین نامه هایی که توسط سازمان غذا و دارو تدوین شده است باشد. هدف اصلی نشان سیب سلامت ارتقای سطح سلامتی در جامعه با تشویق مصرف محصولات دارای سیب سلامت است که این امر از طریق اصلاح الگوی مصرف و افزایش آگاهی مصرف کنندگان نسبت به مواد غذایی امکان پذیر است.

منبع خبر: سایت سیب سلامت

<https://b2n.ir/m۵۷۴۷۳>

^{۱۰۶} ارجاع پرورشی:

International Food Standards

The CODEX ALIMENTARIUS international food standards, guidelines and codes of practice contribute to the safety, quality and fairness of this international food trade. Consumers can trust the safety and quality of the food products they buy and importers can trust that the food they ordered will be in accordance with their specifications.

استانداردهای بین المللی غذا

کنند خیر، در حدی که بچه بفهمد و با یک ادبیات کودکانه باید سخن گفت. بگوییم بابا جان: بهترین آشپزهای عالم چهارده معصوم علیهم السلام و خانواده شان بوده اند. می دانستند بهترین ترکیب های غذایی چیست؟ بهترین زمان غذا خوردن کدامست؟ بهترین نوع غذا خوردن چیست؟ برای همین به بیمای های گوارشی مبتلا نمی شدند. دیده اید در روایت که حضرت آقا امیرالمومنین علیه السلام می فرمایند من هیچ وقت مبتلای به "تخمه" نشده ام. یعنی هیچ وقت بیماری گوارشی نگرفته ام^{۱۰۷}. متأسفانه این نوع روایات هیچ وقت به چشم ما نمی آید زیرا فقط به دنبال کشف معذر و منجز^{۱۰۸} ها هستیم. اینطور می شود بچه ها را رشد داد. یا در مورد لباس، در مورد بازی و... باید بچه را عادت داد. اگر بتوانیم ده پانزده پرسش اصلی زندگی را در این چهارده سال به تدریج و بدون سخت گیری به کودکان بیاموزیم (خیلی خوب است)، یعنی مرحله ی اول این است که اینها تبدیل به پرسشهای اساسی زندگی فرد بشود. چه چیزی مانع این است؟

حفظ محوری آموزش و پرورش. نمره را بشکنید تا بتوانید چیزی را در ذهن کودکان جایگزین کنید.

۳/۲/۲. استفاده از فرصت گفت و گوی والدین: یکی دیگر از روشهای پاسخ دادن به پرسشهای بنیادین کودک

سوالات اصلی را برجسته سازی کنید و پاسخ های امام علیه السلام را هم مرور کنید. مثلاً یکی از تدابیر گفت و گوی والدین در خانه است: امروز چه غذایی می خواهید درست کنید؟ فردا روز جمعه است چه غذایی می خواهید آماده کنید؟ همیشه این سوال را به ویژه شب پنج شنبه و جمعه ها در خانه زنده کنید. چون یکی از توصیه های اهل بیت علیهم السلام این است که مرد برای روز جمعه، پذیرایی ویژه برای خانواده اش مهیا کند. در روایت دارد که روز جمعه که روز عید است میوه بخريد گوشت بخريد^{۱۰۹}. بنابراین صحبت کردن از غذا

دستورالعمل ها و آیین نامه های عملی CODEX ALIMENTARIUS به ایمنی، کیفیت و عادلانه بودن این تجارت بین المللی مواد غذایی کمک می کند. مصرف کنندگان می توانند به ایمنی و کیفیت محصولات غذایی که خریداری می کنند و واردکنندگان می توانند اطمینان داشته باشند که غذایی که سفارش داده اند مطابق با مشخصات آنها خواهد بود.

منبع: پایگاه اطلاع رسانی سازمان خوار و بار جهانی، فائو

<https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/en>

^{۱۰۷} ارجاع پژوهشی: عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: كُلُّ دَاءٍ مِنْ التَّخْمَةِ مَا خَلَا أَلْحَمَى فَإِنَّهَا تَرْدُ وَزُوداً.

راوی گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: هر بیماری از بد هضم شدن غذا است جز تب؛ که به طرز خاصی عارض می شود.

مصدر: المحاسن ج ۲ ص ۴۴۷ / الکافی ج ۶ ص ۲۶۹

دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۲۴ ص ۲۴۷ / الوافی ج ۲۰ ص ۵۰۱ / بحارالانوار ج ۶۳ ص ۳۳۶

^{۱۰۸} ارجاع پرورشی: منجزیت قطع، مقابل معدریت قطع و از لوازم قطع بوده و به معنای قطعیت یافتن تکلیف در حق مکلف، به سبب قطع است. منجزیت در جایی است که آخرین مرحله از مراحل توجه تکلیف به مکلف (اقتضا، انشا، فعلیت و تنجز) کامل می شود، و این امر، سبب قطع عذر مکلف می گردد، زیرا تکلیف در حق او مسلم شده و قطع او با واقع نیز مطابق می باشد، بنابراین هیچ گونه عذری در ترک تکلیف و مخالفت با قطع ندارد و چنان چه با آن مخالفت نماید، سزاوار عقوبت است.

منبع: اصفهانی، محمدحسین، نهابة الدراية في شرح الكفاية، ج ۳، ص ۱۲ / مکارم شیرازی، ناصر، انوار الاصول، ج ۲، ص ۲۳۰

صدر، محمد باقر، دروس فی علم الاصول، ج ۱، ص ۱۷۲

^{۱۰۹} ارجاع پژوهشی: وَ عَنْ السَّكُونِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ: أَطْرَفُوا أَهْلَ بَيْتِي فِي كُلِّ جُمُعَةٍ بِشَيْءٍ مِنَ الْفَاكِهَةِ وَاللَّحْمِ حَتَّى يَفْرَحُوا بِالْجُمُعَةِ.

سکونی از امام صادق (علیه السلام) و او از پدرانش نقل می کند که پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: به خانواده خود در هر روز جمعه چیزی از میوه و گوشت بدهید تا آنان به آمدن جمعه خوشحال باشند.

مصدر: الخصال ج ۲ ص ۳۹۱ / الکافی ج ۶ ص ۲۹۹ / من لایحضره الفقیه ج ۱ ص ۴۲۳ / تهذیب الاحکام ج ۹ ص ۱۰۰

در روز جمعه خیلی فضیلت دارد. انتخاب غذا هم به عهده‌ی خانواده و بچه‌هاست. مرد نباید تحمل کند. پدر فقط باید پرسش غذا در روز جمعه را احیا کند. روایت دارد که فردی که به شهوت عیالش غذا نمی‌خورد ملعون واقع می‌شود. حتی در حد غذا هم نباید خودتان را به خانواده تحمیل کنید.^{۱۱۰} **سوالها را مطرح کنید و بعد جهت دهی کنید.** مثلاً بگویید امام صادق علیه السلام هم روز جمعه این غذا را درست می‌کردند. اینکه حضرت می‌فرمایند روز جمعه گوشت بخیرید^{۱۱۱} یعنی غذایی گوشتی درست کنید. یا مثلاً بگویید: خانوم حالا که بچه‌ها غمگین هستند و نتوانستیم مسافرت برویم کدو درست کنید، کدو شادی آور است^{۱۱۲}، من هم انگور سیاه می‌خرم که غم از دلها برود^{۱۱۳}. باید اینها را کاملاً مدیریت کنید. به واسطه این کارها فرزندان این خانواده در همان چهارده سال اول در ظرفیت خودشان مجتهد می‌شوند. چون

دیگر منابع: الوافی ج ۸ ص ۱۰۸۹ / وسائل الشیعه ج ۷ ص ۴۰۱ / الفصول المهمه ج ۲ ص ۴۴۰

^{۱۱۰} ارجاع پژوهشی: عَلِيُّ بْنُ إِبرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ التَّوْقَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ آبَائِهِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ بِشَهْوَةِ أَهْلِهِ وَ الْمُنَافِقُ يَأْكُلُ أَهْلُهُ بِشَهْوَتِهِ .
سکونی گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و اله فرمود: مؤمن به اشتهای خانواده خود غذا می‌خورد و خانواده منافق به خواسته او غذا می‌خورند.

مصدر: الکافی ج ۴ ص ۱۲ /

دیگر منابع: الوافی ج ۱۰ ص ۴۳۷ / وسائل الشیعه ج ۲۱ ص ۵۴۲ / مفتاح الفلاح ج ۱ ص ۱۷۵ / بحارالانوار ج ۵۹ ص ۲۹۱

^{۱۱۱} ارجاع پژوهشی: الْقُطْبُ الرَّاَوْنِدِيُّ فِي لُبِّ اللَّبَابِ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ: إِشْتَرُوا لِصِبْيَانِكُمُ اللَّحْمَ وَ ذَكَّرُوهُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ .
برای فرزندان خود در روز جمعه پوست بخیرید و به این طریق آنان را ب روز جمعه یادآوری کنید.

منبع: مستدرک الوسائل ج ۶ ص ۹۹

^{۱۱۲} ارجاع پژوهشی: مِنْ صَحِيحَةِ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ آبَائِهِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : إِذَا طَبَخْتُمْ فَأَكْبَرُوا الْقَنْعَ فَإِنَّهُ يَسُرُّ الْقَلْبَ الْحَزِينَ .
رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم: از کدو در آشپزی خود بسیار استفاده کنید که دل اندوهگین را شاد می‌کند.

مصدر: مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۱۷۷

دیگر منابع: بحارالانوار ج ۶۳ ص ۲۲۵ / سلوه الحزین ج ۱ ص ۱۴۸ / مستدرک الوسائل ج ۱۶ ص ۴۲۵

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ بَعْضِ أَصْحَابِنَا [أَصْحَابِنَا خ ل] عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: كَانَ فِيمَا أَوْصَى بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ لَهُ يَا عَلِيُّ عَلَيَّكَ بِالذَّبَاءِ فَكُلْهُ فَإِنَّهُ يَزِيدُ فِي الدَّمَاغِ وَالْعَقْلِ .
راوی گوید: امام کاظم علیه السلام فرمود: از وصیت‌های پیامبر صلی الله علیه و اله به امیر مؤمنان علی علیه السلام این بود که فرمود: ای علی! بر تو باد به کدو! آن را بخور؛ چرا که آن نیروی مغز را زیاد و عقل را فزونی می‌بخشد.

مصدر: المحاسن ج ۲ ص ۵۲۱ / الکافی ج ۶ ص ۳۷۱

دیگر منابع: الوافی ج ۱۹ ص ۴۱۸ / وسائل الشیعه ج ۲۵ ص ۲۰۳ / الفصول المهمه ج ۳ ص ۱۲۲ / بحارالانوار ج ۶۳ ص ۲۲۷

^{۱۱۳} ارجاع پژوهشی: حَدَّثَنَا أَبُو مَنْصُورٍ أَحْمَدُ بْنُ إِبرَاهِيمَ بْنِ بَكْرِ الْخُوزِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدِ اللَّهِ بْنُ أَحْمَدَ الطَّائِيُّ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي قَالَ حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرَّضَا عَنْ أَبِيهِ عَنِ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : عَلَيْكُمْ بِالزَّبِيبِ فَإِنَّهُ يَكْشِفُ الْمِرَّةَ وَيَذْهَبُ بِالْبَلْعَمِ وَيَشُدُّ الْعَصَبَ وَيَذْهَبُ بِالْإِغْيَاءِ وَيُحَسِّنُ الْخُلُقَ وَيُطَيِّبُ النَّفْسَ وَيَذْهَبُ بِالْغَمِّ .

عبد الله بن احمد طائی از پدرش از امام رضا (علیه السلام) و او از پدرانش از علی (علیه السلام) نقل می‌کند که پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: بر شما باد کشمش که آن صفر را باز می‌کند و بلغم را از بین می‌برد و رگ را محکم می‌کند و خستگی‌ها را برطرف می‌سازد و اخلاق را نیکو می‌کند و نفس را پاک می‌کند و غصه را از بین می‌برد.

مصدر: الخصال ج ۲ ص ۳۴۳ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۱۷۵ / المحاسن ج ۲ ص ۵۴۸ / الکافی ج ۶ ص ۳۵۲ / عیون الاخبار ج ۲ ص ۳۵

دیگر منابع: الوافی ج ۱۹ ص ۳۸۷ / وسائل الشیعه ج ۲۵ ص ۱۵۱ / بحارالانوار ج ۶۳ ص ۱۵۳

مجتهد کسی است که اولاً پرسش اصلی را از غیر اصلی تشخیص می دهد. مجتهدهای ما اینگونه اند، پرسش های نادرست را جواب نمی دهند بلکه آنرا منقح می کنند. ویژگی دوم مجتهد هم این است که پاسخ پرسشها را از امام علیه السلام اخذ می کند. چهارده پانزده پرسش اصلی را که برجسته کردیم، به صورت خودکار کودک شما پرسشهای جدید را هم از امام علیه السلام خواهد پرسید.

بنده سه بحث در بسته فقهی اجتهاد برای کودکان مطرح کردم: ۱. فوائد و ضرورت این نوع کار ۲. ظرفیت سازی برای اینکار. ساخت ظرفیتهای عقلی، جسمی و اخلاقی ۳. زنده کردن پرسشهای مهم در زندگی کودکان و هدایت فرزندان به اینکه پاسخ این پرسشها را از امام علیه السلام اخذ کنند. این خلاصه بحث اجتهاد برای کودکان است. اگر دوره تفصیلی این بسته را برگزار کردیم، بنده این بخش سوم را به تفصیل توضیح خواهم داد.

والحمد لله رب العالمین

پیوست ها

۱. پیوست شماره یک: آشنایی با مدرسه فقهی هدایت

۱/۱. مطلب اول:

در مدرسه فقهی هدایت یک طبقه بندی جدید از علم استنطاق و استنباط شده است و طلاب مدرسه هدایت، حول این محتوای بسیار تفصیلی، چرخه چهاربخشی- تحریک فکر را عملیاتی می کنند. شورای راهبردی الگوی پیشرفت اسلامی بر اساس ۱۲ نظریه از این طبقه بندی پیشرفته، مشغول تصمیم سازی در میان مسئولین کشور است. در متن زیر سرفصل های این طبقه بندی و تبویب جدید فقهی را بخوانید:

۱- **علوم مرتبط با فقه الامام** (۱- بررسی نظریه امامت اجمالی، ۲- بررسی نظریه فقهی امان، ۲- بررسی مفهوم محرومیت زدایی (نظریه تعزف) ۳- روش جامعه سازی امام، ۴- نظریه امنیتی سلم، ۵- نظریه هسته های توازن (برنامه و بودجه در دولت اسلامی)، ۶- الگوی جدید زیارت، ۷- الگوی فقهی مواجهه با آسیب های اجتماعی، ۸- نظریه خدمات تنظیم کننده روابط انسانی و ۹- نظریه مدیریت شهری محله (محور)

۲- **علوم مرتبط با فقه التزکیه** (۱- آداب تخلیه و دستشویی، ۲- آداب استحمام، ۳- پاکسازی و تزکیه قلب و سایر اعضا + آداب گرفتن ناخن و پیرایش مو، ۴- مقررات فقهی ساختمان، ۵- عطر و درختان معطر و مثمر، ۶- معرفی غذاهای اماته کننده شهوت حرام، ۷- آداب پنج گانه انعقاد نطفه، ۸- جعبه فقهی شخصیت و ۹- نظریه فقهی طهارت)

۳- **علوم مرتبط با فقه المکاسب** (۱- تبیین طبقه بندی مشاغل، ۲- تبیین ویژگی های الگوی تولید، ۳- تبیین ویژگی های بازار، ۴- تبیین ویژگی های تبادل و معامله بین بایع و مشتری، ۵- تبیین مفهوم عدم تقویت کافر در تجارت بین الملل و ۶- تبیین الگوی تأمین مالی در اسلام و ۷- تبیین عوامل غیر اقتصادی موثر بر اقتصاد

۴- **علوم مرتبط با فقه البیان** (۱- قاعده بیان مبتنی بر قدر مخاطب و ظرفیت، ۲- قاعده بیان مبتنی بر تأمل، ۳- قاعده بیان مبتنی بر مقایسه، ۴- قاعده بیان مبتنی بر مکث، ۵- قاعده بیان مبتنی بر رفق، ۶- قاعده بیان مبتنی بر منزلت، ۷- قاعده بیان مبتنی بر انفتاح، ۸- قاعده بیان مبتنی بر سیاق و کشف پیشفرض و ۹- قاعده بیان مبتنی بر کمیت و عدد)

۵- **علوم مرتبط با فقه العلم** (الف: علوم مرتبط با فقه النظام (برای تبیین معادلات وحی در مسئله تنظیم روابط انسانی، فقه نظام در ۹ محور ۱- فقه الامام، ۲- فقه العلم، ۳- فقه التزکیه، ۴- فقه المکاسب، ۵- فقه العبرة، ۶- فقه النظم، ۷- فقه الفرقان، ۸- فقه البیان و ۹- فقه نفی سبیل، پایه گذاری شده است.) ب - علوم مرتبط با فقه الخلق (برای تبیین معادلات وحی در مسئله تسخیر طبیعت، فقه الخلق در ۱۰ محور ۱- جدول فقهی خصلت، ۲- جدول فقهی بنیاد، ۳- جدول فقهی زمان، ۴- جدول فقهی عماد، ۵- جدول فقهی زینت، ۶- جدول فقهی سببیت (جدول تسخیر)، ۷- جدول فقهی تغییر، ۸- جدول فقهی طبقه بندی اشیاء، ۹- جدول فقهی حیا و ۱۰- و جدول فقهی نفی تشبیه، پایه گذاری شده است.) ج: علوم مرتبط با فقه علوم غریبه (برای تبیین معادلات وحی در مسئله اسباب باطنی عالم، فقه علوم غریبه در

محورهائی مانند: ۱- معرفی جن و اقسام آن و تبیین مناسک مرتبط با عدم اختلاط در زندگی انسان و جن، ۲- معرفی ملائکه و مدبرات اربعه و تبیین چگونگی تاثیرگذاری ملائکه بر زندگی انسان، ۳- تبیین چگونگی ارتباط با عالم اموات و ارواح بر اساس بازخوانی عمیق مفهوم زیارت، ۴- تبیین اجمالی مفهوم تنزل امر در آسمانهای هفت گانه و تبیین اتفاقات امری در هر آسمان، ۵- تبیین مفهوم حجاب و سرادق، ۶- تبیین مکانیزم مدیریت بت خانه ها در اقوام اولین (بررسی تجربه های اقوام اولین در ارتباط میان انسان و جن)، ۷- بررسی تأثیرات آسمان رفیع بر زمین (بررسی تاثیر کواکب، نجوم، مصابیح و قمر و شمس بر زندگی)، ۸- معرفی اجمالی علمی مانند علم اعداد و جداول اوفاق، علم حروف و اسماء، علم جفر، علم منایا، علم بلایا و... تبیین شده است. د: علوم مرتبط با فقه التسبیح: (برای معرفی مقام ربوبیت، فقه التسبیح در محورهایی مانند ۱- تبیین تفصیلی معنای سبحان الله، ۲- تبیین تفصیلی معنای الحمدلله، ۳- تبیین تفصیلی معنای لا اله الا الله و ۴- تبیین تفصیلی معنای الله اکبر، تبیین تفصیلی معنای صلوات، ۵- تبیین تفصیلی ۹۹ اسم الهی با تأکید بر شرح تفصیلی اسم حسیب (به دلیل مواجهه با مفهوم تنزل یافته سود در تمدن مدرنیته)، شرح تفصیلی اسم ذو انتقام (به دلیل مواجهه با تسامح حداکثری انسان مدرن در مسئله حق الناس) و اسم مُسبب (به دلیل مواجهه با مفهوم ناقص علیت در منطق صوری و مفهوم ناقص متغیر در منطق سیستمی) پایه گذاری شده است.

۶- علوم مرتبط با فقه النظم: (۱- تفاوت معنای نظام سازی و سیستم سازی، ۲- نظریه نظم اختیاری، ۴- نظریه فقهی خود تنظیمی در روابط انسانی ۱۳ گانه، ۴- الگوی تقنین؛ مبتنی بر تعریف جدید از حکم و قانون)

۷- علوم مرتبط با فقه الفرقان (۱- تبیین معیارهای اصلی ارزیابی (شامل: ارزیابی خیر و شر، ارزیابی ظلم و عدل، ارزیابی نفع و ضرر، ارزیابی علم و حق و باطل و ظن)، ۲- تبیین حوزه های اصلی ارزیابی (ارزیابی زیرساخت های ۹ گانه روابط انسانی)، ۳- تبیین بسته اقدامات جبران بعد از ارزیابی (مفهوم شفاعت، انابه و توبه و تأویب) و ۴- الگوی ارزیابی دستگاه های اجرائی

۸- علوم مرتبط با فقه العبرة (۱- الگوی فقهی روایت میراث فرهنگی، ۲- تبیین آداب احترام به پدر بزرگ و مادر بزرگ به عنوان مخزن تجربه افزایی و عبرت آفرینی در خانواده، ۳- تبیین آداب زیارت قبور + جانمایی صحیح قبرستان در محلات و خانه)، ۴- تبیین مفهوم اقوام اولین و آخرین، ۵- تبیین مفهوم منازل الاخره + تبیین تفصیلی احوالات عالم قبر ۶- تبیین مفهوم قیامت، حساب و بهشت و جهنم و ۷- بررسی گزارش های مرتبط با معراج پیامبر.

۹- علوم مرتبط با فقه نفی سبیل: ۱- نظریه سیاست خارجی قبل از ظهور، ۲- نظریه الگوی جدید نگاهی از نظام (روش مواجهه با هجوم اسناد بین المللی)، ۳- معرفی غذاهای شجاعت افرین و قوت آفرین، ۴- راه اندازی مسابقات سبق و رمایه.

علی کشوری (مدیر مدرسه فقهی هدایت و دبیر شورای راهبردی الگوی پیشرفت اسلامی)- شنبه ۶ خرداد ۱۴۰۲- حوزه علمیه قم

<https://m-hedayat.blog.ir/post/۹۶۴>

۱/۲. مطلب دوم

در مدرسه فقهی هدایت دو نوع طبقه بندی از دانش های فقهی وجود دارد / شارع پنج دسته دانش جامع دارد!

طبقه بندی اول: به محوریت ۴۰۰ نظریه و در قالب ۹ دسته علم (مطلب اول) و با غرض مواجهه ظرفیت بنیان با طبقه بندی بیکنی از علوم و سند توسعه پایدار ۲۰۳۰ تدوین شده است و به صورت مسئله محور بینش ها و دانش های مدرنیته را به چالش می کشد! (به فضل الهی).

طبقه بندی دوم: با محوریت اصطلاحات فرائض کبار و حدود کبار به یک طبقه بندی توقیفی دست یافته ایم و در این طبقه بندی، دانش های مورد نیاز برای زندگی به پنج آبر دانش: ۱- دانش جامع صلوات، ۲- دانش جامع زکات، ۳- دانش جامع حج، ۴- دانش جامع صوم و ۵- دانش جامع ولایت تقسیم می شود.

هر کدام از این دانش های خمس، دارای سرفصل های درونی متعددی هستند. (شرح فقهی اصطلاح حدود کبار) به عنوان مثال: دانش جامع صلوات دارای سرفصل های ۱- دانش جامع طهارت، ۲- دانش جامع وقت، ۳- دانش جامع قبله، ۴- دانش جامع تکبیرة الافتتاح، ۵- دانش جامع رکوع، ۶- دانش جامع سجود و ۷- دانش جامع دعا می باشد. (در جلسات آینده سرفصل های دانش های دیگر شارع را شرح می دهیم).

بررسی های عمیق مدرسه هدایت، با موضوع کشف کارکردهای اجتماعی دانش جامع طهارت و دیگر دانش های شارع، کارکردهایی همچون: ۱- کارکرد سیاسی تبلیغاتی، ۲- کارکرد پیشگیری از بیماری، ۳- کارکرد اقتصادی و کاهش هزینه، ۴- کارکردی امنیتی و پدافند غیر عامل، ۵- کارکرد پیشگیری از جرم و... را برای دانش جامع طهارت و سایر دانش ها به اثبات رسانده است. (به اذن الهی)

مهمترین نشست تاریخ شورای راهبردی الگوی پیشرفت اسلامی و مدرسه فقهی هدایت را با عنوان: تبیین طبقه بندی دانش های جامع شارع برگزار خواهیم نمود. (به فضل الهی)

حجت الاسلام علی کشوری (دبیر شورای راهبردی الگوی پیشرفت اسلامی) - دیدار و گفتگو با جمعی از فضلاء حوزه علمیه قم با موضوع: تبیین طبقه بندی دانش های شارع - سه شنبه ۶ تیر ۱۴۰۲ - قم

<https://eitaa.com/olgou5411/4>

۱/۳. مطلب سوم

طرح تمدنی مدرسه هدایت چه می گوید؟

از نظر مدرسه فقهی هدایت، تمدن ضاله و معیوب مدرنیته، چهار انحراف بزرگ را بر زندگی بشر-تحمیل کرده است و بالتبع برای ساخت تمدن اسلامی مواجهه روشمند با این چهار انحراف یک ضرورت است.

انحراف اول تمدن مدرنیته، ایجاد اختلال در روابط انسانی و گسترش فردگرایی و تنهایی در جوامع مختلف است. (برای تبیین معادلات وحی در مسئله تنظیم روابط انسانی، فقه نظام در ۹ محور ۱- فقه الامام، ۲- فقه العلم، ۳- فقه التزکیه، ۴- فقه المکاسب، ۵- فقه العبرة، ۶- فقه النظم، ۷- فقه الفرقان، ۸- فقه البیان و ۹- فقه نفی سبیل، پایه گذاری شده است).

انحراف دوم تمدن مدرنیته، ارائه یک الگوی غلط و همراه با تالی فاسد فراوان - در حوزه های سلامت، محیط زیست و اخلاق - برای تصرف در طبیعت است. مبنای اصلی این الگوی غلط، ارائه توصیف ناقص و غلط از عناصر تشکیل دهنده عالم است. (برای تبیین معادلات وحی در مسئله تسخیر طبیعت، فقه الخلق در ۱۰ محور ۱ - جدول فقهی خصلت، ۲ - جدول فقهی بنیاد، ۳ - جدول فقهی زمان، ۴ - جدول فقهی عماد، ۵ - جدول فقهی زینت، ۶ - جدول فقهی سببیت (جدول تسخیر)، ۷ - جدول فقهی تغییر، ۸ - جدول فقهی طبقه بندی اشیاء، ۹ - جدول فقهی حیازت و ۱۰ - و جدول فقهی نفی تشبیه، پایه گذاری شده است).

انحراف سوم تمدن مدرنیته، ارائه یک تصویر مبهم و همراه با انکار از اسباب باطنی عالم است. انسانهای مدرن گزارشی دقیق از اسباب باطنی عالم در اختیار ندارند و بالتبع از این اسباب موثر در زندگی خود استفاده نمی کنند. (برای تبیین معادلات وحی در مسئله اسباب باطنی عالم، فقه علوم غریبه در محورهای مانند: ۱ - معرفی جن و اقسام آن و تبیین مناسک مرتبط با عدم اختلاط در زندگی انسان و جن، ۲ - معرفی ملائکه و مدبرات اربعه و تبیین چگونگی تاثیرگذاری ملائکه بر زندگی انسان، ۳ - تبیین چگونگی ارتباط با عالم اموات و ارواح بر اساس بازخوانی عمیق مفهوم زیارت، ۴ - تبیین اجمالی مفهوم تنزل امر در آسمانهای هفت گانه و تبیین اتفاقات امری در هر آسمان، ۵ - تبیین مفهوم حجاب و سرادق، ۶ - تبیین مکانیزم مدیریت بت خانه ها در اقوام اولین (بررسی تجربه های اقوام اولین در ارتباط میان انسان و جن)، ۷ - بررسی تأثیرات آسمان رفیع بر زمین (بررسی تاثیر کواکب، نجوم، مصابیح و قمر و شمس بر زندگی)، ۸ - معرفی اجمالی علمی مانند علم اعداد و جداول اوفاق، علم حروف و اسماء، علم جعفر و... تبیین شده است).

انحراف چهارم مدرنیته، معرفی ناقص خداوند متعال و نادیده گرفتن نقش تام مقام ربوبی در اداره عالم است. مدرنیته عملاً خداوند را به عنوان یک مهندس بازنشسته معرفی می کند و بشر - را از تکیه دادن به حضرت غنی حمید محروم کرده است. (برای معرفی مقام ربوبیت، فقه التسبیح در محورهای مانند ۱ - تبیین تفصیلی معنای سبحان الله، ۲ - تبیین تفصیلی معنای الحمد لله، ۳ - تبیین تفصیلی معنای لاله الا الله و ۴ - تبیین تفصیلی معنای الله اکبر، تبیین تفصیلی معنای صلوات، ۵ - تبیین تفصیلی ۹۹ اسم الهی با تأکید بر شرح تفصیلی اسم حسیب (به دلیل مواجهه با مفهوم تنزل یافته سود در تمدن مدرنیته)، شرح تفصیلی اسم ذو انتقام (به دلیل مواجهه با تسامح حداکثری انسان مدرن در مسئله حق الناس) و اسم مُسبب (به دلیل مواجهه با مفهوم ناقص علیت در منطق صوری و مفهوم ناقص متغیر در منطق سیستمی) پایه گذاری شده است.

حجت الاسلام علی کشوری - گفتگو با برخی از نخبگان کرج - چهارشنبه - پنجم محرم الحرام ۱۴۴۴ (۱۲ مرداد ۱۴۰۱) - کرج

<https://nro-di.blog.ir/۱۳/۰۵/۱۴۰۱>

۲. پیوست شماره دو: مرجعیت علمی کتاب و سنت

۲/۱. بخش اول: آیات قرآن کریم

۱. وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَى هَؤُلَاءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ. سوره نحل آیه ۸۹

[به یاد آور] روزی را که در هر امتی گواهی از خودشان برایشان برانگیزیم و تو را [هم] بر این [امت] گواه آوریم و این کتاب را که روشنگر هر چیزی است و برای مسلمانان رهنمود و رحمت و بشارتگری است بر تو نازل کردیم. ترجمه فولادوند

۲. لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ. سوره یوسف آیه ۱۱۱

به راستی در سرگذشت آنان برای خردمندان عبرتی است سخنی نیست که به دروغ ساخته شده باشد بلکه تصدیق آنچه [از کتابهایی] است که پیش از آن بوده و روشنگر هر چیز است و برای مردمی که ایمان می آورند رهنمود و رحمتی است. ترجمه فولادوند

۳. وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَى مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ. سوره یونس آیه ۳۷

و چنان نیست که این قرآن از جانب غیر خدا [و] به دروغ ساخته شده باشد بلکه تصدیق [کننده] آنچه پیش از آن است می باشد و توضیحی از آن کتاب است که در آن تردیدی نیست [و] از پروردگار جهانیان است. ترجمه فولادوند

۴. وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ. سوره انعام آیه ۳۸

و هیچ جنبنده ای در زمین نیست و نه هیچ پرنده ای که با دو بال خود پرواز می کند مگر آنکه آنها [نیز] گروه هایی مانند شما هستند ما هیچ چیزی را در کتاب [لوح محفوظ] فروگذار نکرده ایم سپس [همه] به سوی پروردگارشان محشور خواهند گردید. ترجمه فولادوند

۵. وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يُعَلِّمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبُرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ. سوره انعام آیه ۵۹

و کلیدهای غیب تنها نزد اوست جز او [کسی] آن را نمی داند و آنچه در خشکی و دریاست می داند و هیچ برگی فرو نمی افتد مگر [اینکه] آن را می داند و هیچ دانه ای در تاریکیهای زمین و هیچ ترو و خشکی نیست مگر اینکه در کتابی روشن [ثبت] است. ترجمه فولادوند

۲/۲. بخش دوم: روایات

۱. حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ تَعْلَبَةَ عَنْ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِسَلْمَةَ بِنِ كَهَيْلٍ وَ الْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ شَرِيفًا وَ غَرَبًا لَنْ تَجِدَا عِلْمًا صَحِيحًا إِلَّا شَيْئًا يَخْرُجُ مِنْ عِنْدِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ .

امام باقر علیه السلام: به شرق و غرب عالم بروید هیچ علم درستی را نمی یابید مگر آنکه از نزد ما اهل بیت خارج شده باشد.

منبع اصلی: الکافی ج ۱ ص ۳۹۹/ بصائر الدرجات ج ۱ ص ۱۰/ رجال الکشی ج ۱ ص ۲۰۹
دیگر منابع: الوافی ج ۳ ص ۶۰۹/ وسائل الشیعه ج ۲۱ ص ۴۷۷/ بحار الانوار ج ۲ ص ۹۲

۲. مُحَمَّدٌ عَنْ أَحْمَدَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النَّعْمَانِ رَفَعَهُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَمْضُونَ التَّمَادَّ وَيَدْعُونَ النَّهْرَ الْعَظِيمَ قِيلَ لَهُ وَ مَا النَّهْرُ الْعَظِيمُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ الْعِلْمُ الَّذِي أَعْطَاهُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ جَمَعَ لِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ سُنَنَ النَّبِيِّينَ مِنْ آدَمَ وَ هَلَمَّ جَزَاءً إِلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ قِيلَ لَهُ وَ مَا تِلْكَ السُّنَنُ قَالَ عِلْمُ النَّبِيِّينَ بِأَسْرِهِ وَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ صَيَّرَ ذَلِكَ كُلَّهُ عِنْدَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَأَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ أَعْلَمُ أَمْ بَعْضُ النَّبِيِّينَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِسْمَعُوا مَا يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ يَفْتَحُ مَسَامِعَ مَنْ يَشَاءُ إِيَّيَّ حَدَّثْتُهُ أَنَّ اللَّهَ جَمَعَ لِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ عِلْمَ النَّبِيِّينَ وَ أَنَّهُ جَمَعَ ذَلِكَ كُلَّهُ عِنْدَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ هُوَ يَسْأَلُنِي أ هُوَ أَعْلَمُ أَمْ بَعْضُ النَّبِيِّينَ.

امام باقر علیه السلام فرمود: مردم رطوبت را می مکند و نهر بزرگ را رها می کنند، عرض شد: نهر بزرگ چیست؟ فرمود: رسول خداست و علمی که خدا به او عطا فرموده است. همانا خدای عز و جل سنتهای تمام پیغمبران را از آدم تا برسد به خود محمد صلی الله علیه و آله برای او گرد آورد، عرض شد آن سنتها چه بود؟ فرمود: همه علم پیغمبران، و رسول خدا صلی الله علیه و آله تمام آن را به امیر المؤمنین علیه السلام تحویل داد. مردی عرض کرد: ای پسر- پیغمبر! امیر المؤمنین أعلم است یا بعضی- از پیغمبران؟ امام باقر (به اطرافیان توجه کرد و) فرمود: گوش دهید این مرد چه می گوید؟!- همانا خدا گوشهای هر که را خواهد باز می کند - من به او میگویم: خدا علم تمام پیغمبران را برای محمد صلی الله علیه و آله جمع کرد و آن حضرت همه را به امیر المؤمنین تحویل داد، باز او از من میپرسد که علی أعلم است یا بعضی- از پیغمبران (و نمی فهمد که معنی سخن من این است که آنچه همه پیغمبران می دانستند علی به تنهایی می دانست).

منبع اصلی: الکافی ج ۱ ص ۲۲۲/ بصائر الدرجات ج ۱ ص ۲۲۸
دیگر منابع: الوافی ج ۳ ص ۵۵۱/ بحار الانوار ج ۲۶ ص ۱۵۹/ المناقب ج ۲ ص ۳۷/ تفسیر نورالثقلین ج ۱ ص ۴۷۰

۳. عَلِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى- عَنْ يُونُسَ عَنْ حَمَادٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: مَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَ فِيهِ كِتَابٌ أَوْ سُنَّةٌ .

و فرمود: چیزی نیست جز آنکه در باره اش آیه قرآن یا حدیثی هست.

منبع اصلی: الکافی ج ۱ ص ۵۸

دیگر منابع: الوافی ج ۱ ص ۲۷۴ / تفسیر الصافی ج ۱ ص ۲۵۶ / الفصول المهمه ج ۱ ص ۴۸۰ / اثبات الهداه ج ۱ ص ۷۹

۴. حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ يَزِيدَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَيُّوبَ عَنِ عَلِيِّ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنِ رَبِيعٍ عَنِ حَيْثِمِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قُلْتُ لَهُ يَكُونُ شَيْءٌ لَا يَكُونُ فِي الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ قَالَ لَا قَالَ قُلْتُ فَإِنْ جَاءَ شَيْءٌ قَالَ لَا حَتَّى أَعَدْتُ عَلَيْهِ مِرَارًا فَقَالَ لَا يَجِيءُ ثُمَّ قَالَ بِأَضْبَعِهِ بِتَوْفِيقٍ وَتَسَدِيدٍ لَيْسَ حَيْثُ تَذْهَبُ لَيْسَ حَيْثُ تَذْهَبُ .

به امام صادق علیه السلام گفتم: چیزی هست که در کتاب و سنت رهنمود و توضیحی درباره ی آن نیامده باشد؟ فرمودند نه. گفتم اگر چیزی بیاید چه؟ فرمود نمی آید. چندین بار این سوال را تکرار کردم. حضرت در پاسخ فرمودند (چیزی بی راه حل پدید) نمی آید.

منبع اصلی: بصائر الدرجات ج ۱ ص ۳۸۸

دیگر منابع: بحارالانوار ج ۲ ص ۱۷۵

۵. حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مَعْرُوفٍ عَنِ حَمَادِ بْنِ عِيسَى عَنِ رَبِيعٍ عَنِ سَوْرَةَ بْنِ كَلَيْبٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَأَيِّ شَيْءٍ يُفْتِي الْإِمَامُ قَالَ بِالْكِتَابِ قُلْتُ فَمَا لَمْ يَكُنْ فِي الْكِتَابِ قَالَ بِالسُّنَّةِ قُلْتُ فَمَا لَمْ يَكُنْ فِي الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ قَالَ لَيْسَ شَيْءٌ إِلَّا فِي الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ قَالَ فَكَّرْتُ مَرَّةً أَوْ اثْنَتَيْنِ قَالَ يُسَدِّدُ وَيُوقِفُ فَأَمَّا مَا تَطُنُّ فَلَا .

به نقل از سوره ابن کلبیب، با امام صادق علیه السلام گفتم امام به کمک چه چیزی فتوا می دهد؟ فرمودند با کتاب خدا. گفتم اگر چیزی در کتاب خدا نباشد چه؟ فرمودند با سنت. گفتم اگر چیزی نه در کتاب خدا باشد و نه در سنت چه؟ فرمودند هیچ چیز نیست مگر اینکه در کتاب و سنت درباره آن وجود دارد.

منبع اصلی: بصائر الدرجات ج ۱ ص ۳۸۷

دیگر منابع: الفصول المهمه ج ۱ ص ۵۰۸ / بحارالانوار ج ۲ ص ۱۷۵

۶. وَ عَنْهُ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدِ الْبَرْقِيِّ عَنِ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنِ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَعْرَجِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ مَنْ عِنْدَنَا مِمَّنْ يَتَفَقَّهُهُ يَقُولُونَ يَرُدُّ عَلَيْنَا مَا لَا نَعْرِفُهُ فِي الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ فَتَقُولُ فِيهِ بَرَأِينَا فَقَالَ كَذَبُوا لَيْسَ شَيْءٌ إِلَّا وَقَدْ جَاءَ فِي الْكِتَابِ وَجَاءَتْ فِيهِ السُّنَّةُ .

به نقل از سعید ابن عبدالله اعرج: به امام صادق علیه السلام گفتم: فقهای ناحیه ما می گویند با مسائلی از روبرو می شویم که حکم آنرا در کتاب خدا و سنت پیامبر نمی یابیم از این رو بر اساس رأی خودمان نظر می دهیم. حضرت فرمودند: دروغ می گویند. هیچ چیز نیست مگر اینکه در کتاب آمده و در سنت توضیح دارد.

منبع اصلی: بصائر الدرجات ج ۱ ص ۳۰۱ / الاختصاص ج ۱ ص ۲۸۱

دیگر منابع: بحارالانوار ج ۲ ص ۳۰۴ / مستدرک الوسائل ج ۱۷ ص ۲۵۸

۷. عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِي حَمْرَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فِي خُطْبَتِهِ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ مَا مِنْ شَيْءٍ يُقْرَبُكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ وَيُبَاعِدُكُمْ مِنَ النَّارِ إِلَّا وَقَدْ نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ وَآمَرْتُكُمْ بِهِ .

امام باقر علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله در حجة الوداع سخنرانی کرد و فرمود: ای مردم! به خدا چیزی نبود که شما را به دوزخ نزدیک و از دوزخ دور کند، جز آنکه بدان دستورتان دادم، و چیزی نبود که شما را به بهشت نزدیک و از بهشت دور کند، جز آنکه از آن نهیتان کردم.

منبع اصلی: الکافی ج ۲ ص ۷۴ / المحاسن ج ۱ ص ۴۳۳

دیگر منابع: الوافی ج ۱۷ ص ۵۲ / بحارالانوار ج ۶۷ ص ۹۶ / مستدرک الوسائل ج ۱۳ ص ۲۷

۸. مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عِيسَى — عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ عَنْ مُرَازِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنْزَلَ فِي الْقُرْآنِ نَبِيَّانَ كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى وَآلَهُ مَا تَرَكَ اللَّهُ شَيْئاً يَحْتَاجُ إِلَيْهِ الْعِبَادُ حَتَّى لَا يَسْتَطِيعَ عَبْدٌ يَقُولُ لَوْ كَانَ هَذَا أَنْزَلَ فِي الْقُرْآنِ إِلَّا وَقَدْ أَنْزَلَهُ اللَّهُ فِيهِ .

امام صادق (علیه السلام) فرمود: خدای تبارک و تعالی در قرآن بیان هر چیز را فرو فرستاده تا آنجا که بخدا سوگند چیزی را از احتیاجات بندگان فروگذار نفرموده: و تا آنجا که هیچ بنده‌ئی نتواند بگوید ای کاش این در قرآن آمده بود جز آنکه خدا آن را در قرآن فرو فرستاده است.

منبع اصلی: المحاسن ج ۱ ص ۲۶۷ / الکافی ج ۱ ص ۵۹ / تفسیر قمی ج ۲ ص ۴۵۱

دیگر منابع: الوافی ج ۱ ص ۲۶۵ / الفصول المهمة ج ۱ ص ۴۸۱ / بحارالانوار ج ۶۵ ص ۲۳۷

۳. پیوست شماره سه: ازدواج و همسر شایسته ۳/۱. بخش اول: آیات قرآن کریم

۱. **الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ.** سوره نور آیه ۲۶
 زنان پلید برای مردان پلیدند و مردان پلید برای زنان پلید و زنان پاک برای مردان پاکند و مردان پاک برای زنان پاک اینان از آنچه در باره ایشان می گویند برکنارند برای آنان آمرزش و روزی نیکو خواهد بود. ترجمه فولادوند

۲. **وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَانكِحُوهُنَّ بِأَذْنِ أَهْلِهِنَّ وَأَتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ فَإِذَا أَحْصَنْتَ فِإِنَّ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ- الْعَنْتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ.** سوره نساء آیه ۲۵

و هر کس از شما از نظر مالی نمی تواند زنان [آزاد] پاکدامن با ایمان را به همسری [خود] درآورد پس با دختران جوانسال با ایمان شما که مالک آنان هستید [ازدواج کند] و خدا به ایمان شما داناتر است [همه] از یکدیگر پس آنان را با اجازه خانواده شان به همسری [خود] درآورید و مهرشان را به طور پسندیده به آنان بدهید [به شرط آنکه] پاکدامن باشند نه زناکار و دوست گیران پنهانی نباشند پس چون به ازدواج [شما] درآمدند اگر مرتکب فحشا شدند پس بر آنان نیمی از عذاب [=مجازات] زنان آزاد است این [پیشنهاد زناشویی با کنیزان] برای کسی- از شماست که از آرایش گناه بیم دارد و صبر کردن برای شما بهتر است و خداوند آمرزنده مهربان است. ترجمه فولادوند

۳. **وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَ وَلَآمَةً مُؤْمِنَةً خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِأَذْنِهِ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ.** سوره بقره آیه ۲۲۱
 و با زنان مشرک ازدواج نکنید تا ایمان بیاورند قطعاً کنیز با ایمان بهتر از زن مشرک است هر چند [زیبایی] او شما را به شگفت آورد و به مردان مشرک زن مدهید تا ایمان بیاورند قطعاً برده با ایمان بهتر از مرد آزاد مشرک است هر چند شما را به شگفت آورد آنان [شما را] به سوی آتش فرا می خوانند و خدا به فرمان خود [شما را] به سوی بهشت و آمرزش می خواند و آیات خود را برای مردم روشن می گرداند باشد که متذکر شوند. ترجمه فولادوند

۴. وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ. سوره توبه آیه ۷۲
 خداوند به مردان و زنان با ایمان باغهایی وعده داده است که از زیر [درختان] آن نهرها جاری است در آن جاودانه خواهند بود و [نیز] سراهایی پاکیزه در بهشتهای جاودان [به آنان وعده داده است] و خشنودی خدا بزرگتر است این است همان کامیابی بزرگ. ترجمه فولادوند

۳/۲. بخش دوم: روایات

۱. وَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ : « مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَلْقَى اللَّهَ ظَاهِرًا مُطَهَّرًا فَلْيَلْقَهُ بِرُوحَةٍ وَ مَنْ تَرَكَ التَّزْوِيجَ مَخَافَةَ الْعَيْلَةِ فَقَدْ أَسَاءَ الظَّنَّ بِاللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ » .
 و رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هر کس آرزو دارد پاک و مطهر خدا را دیدار کند پس با داشتن همسر- او را ملاقات نماید (یعنی عذب و مجرد زیسته از دنیا نرود، مراد از ملاقات خداوند مرگ است) و هر کس ازدواج را از ترس تنگدست شدن ترك نماید بدون تردید به رازقیت خداوند سبحان بدگمان شده است.
 منبع اصلی: من لایحضره الفقیه ج ۳ ص ۳۸۵
 دیگر منابع: الوافی ج ۲۱ ص ۳۸ / وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۴۳

۲. قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ خَطِيبًا فَقَالَ « أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا كُمْ وَ خَضِرَاءُ الدَّمَنِ » قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا خَضِرَاءُ الدَّمَنِ قَالَ: الْمَرْأَةُ الْأَحْسَنَاءُ فِي مَنْبِتِ السَّوَاءِ.
 رسول خدا صلی الله علیه و آله سخنرانی کرد و فرمود: ای مردم شما را زنهار میدهم از خضرء الدمن (علفهای که در خوابگاه و طویله شتران میروید) پرسیدند یا رسول الله مراد از خضرء الدمن چیست؟ فرمود: زن خوشگل و خوش سیمائیسست که در خاندانی پست تولد یافته باشد.
 منبع اصلی: الکافی ج ۵ ص ۳۳۲ / من لایحضره الفقیه ج ۳ ص ۳۹۱ / معانی الاخبار ج ۱ ص ۳۱۶ / تهذیب الاحکام ج ۷ ص ۴۰۳ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۲۰۳
 دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۴۸ / بحارالانوار ج ۱۰۰ ص ۲۳۶

۳. رَوَى مُحَمَّدُ بْنُ الْوَلِيدِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ بَشَّارٍ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي رَجُلٍ خَطَبَ إِلَيَّ فَكَتَبَ « مَنْ خَطَبَ إِلَيْكُمْ فَرَضِيئُمْ دِينَهُ وَ أَمَانَتَهُ كَائِنًا مَنْ كَانَ فَزَوِّجُوهُ وَ إِلَّا تَفَعَّلُوا « تَكُنْ فِتْنَةً فِي الْأَرْضِ وَ فَسَادٌ كَبِيرٌ »
 حسین بن بشار گوید: طی نامه ای به امام جواد علیه السلام نوشتم: مردی دخترم را خواستگاری کرده تکلیف من چیست؟ آن حضرت در پاسخ مرقوم فرمود: هر کس از شما دختری خواست و درخواست وصلت کرد، دین و امانتش را بنگرید، اگر رضایت بخش بود

هر کس که باشد با وی وصلت نمائید، اگر این کار را نکنید در روی زمین تباهی و فساد به بار می‌آورد.

منبع اصلی: الکافی ج ۵ ص ۳۴۷ / من لایحضره الفقیه ج ۳ ص ۳۹۳ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۲۰۴ / تهذیب الاحکام ج ۷ ص ۳۹۵

دیگر منابع: الوافی ج ۲۱ ص ۸۲ / وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۷۸ / عوالم العلوم ج ۲۳ ص ۴۷۳

۴. عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَأَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْكَزْخِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ صَاحِبَتِي هَلَكَتْ وَكَانَتْ لِي مُوَافِقَةً وَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَتَزَوَّجَ فَقَالَ لِي أَنْظِرْ أَيْنَ تَضَعُ نَفْسَكَ وَمَنْ تُشْرِكُهُ فِي مَالِكَ وَتُطْلِعُهُ عَلَى دِينِكَ وَسِرِّكَ فَإِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَبِكْرًا تُنْسَبُ إِلَى الْخَيْرِ وَإِلَى حُسْنِ الْخُلُقِ وَإِعْلَمْ هُنَّ ثَلَاثُ فَأَمْرَاءَ وَلُودٌ وَدُودٌ تُعِينُ زَوْجَهَا عَلَى دَهْرِهِ لِذُنْيَاهُ وَآخِرَتِهِ وَلَا تُعِينُ الدَّهْرَ عَلَيْهِ وَامْرَأَةٌ عَقِيمَةٌ لَا دَاتُ جَمَالٍ وَلَا خُلُقٍ وَلَا تُعِينُ زَوْجَهَا عَلَى خَيْرٍ وَامْرَأَةٌ صَحَّابَةٌ وَلَاجَةٌ هَمَّارَةٌ تَسْتَقِيلُ الْكَثِيرَ وَلَا تَقْبَلُ الْيَسِيرَ.

ابراهیم کرخی گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: همسر من از دنیا رفت و او با من خوشرفتار بود و تصمیم گرفته‌ام که ازدواج کنم.

فرمود: بنگر که خود را کجا قرار می‌دهی، چه کسی را در ثروت شریک می‌گردانی و از دین خود آگاه می‌کنی و راز خود را به او می‌نمایی. اگر ناگزیری که این کار را انجام دهی، پس همسری بگیر که باکره باشد و از او به خوبی یاد کنند (یا شیعه باشد) و خوش اخلاق او معروف باشد و بدان زنان سه دسته‌اند: زنی که بسیار بچه‌زا، مهربان که شوهرش را در کارهای دنیایی و آخرتی اش یاری می‌دهد و روزگار را بر او نمی‌شوراند. زنی که نازاست نه زیبایی دارد نه خوش اخلاق است، و شوهرش را در انجام کارهای شایسته یاری نمی‌دهد. زنی که صدایش بلند است، و بسیار از خانه بیرون می‌رود و برمی‌گردد، بسیار عیب جوست، فراوان را اندک می‌شمارد و اندک را نمی‌پذیرد.

منبع اصلی: الکافی ج ۵ ص ۳۲۳ / من لایحضره الفقیه ج ۳ ص ۳۸۶ / معانی الاخبار ج ۱ ص ۳۱۷ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۱۹۹

دیگر منابع: الوافی ج ۲۱ ص ۶۷ / وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۲۷ / بحارالانوار ج ۱۰۰ ص ۲۳۲

۵. وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَخَيْرُ مَتَاعِهَا الزَّوْجَةُ الصَّالِحَةُ.

دنیا کالا است و بهترین کالای آن همسر شایسته است.

منبع: بحارالانوار ج ۱۰۰ ص ۲۲۲ / اشعثیات ج ۱ ص ۹۱ / مستدرک الوسائل ج ۱۴ ص ۱۴۹

۶. أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَاصِمِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ عَمِّهِ يَعْقُوبَ بْنِ سَالِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : إِنَّمَا مَثَلُ الْمَرْأَةِ الصَّالِحَةِ مَثَلُ الْغُرَابِ الْأَعْصَمِ الَّذِي لَا يَكَادُ يُقَدَّرُ عَلَيْهِ قِيلٌ وَمَا الْغُرَابُ الْأَعْصَمُ الَّذِي لَا يَكَادُ يُقَدَّرُ عَلَيْهِ قَالَ الْأَبَيْضُ إِحْدَى رِجْلَيْهِ .

محمد بن مسلم گوید: امام باقر علیه السلام فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: همانا مثل زن صالحه مثل کلاغ «اعصم» است که دست یابی به آن امکان پذیر نیست. گفتند: کلاغ اعصمی که دست یابی به آن ممکن نیست، چیست؟ فرمود: کلاغی است که یکی از پاهایش سفید است.

منبع اصلی: الکافی ج ۵ ص ۵۱۵ / تهذیب الاحکام ج ۷ ص ۴۰۱
دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۳۸ / الوافی ج ۲۲ ص ۸۱۰

۷. عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي سَبَاطٍ عَنْ عَمِّهِ يَعْقُوبَ بْنِ سَالِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَتَى رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَسْتَأْمِرُهُ فِي النِّكَاحِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِنَّكَ وَغَيْرُكَ بِذَاتِ الدِّينِ تَرَبَّتْ يَدَاكَ .

محمد بن مسلم گوید: امام باقر علیه السلام فرمود: مردی خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله آمد تا از آن حضرت درباره ازدواج، دستوری بگیرد. آن حضرت به او فرمود: ازدواج کن و تو را به جد ازدواج با زن دین دار سفارش کنم.

منبع اصلی: الکافی ج ۵ ص ۳۳۲
دیگر منابع: الوافی ج ۲۱ ص ۴۵ / وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۵۰

۸. أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ: خَطَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أُمَّ هَانِي بِنْتِ أَبِي طَالِبٍ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي مُصَابَةٌ فِي حَجْرِي أَيَّتَامٌ وَلَا يَصْلُحُ لَكَ إِلَّا امْرَأَةٌ فَارِعَّةٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَا رَكِبَ الْأَيْلَ مِثْلُ نِسَاءِ قُرَيْشٍ أَحْنَاهُ عَلَيَّ وَلَا أُرْعَى عَلَيَّ رَوْجٍ فِي ذَاتِ يَدَيْهِ .

ابو بصیر گوید: امام باقر علیه السلام یا امام صادق علیه السلام فرمود: پیامبر صلی الله علیه و آله و آله ام هانی دختر ابی طالب را خواستگاری کرد؛ ام هانی عرض کرد: ای رسول خدا! من شوهر مرده ام و بچه های یتیمی را در دامان می پرورانم، برای شما تنها زنی شایسته است که فراغت داشته (و مشغولیتی) نداشته باشد. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: کسی- همانند زنان قریش، بر شتر سوار نشده (و به خانه شوهر نرفته است)؛ فرزند را به خوبی سرپرستی می کنند و نسبت به شوهرش دلسوز و نگهدارنده اموال او هستند.

منبع اصلی: الکافی ج ۵ ص ۳۲۶
دیگر منابع: الوافی ج ۲۱ ص ۷۰ / وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۳۷

۹. عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَادَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِذَا تَزَوَّجَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ لِحَمَالِهَا أَوْ مَالِهَا وَكُلَّ إِلَى ذَلِكَ وَإِذَا تَزَوَّجَهَا لِدِينِهَا رَزَقَهُ اللَّهُ الْجَمَالَ وَالْمَالَ.

هشام بن حکم گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: اگر مردی به جهت زیبایی یا دارایی زنی با او ازدواج کند به همان چیز سپرده می‌شود؛ و اگر زنی را به جهت دین‌داری اش بگیرد، خداوند زیبایی و ثروت را نیز نصیبش می‌کند.

منبع اصلی: الکافی ج ۵ ص ۳۳۳ / تهذیب الاحکام ج ۷ ص ۴۰۳

دیگر منابع: عوالی الثالی ج ۱ ص ۳۰۱ / الوافی ج ۲۱ ص ۴۶ / وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۴۹

۱۰. حَدَّثَنَا أَبِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْعَطَّارُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ يَحْيَى بْنِ عُمَرَ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى - عَنْ رَجُلٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: النَّشْوَةُ فِي عَشْرَةِ أَشْيَاءَ الْمَشْيُ وَالرُّكُوبُ وَالْإِتِمَاسُ فِي الْمَاءِ وَالنَّظَرُ إِلَى الْخُصْرِ وَالْأَكْلُ وَالشُّرْبُ وَالنَّظَرُ إِلَى الْمَرْأَةِ الْحَسَنَاءِ وَالْجِمَاعُ وَالسَّوَاكُ وَ مُحَادَثَةُ الرَّجَالِ. جعفر بن خالد از امام صادق (علیه السلام) نقل می‌کند که فرمود: نشاط در ده چیز است: پیاده روی، سوارکاری، شنا، نگاه کردن به سبزه، خوردن، آشامیدن، نگاه کردن به همسر- زیباروی، جماع، مسواک کردن و همصحبتی با مردان.

منبع اصلی: الخصال ج ۲ ص ۴۴۳

دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۲ ص ۱۱ / بحارالانوار ج ۷۳ ص ۳۲۲

۱۱. عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى - وَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبَائِبٍ عَنْ أَبِي حَمْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ فَقَالَ: إِنَّ خَيْرَ نِسَائِكُمْ أَلْوَدُ أَلْوَدُ الْعَفِيفَةِ الْعَزِيزَةِ فِي أَهْلِهَا الدَّلِيلَةُ مَعَ بَعْلِهَا الْمُتَبَرِّجَةُ مَعَ رَوْحِهَا الْخَصَانُ عَلَى غَيْرِهِ الَّتِي تَسْمَعُ قَوْلَهُ وَ تُطِيعُ أَمْرَهُ وَإِذَا خَلَا بِهَا بَدَلْتُ لَهُ مَا يُرِيدُ مِنْهَا وَ لَمْ تَبْدَلْ كَتَبَدَّلِ الرَّجُلِ.

ابو حمزه گوید: از جابر بن عبد الله انصاری شنیدم که می‌گفت: روزی نزد حضرت پیامبر صلی الله علیه و آله نشستیم بودیم که فرمود: به راستی بهترین زنان شما زنی است که بسیار بچه‌زا، مهربان و دوست‌داشتنی، پاکدامن باشد، در خاندانش عزیز و محترم، و نسبت به شوهرش مطیع باشد، خود را برای همسرش بیاراید، ولی نسبت به مردان دیگر کناره‌گیر و پاکدامن باشد؛ گفتار شوهرش را بشنود و از خواسته‌اش اطاعت کند، و هنگامی که با او تنها می‌شود هرچه از او می‌خواهد انجام دهد، ولی همانند مردان آرایش را رها نمی‌کند.

منبع اصلی: الکافی ج ۵ ص ۳۲۴ / من لایحضره الفقیه ج ۳ ص ۳۸۹ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۲۰۰ / تهذیب

الاحکام ج ۷ ص ۴۰۰

دیگر منابع: عوالی الثالی ج ۱ ص ۲۵۸ / مستدرک الوسائل ج ۱۴ ص ۱۶۱ / بحارالانوار ج ۱۰۰ ص ۲۳۹ / الوافی ج ۲۱ ص ۵۷

۱۲. عَلِيُّ بْنُ إِبرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : أَفْضَلُ نِسَاءِ أُمَّتِي أَصْبَحُنَّ وَجْهًا وَأَقْلُنَّ مَهْرًا .
 - سکونی گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: پرفضیلت‌ترین زنان امت من زنانی هستند که چهره آنها زیبا و مهریه آنها اندک است.
 منبع اصلی: الکافی ج ۵ ص ۳۲۴ / من لایحضره الفقیه ج ۳ ص ۳۸۵ / مکارم الاخلاق ج ۲ ص ۱۹۸ / تهذیب الاحکام ج ۷ ص ۴۰۴
 دیگر منابع: دعائم الاسلام ج ۲ ص ۱۹۷ / الاشعثیات ج ۲ ص ۱۹۲ / الوافی ج ۲۱ ص ۶۰۲ / وسائل الشیعه ج ۲۱ ص ۲۵۱ / بحارالانوار ج ۱۰۰ ص ۲۳۶

۴. پیوست شماره چهار: طیبات، غذای حلال و حرام و تاثیر آن بر انسان

۴/۱. بخش اول: قرآن کریم

۱. أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ.

سوره بقره آیه ۲۶۷

ای کسانی که ایمان آورده اید، از چیزهای پاکیزه ای که به دست آورده اید، و از آنچه برای شما از زمین برآورده ایم، انفاق کنید، و در پی ناپاک آن نروید که (از آن) انفاق نمایید، در حالی که آن را (اگر به خودتان می دادند) جز با چشم پوشی (و بی میلی) نسبت به آن، نمی گرفتید، و بدانید که خداوند، بی نیاز ستوده (صفات) است. ترجمه فولادوند

۲. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ. سوره

بقره آیه ۱۷۲

ای کسانی که ایمان آورده اید از نعمتهای پاکیزه ای که روزی شما کرده ایم بخورید و اگر تنها او را می پرستید خدا را شکر کنید. ترجمه فولادوند

۳. وَقَطَعْنَا لَهُمْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَّمًا وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ إِذِ اسْتَسْقَاهُ قَوْمُهُ أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرَبِيهِمْ وَظَلَلْنَا عَلَيْهِمُ الْعَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّٰنَ وَالسَّلْوَىٰ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ. سوره اعراف آیه ۱۶۰

و آنان را به دوازده عشیره که هر يك امتی بودند تقسیم کردیم و به موسی وقتی قومش از او آب خواستند وحی کردیم که با عصایت بر آن تخته سنگ بزن پس از آن دوازده چشمه جوشید هر گروهی آبشخور خود را بشناخت و ابر را بر فراز آنان سایبان کردیم و گزانگبین و بلدرچین بر ایشان فرو فرستادیم از چیزهای پاکیزه ای که روزیتان کرده ایم بخورید و بر ما ستم نکردند لیکن بر خودشان ستم میکردند. ترجمه فولادوند

۴. كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي وَمَنْ يَحِلِّلْ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَىٰ. سوره طه آیه ۸۱

فَقَدْ هَوَىٰ. سوره طه آیه ۸۱

از خوراکیهای پاکیزه ای که روزی شما کردیم بخورید و [لی] در آن زیاده روی نکنید که خشم من بر شما فرود آید و هر کس خشم من بر او فرود آید قطعاً در [ورطه] هلاکت افتاده است. ترجمه فولادوند

۵. وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْعَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوى كُؤُوا مِنْ طَيِّبَاتٍ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ. سوره بقره آیه ۵۷

و بر شما ابر را سایه گستر کردیم و بر شما گزنگبین و بلدرچین فرو فرستادیم [و گفتیم] از خوراکیهای پاکیزه ای که به شما روزی داده ایم بخورید و [لی آنان] بر ما ستم نکردند بلکه بر خویشان ستم روا می داشتند. ترجمه فولادوند

۶. الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ. سوره اعراف آیه ۱۵۷

همانان که از این فرستاده پیامبر درس نخوانده که [نام] او را نزد خود در تورات و انجیل نوشته می یابند پیروی می کنند [همان پیامبری که] آنان را به کار پسندیده فرمان می دهد و از کار ناپسند باز می دارد و برای آنان چیزهای پاکیزه را حلال و چیزهای ناپاک را بر ایشان حرام می گرداند و از [دوش] آنان قید و بندهایی را که بر ایشان بوده است برمی دارد پس کسانی که به او ایمان آوردند و بزرگش داشتند و یاریش کردند و نوری را که با او نازل شده است پیروی کردند آنان همان رستگارانند. ترجمه فولادوند

۷. وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاَهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاَهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا. سوره اسراء آیه ۷۰

و به راستی ما فرزندان آدم را گرامی داشتیم و آنان را در خشکی و دریا [بر مرکبها] برنشانندیم و از چیزهای پاکیزه به ایشان روزی دادیم و آنها را بر بسیاری از آفریده های خود برتری آشکار دادیم. ترجمه فولادوند

۸. يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُّوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ. سوره مومنون آیه ۵۱

ای پیامبران از چیزهای پاکیزه بخورید و کار شایسته کنید که من به آنچه انجام می دهید دانایم. ترجمه فولادوند

۹. وَاسْتَفْزِرْ مِنْ اسْتَطْعَتٍ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ وَرَجْلِكَ وَشَارِكِهِمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ وَعَدَّهُمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا. سوره اسراء آیه ۶۴

و از ایشان هر که را توانستی با آوای خود تحریک کن و با سواران و پیادگان بر آنها بتاز و با آنان در اموال و اولاد شرکت کن و به ایشان وعده بده و شیطان جز فریب به آنها وعده نمی دهد. ترجمه فولادوند

۴/۲. بخش دوم: روایات

۱. وَ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ : إِذَا وَقَعَتِ اللَّفْمَةُ مِنْ حَرَامٍ فِي جَوْفِ الْعَبْدِ لَعَنَهُ كُلُّ مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَ فِي الْأَرْضِ وَ مَا دَامَتِ اللَّفْمَةُ فِي جَوْفِهِ لَا يُنْظَرُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَ مَنْ أَكَلَ اللَّفْمَةَ مِنَ الْحَرَامِ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ فَإِنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ إِنْ مَاتَ قَالَتِ الْأَرْوَاحُ أَوْلَى بِهِ.

و نیز فرمود: چون لقمه‌ای حرام به شکم بنده داخل شود، همه فرشتگان آسمان و زمین او را لعنت کنند، و تا وقتی که آن لقمه در شکم اوست خداوند به او نظر ننماید، و هر کس لقمه‌ای حرام بخورد خشم خدا را برانگیخته است، و اگر توبه کند خدا توبه‌اش را می پذیرد. و اگر بمیرد (پی توبه) آتش دوزخ به وی نزدیک خواهد بود.

منبع اصلی: مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۱۵۰

دیگر منابع: بحارالانوار ج ۶۳ ص ۳۱۴ / روضه الواعظین ج ۲ ص ۴۵۷

۲. وَ عَنْهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ : الْعِبَادَةُ مَعَ أَكْلِ الْحَرَامِ كَالْبِنَاءِ عَلَى الرَّمْلِ وَ قِيلَ عَلَى الْمَاءِ .

عبادت کردن با وجود حرام خواری مانند ساختن بنایی است بر روی شن — و به قولی: بر روی آب

منبع: بحارالانوار ج ۸۱ ص ۲۵۸ / عده الداعی ج ۱ ص ۳۰۲

۵. پیوست شماره پنج: کسب و درآمد حلال

۱. وَ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ: الْعِبَادَةُ عَشْرَةٌ أَجْزَاءُ تَسَعُهُ أَجْزَاءُ فِي ظَلَبِ الْحَلَالِ.
از نبی مکرم اسلام صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ: عبادت کردن ده جزء دارد که نه بخش آن در طلب حلال است.
منبع: جامع الاخبار ج ۱ ص ۱۳۹ / بحار الانوار ج ۱۰۰ ص ۹ / مستدرک الوسائل ج ۱۳ ص ۱۲

۲. عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْكُوفِيِّ رَفَعَهُ إِلَى [إِلَى خ ل] أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ: الْعِبَادَةُ سَبْعُونَ جُزْءًا أَفْضَلُهَا ظَلَبُ الْحَلَالِ .
ابو خالد کوفی در حدیث مرفوعه ای گوید: امام باقر علیه السلام فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و اله فرمود: عبادت هفتاد جزو است که با فضیلت ترین آنها طلب روزی حلال است.
منبع اصلی: الکافی ج ۵ ص ۷۸ / ثواب الاعمال ج ۱ ص ۸۰ / معانی الاخبار ج ۱ ص ۳۶۶ / تهذیب الاحکام ج ۶ ص ۳۲۴
دیگر منابع: تحف العقول ج ۱ ص ۳۷ / الوافی ج ۱۷ ص ۲۱ / وسائل الشیعه ج ۱۷ ص ۲۱ / بحار الانوار ج ۷۴ ص ۱۴۰

۳. عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى— عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْخَارِثِ بْنِ بُهْرَامَ عَنْ عَمْرِو بْنِ جُمَيْعٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: لَا خَيْرَ فِي مَنْ لَا يُحِبُّ جَمْعَ الْمَالِ مِنْ حَلَالٍ يَكْفُ بِهِ وَجْهَهُ وَ يَقْضِي بِهِ دَيْنَهُ وَ يَصِلُ بِهِ رَحْمَهُ .
مرو بن جمیع گوید: از امام صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: در کسی— که گردآوری مال و ثروت حلال را دوست ندارد تا آبروی خود را با آن حفظ کند، قرضش را بدهد و با خویشاوندانش صله رحم کند خیری نیست.

منبع اصلی: الکافی ج ۵ ص ۷۲ / تهذیب الاحکام ج ۷ ص ۴
دیگر منابع: الوافی ج ۱۷ ص ۳۹ / وسائل الشیعه ج ۱۷ ص ۳۳

۴. حَدَّثَنَا الشَّيْخُ الْجَلِيلُ الْمُفِيدُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ النُّعْمَانِ أَدَامَ اللَّهُ تَأْيِيدَهُ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ سَالِمِ بْنِ الْبَرَاءِ الْمَعْرُوفُ بِابْنِ الْجَعَابِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدِ الْأَهْمَدَانِيُّ

الْمَعْرُوفُ بِابْنِ عُقْدَةَ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا بْنُ شَيْبَانَ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَرْوَانَ الدُّهْلِيُّ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَيْفِ الْأَزْدِيِّ قَالَ قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا تَدْعُ ظَلَبَ الرَّزْقِ مِنْ جِلِّهِ فَإِنَّهُ عَوْنٌ لَكَ عَلَى دِينِكَ. عمرو بن سيف ازدی گوید: امام صادق (علیه السلام) بمن فرمود: طلب روزی را از راه حلال آن از دست مده که کمک توست بر دینت.

منبع اصلی: الامالی للمفید ج ۱ ص ۱۷۲ / الامالی للطوسی ج ۱ ص ۱۹۳
دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۱۷ ص ۳۴ / بحارالانوار ج ۱۰۰ ص ۵

۵. عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مَنْ كَسَلَ عَنْ ظُهُورِهِ وَصَلَاتِهِ فَلَيْسَ فِيهِ خَيْرٌ لِأَمْرِ آخِرَتِهِ وَ مَنْ كَسَلَ عَمَّا يُصْلِحُ بِهِ أَمْرَ مَعِيشَتِهِ فَلَيْسَ فِيهِ خَيْرٌ لِأَمْرِ دُنْيَا. زراره گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: هرکس از طهارت و نماز تنبلی کند خیری برای آخرت او نیست و هرکس در کاری که موجب اصلاح امور زندگی او می شود تنبلی کند، خیری در آن برای دنیای او نخواهد بود.

منبع اصلی: الکافی ج ۵ ص ۸۵
دیگر منابع: الوافی ج ۱۷ ص ۷۳ / وسائل الشیعه ج ۱۷ ص ۵۹

۶. عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ بَيْتَهُ وَاعْلَقَ بَابَهُ أَكَانَ يَسْقُطُ عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنَ السَّمَاءِ.

عمر بن یزید گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: آیا به نظر تو اگر مردی به خانه اش برود و در خانه را به روی خود ببندد، از آسمان بر او چیزی فرود خواهد آمد؟!

منبع اصلی: الکافی ج ۵ ص ۷۷
دیگر منابع: الوافی ج ۱۷ ص ۲۲ / وسائل الشیعه ج ۱۷ ص ۲۴ / الفصول المهمه ج ۱ ص ۲۷۴

۷. مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنِّي لَأُبْغِضُ الرَّجُلَ أَوْ أُبْغِضَ لِلرَّجُلِ أَنْ يَكُونَ كَسَلَانًا [كَسَلَانَ] عَنْ أَمْرِ دُنْيَا وَ مَنْ كَسَلَ عَنْ أَمْرِ دُنْيَا فَهُوَ عَنْ أَمْرِ آخِرَتِهِ أَكْسَلُ.

محمد بن مسلم گوید: امام باقر علیه السلام فرمود: من با مردی که برای کار دنیای خود تنبل و کسل باشد دشمن هستم و هرکس درباره دنیایش تنبلی کند در مورد آخرتش تنبل تر است.

منبع اصلی: الکافی ج ۵ ص ۸۵

دیگر منابع: دعائم الاسلام ج ۲ ص ۱۴ / الوافی ج ۱۷ ص ۷۳ / وسائل الشیعه ج ۱۷ ص ۵۸

۸. مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ: مَنْ اتَّجَرَ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِزْتَمَ فِي الرَّبَا ثُمَّ إِزْتَمَ قَالَ وَكَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ لَا يَفْعَدَنَّ فِي السُّوقِ إِلَّا مَنْ يَعْقِلُ الشَّرَاءَ وَالْبَيْعَ.

طلحه بن زید گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

امیر مؤمنان علی علیه السلام فرمود: هرکس بدون آگاهی (از احکام) دست به تجارت بزند پی در پی در باتلاق ربا فرومی رود. حضرتش فرمود: امیر مؤمنان علی علیه السلام می فرمود: هیچ کس در بازار (برای کاسبی) ننشیند جز آن که (در مورد مسائل و احکام) خرید و فروش به دقت تعامل کرده باشد.

منبع اصلی: الکافی ج ۵ ص ۱۵۳ / تهذیب الاحکام ج ۷ ص ۵ / نهج البلاغه ج ۱ ص ۵۵۵

دیگر منابع: الوافی ج ۱۷ ص ۴۳۶ / بحارالانوار ج ۱۰۰ ص ۱۰۰

٦. پیوست شماره شش: آداب انعقاد نطفه

١. رُوِيَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: أَوْصَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَلِيٌّ بِنَ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ «فَقَالَ يَا عَلِيُّ إِذَا دَخَلْتَ الْعُرُوسَ بَيْتَكَ فَاخْلَعْ خُفَّيْهَا حِينَ تَجْلِسُ وَاغْسِلْ رِجْلَيْهَا وَصَبَّ الْمَاءَ مِنْ بَابِ دَارِكَ إِلَى أَقْصَى- دَارِكَ فَإِنَّكَ إِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ أَخْرَجَ اللَّهُ مِنْ بَيْتِكَ سَبْعِينَ أَلْفَ لَوْنٍ مِنَ الْفَقْرِ وَادْخَلَ فِيهِ سَبْعِينَ أَلْفَ لَوْنٍ مِنَ الْبِرْكَهَةِ وَانزَلَ عَلَيْهِ سَبْعِينَ رَحْمَةً تُرْفِرُ عَلَى رَأْسِ الْعُرُوسِ حَتَّى تَنَالَ بَرَكَتُهَا كُلَّ زاوِيَةٍ فِي بَيْتِكَ وَتَأْمَنَ الْعُرُوسُ مِنَ الْجُنُونِ وَ الْجُدَامِ وَ الْبَرَصِ أَنْ يُصِيبَهَا مَا دَامَتْ فِي تِلْكَ الدَّارِ وَ إِمْتَنَعَ الْعُرُوسَ فِي أُسْبُوعِهَا مِنَ الْأَلْبَانِ وَ الْخَلِّ وَ الْكُرْبَةِ وَ التُّفَّاحِ الْحَامِضِ مِنْ هَذِهِ الْأَرْبَعَةِ الْأَشْيَاءِ» فَقَالَ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ «يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ لِأَيِّ شَيْءٍ أَمْنَعُهَا هَذِهِ الْأَشْيَاءَ الْأَرْبَعَةَ» قَالَ «لَأَنَّ الرَّجِمَ تَغَقَّمَ وَ تَبَرَّدَ مِنْ هَذِهِ الْأَرْبَعَةِ الْأَشْيَاءِ عَنِ الْوَلَدِ وَ لِحَصِيرٍ فِي نَاحِيَةِ الْبَيْتِ خَيْرٌ مِنْ امْرَأَةٍ لَا تَلِدُ» فَقَالَ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ «يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا بَالُ الْخَلِّ تَمْتَعُ مِنْهُ» قَالَ «إِذَا حَاصَتْ عَلَى الْخَلِّ لَمْ تَظْهَرْ أَبَدًا بِتَمَامٍ وَ الْكُرْبَةُ تُثِيرُ الْحَيْضَ فِي بَطْنِهَا وَ تُشَدِّدُ عَلَيْهَا الْوِلَادَةَ وَ التُّفَّاحُ الْحَامِضُ يَفْطَعُ حَيْضَهَا فَيَصِيرُ دَاءً عَلَيْهَا» ثُمَّ قَالَ «يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعِ امْرَأَتَكَ فِي أَوَّلِ الشَّهْرِ وَ وَسْطِهِ وَ آخِرِهِ فَإِنَّ الْجُنُونَ وَ الْجُدَامَ وَ الْخَبَلَ لَيُسْرِعُ إِلَيْهَا وَ إِلَى وَلَدِهَا يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعِ امْرَأَتَكَ بَعْدَ الظُّهْرِ فَإِنَّهُ إِنْ فُضِيَ- بَيْنَكُمَا وَلِدٌ فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ يَكُونُ أَحْوَلَ وَ الشَّيْطَانُ يَفْرَحُ بِالْحَوْلِ فِي الْإِنْسَانِ يَا عَلِيُّ لَا تَتَكَلَّمْ عِنْدَ الْجَمَاعِ فَإِنَّهُ إِنْ فُضِيَ- بَيْنَكُمَا وَلِدٌ لَا يُؤْمَنُ أَنْ يَكُونَ أَحْرَسَ وَ لَا يُنْظَرَنَّ أَحَدٌ إِلَى فَرْجِ امْرَأَتِهِ وَ لِيُغَضَّ بَصَرُهُ عِنْدَ الْجَمَاعِ فَإِنَّ النَّظَرَ إِلَى الْفَرْجِ يُورِثُ الْعَمَى فِي الْوَلَدِ يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعِ امْرَأَتَكَ بِشَهْوَةِ امْرَأَةٍ غَيْرِكَ فَإِنِّي أَخْشَى- إِنْ فُضِيَ- بَيْنَكُمَا وَلِدٌ أَنْ يَكُونَ مُخَنَّثًا أَوْ مُؤَنَّثًا مُخَبَّلًا يَا عَلِيُّ مَنْ كَانَ جُنْبًا فِي الْفِرَاشِ مَعَ امْرَأَتِهِ فَلَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ فَإِنِّي أَخْشَى- أَنْ تَنْزَلَ عَلَيْهِمَا نَارٌ مِنَ السَّمَاءِ فَتُحْرِقَهُمَا» قَالَ مُصَنِّفُ هَذَا الْكِتَابِ رَحِمَهُ اللَّهُ يَعْني بِهِ قِرَاءَةَ الْعَرَائِمِ دُونَ غَيْرِهَا «يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعِ امْرَأَتَكَ إِلَّا وَ مَعَكَ خِرْقَةٌ وَ مَعَ أَهْلِكَ خِرْقَةٌ وَ لَا تَمْسَحْ بِخِرْقَةٍ وَاحِدَةٍ فَتَقَعَ الشَّهْوَةُ عَلَى الشَّهْوَةِ فَإِنَّ ذَلِكَ يُعَقِّبُ الْعِدَاوَةَ بَيْنَكُمَا ثُمَّ يُودِّيَكُمَا إِلَى الْفُرْقَةِ وَ الطَّلَاقِ يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعِ امْرَأَتَكَ مِنْ قِيَامٍ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ فِعْلِ الْحَمِيرِ فَإِنَّ فُضِيَ- بَيْنَكُمَا وَلِدٌ كَانَ بَوَالًا فِي الْفِرَاشِ كَالْحَمِيرِ الْبَوَالَةِ فِي كُلِّ مَكَانٍ يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعِ امْرَأَتَكَ فِي لَيْلَةِ الْأَضْحَى فَإِنَّهُ إِنْ فُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلِدٌ يَكُونُ لَهُ سِتُّ أَصَابِعٍ أَوْ أَرْبَعُ أَصَابِعٍ يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعِ امْرَأَتَكَ تَحْتَ شَجَرَةٍ مُثْمَرَةٍ فَإِنَّهُ إِنْ فُضِيَ- بَيْنَكُمَا وَلِدٌ يَكُونُ جَلَادًا قَتَالًا أَوْ عَرِيفًا يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعِ امْرَأَتَكَ فِي وَجْهِ الشَّمْسِ وَ تَلَالُئِهَا إِلَّا أَنْ تُزَجِّيَ سِرًّا فَيَسْتُرْكُمَا فَإِنَّهُ إِنْ فُضِيَ- بَيْنَكُمَا وَلِدٌ لَا يَزَالُ فِي بُؤْسٍ وَ فَقْرٍ حَتَّى يَمُوتَ يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعِ امْرَأَتَكَ بَيْنَ الْأَذَانِ وَ الْإِقَامَةِ فَإِنَّهُ إِنْ فُضِيَ- بَيْنَكُمَا وَلِدٌ يَكُونُ حَرِيصًا عَلَى إِهْرَاقِ الدَّمَاءِ يَا عَلِيُّ إِذَا حَمَلَتْ امْرَأَتَكَ فَلَا تُجَامِعْهَا إِلَّا وَ أَنْتَ عَلَى وَضُوءٍ فَإِنَّهُ إِنْ فُضِيَ- بَيْنَكُمَا وَلِدٌ يَكُونُ أَعْمَى الْقَلْبِ بِخَيْلِ الْيَدِ يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعِ أَهْلَكَ فِي النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَإِنَّهُ إِنْ فُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلِدٌ يَكُونُ مَشْهُومًا ذَا شَامَةِ فِي وَجْهِهِ يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعِ أَهْلَكَ فِي آخِرِ دَرَجَةٍ مِنْهُ إِذَا بَقِيَ يَوْمَانِ فَإِنَّهُ إِنْ فُضِيَ- بَيْنَكُمَا وَلِدٌ يَكُونُ عَشَارًا أَوْ عَوْنًا لِلطَّلَالِيِّينَ وَ يَكُونُ هَلَاكُ فِتَامٍ مِنَ النَّاسِ عَلَى يَدَيْهِ يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعِ أَهْلَكَ عَلَى سُفُوفِ الْبُنْيَانِ فَإِنَّهُ إِنْ فُضِيَ- بَيْنَكُمَا وَلِدٌ يَكُونُ مُنَافِقًا مُرَائِيًا مُبْتَدِعًا، يَا عَلِيُّ إِذَا خَرَجْتَ فِي سَفَرٍ فَلَا تُجَامِعِ أَهْلَكَ مِنْ تِلْكَ الدَّلِيلَةِ فَإِنَّهُ إِنْ فُضِيَ- بَيْنَكُمَا وَلِدٌ يُنْفِقُ مَالَهُ فِي غَيْرِ حَقٍّ وَ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ «إِنَّ الْمُبْتَدِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ» يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعِ أَهْلَكَ

إِذَا خَرَجْتَ إِلَى سَفَرٍ مَسِيرَةَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَ لِيَالِيَهُنَّ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ. بَيْنَكُمَا وَلَدٌ يَكُونُ عَوْنًا لِكُلِّ ظَالِمٍ عَلَيْكَ يَا عَلِيُّ عَلَيْكَ بِالْجَمَاعِ لَيْلَةَ الْإِثْنَيْنِ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ. بَيْنَكُمَا وَلَدٌ يَكُونُ حَافِظًا لِكِتَابِ اللَّهِ رَاضِيًا بِمَا قَسَمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَا عَلِيُّ إِنْ جَامَعْتَ أَهْلَكَ فِي لَيْلَةِ الثَّلَاثَاءِ فَقُضِيَ— بَيْنَكُمَا وَلَدٌ فَإِنَّهُ يُرْزَقُ الشَّهَادَةَ بَعْدَ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَ لَا يُعَدُّهُ اللَّهُ مَعَ الْمُشْرِكِينَ وَ يَكُونُ طَيِّبَ النَّكْهَةِ وَ الْقَمِيمَ رَحِيمَ الْقَلْبِ سَخِيَّ الْيَدِ ظَاهِرَ اللِّسَانِ مِنَ الْغِيْبَةِ وَ الْكُذِبِ وَ الْبُهْتَانِ يَا عَلِيُّ إِنْ جَامَعْتَ أَهْلَكَ، لَيْلَةَ الْخَمِيسِ فَقُضِيَ— بَيْنَكُمَا وَلَدٌ فَإِنَّهُ يَكُونُ حَاكِمًا مِنَ الْحُكَّامِ أَوْ عَالِمًا مِنَ الْعُلَمَاءِ وَ إِنْ جَامَعْتَهَا يَوْمَ الْخَمِيسِ عِنْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ عَنْ كِبِدِ السَّمَاءِ فَقُضِيَ. بَيْنَكُمَا وَلَدٌ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَقْرُبُهُ حَتَّى يَشِيبَ وَ يَكُونُ قِيَمًا وَ يُرْزَقُهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ السَّلَامَةَ فِي الدُّنْيَا يَا عَلِيُّ وَ إِنْ جَامَعْتَهَا لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ وَ كَانَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ فَإِنَّهُ يَكُونُ حَطِيبًا قَوْلًا مُفَوَّهًا وَ إِنْ جَامَعْتَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ بَعْدَ الْعَصْرِ— فَقُضِيَ— بَيْنَكُمَا وَلَدٌ فَإِنَّهُ يَكُونُ مَعْرُوفًا مَشْهُورًا عَالِمًا وَ إِنْ جَامَعْتَهَا فِي لَيْلَةِ الْجُمُعَةِ بَعْدَ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ فَإِنَّهُ يُرْجَى أَنْ يَكُونَ أَوْلَادٌ مِنَ الْأَبْدَالِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى يَا عَلِيُّ لَا تُجَامِعْ أَهْلَكَ فِي أَوَّلِ سَاعَةٍ مِنَ اللَّيْلِ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ— بَيْنَكُمَا وَلَدٌ لَا يُؤْمَنُ أَنْ يَكُونَ سَاحِرًا مُؤْتِرًا لِلدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ يَا عَلِيُّ إِحْفَظْ وَصِيَّتِي هَذِهِ كَمَا حَفِظْتَهَا عَنْ جَبْرَائِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ.

یا علی چون عروس را به خانه تو آرند وقتی نشست کفش او را بکن و پایش را بشوی و آبش را به در خانه ات بریز که چون چنین کنی خداوند از خانه ات هفتاد هزار رنگ فقر را ببرد و هفتاد هزار رنگ برکت در آن درآورد و هفتاد هزار رحمت بر تو فروفرستد که بر سر عروس بگردد تا برکت آن به هر گوشه خانه ات برسد و خداوند عروس را از جنون و خوره و پیسی امان دهد که به او رسند، مادامی که در آن خانه است. یا علی! عروس را در هفته نخستین از خوردن شیرها و سرکه و گشنیز (سبزی امزنا) و سیب ترش بازدار، زیرا که زهدان از این چار سرد و نازاینده گردد و بوریا در گوشه خانه به از زن نازاینده است. اگر عروس بر سرکه خوردگی خون حیض ببیند هیچگاه به خوبی از آن پاک نگردد و گشنیز آن خون را درونش بشوراند و زایمان را بر وی دشوار گرداند و سیب ترش آن را از آمدن باز بدارد و بیماری بر وی گردد. سپس فرمود: ای علی! در هنگام جماع سخن مگو مبادا که فرزند گنگ و لال گردد و به عورت زن (در حین جماع) نگاه نکن که سبب نابینایی فرزند شود و با شهوت زن دیگری در خاطرت با زنت جماع مکن که فرزند مخنث آید و ایستاده با زنت جماع مکن که از کار خران است و اگر فرزندی آید در فراش کمیز میزند (یعنی دچار شب ادراری) شود. اول و میانه و آخر ماه مجامعت مکن که دیوانگی و خوره و گیجی به سوی فرزند شتابند. بعد از ظهر جماع مکن که اگر فرزندی آورد قیج (لوچ و دوپین) شود و شیطان به لوچ بودن انسان شاد است. کسی که با زن خود در بستر جنب است قرآن نخواند می ترسم آتشی. از آسمان فرود آید و هر دو را بسوزاند. جماع مکن جز آن که خودت دستمالی داشته باشی و زنت نیز پارچه ای دیگر که با یک پارچه خود را پاک کنی که شهوت بر شهوت افتد و مایه ی دشمنی بین شما می شود و شما را به جدایی و طلاق می کشاند. در شب عید فطر جماع مکن که اگر فرزندی آید بسیار شرور گردد. در شب عید اضحی (قربان) جماع مکن که فرزند شش انگشت یا چهار انگشت آید. زیر درخت باردار جماع مکن که فرزند جلاد و آدمکش و کدخدا آید.

در مقابل آفتاب و نور آن جماع مکن مگر آن که هر دو با روپوش باشند که اگر فرزندی آید دائماً در سختی و فقر باشد تا بمیرد. میان اذان و اقامه جماع مکن که اگر فرزندی آید خونخوار گردد. اگر زنت باردار شد بی وضو با او جماع مکن که فرزند کوردل و بخیل آید. در نیمه شعبان جماع مکن که فرزند شوم و با خال چهره آید. دو روز به آخر ماه مانده با زنت جماع مکن که فرزندی گمرک چی و کمک کننده ظالم آید و جمعی از مردم بدست او هلاک شوند. بر سر پشت بامها جماع مکن مگر آن که فرزند منافق و ریاکار و بدعت گذار آید. چون سفر داری در شب آن جماع مکن که فرزند ولخرج آید. رسول خدا این آیه را خواند: (سوره اسراء/ ۳۰) به راستی مبذرین برادران شیاطین باشند. چون در سفر رفتی تا سه شب جماع مکن که فرزند کمک کننده ظالم و ستمگر بر علیه تو شود. در ساعت اول شب با زنت جماع مکن که اگر فرزندی آید بسا باشد که جادوگر و دنیا طلب در آید. ماه در محاق نباشد. و با شکم سیر جماع نشود. یا علی شب دوشنبه ملازم جماع باش که اگر فرزندی آید حافظ قرآن و راضی به قسمت خدا باشد. اگر شب سه شنبه جماع کنی و فرزندی آید پس از شهادت به شهادتین شهادت روزی وی گردد و خداوند با مشرکان او را کیفر نکند و بوی دهانش خوش باشد و رحم دل و با سخاوت و پاک زبان از غیبت و دروغ و بتهان است. اگر شب پنجشنبه جماع کنی و فرزندی آید حاکمی از حکام گردد یا عالمی از علماء. در روز پنجشنبه ظهر هنگامی که آفتاب در وسط آسمان است اگر جماع شود فرزند به دنیا آید تا پیر شود شیطان به او نزدیک نگردد و با فهم باشد و در دین و دنیا سلامت روزیش گردد. اگر در شب جمعه با زنت جماع کنی و فرزندی آید سخنور و گویا و زبان آور شود. اگر در روز جمعه پس از عصر باشد و فرزندی آید معروف و مشهور و دانشمند گردد. اگر شب جمعه بعد از عشاء باشد امید فرزندی می رود که از ابدال باشد انشاء الله. ای علی! سفارش مرا نگاهدار چنانچه من از جبرئیل نگاه داشتم.

منبع اصلی: من لاضره الفقیه ج ۳ ص ۵۵۱ / الامالی للصدوق ج ۱ ص ۵۶۶ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۲۰۹ / علل الشرایع ج ۲ ص ۵۱۴
دیگر منابع: الاختصاص ج ۱ ص ۱۳۲ / بحار الانوار ج ۱۰۰ ص ۲۸۰

۲. عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ شِرْكِ الشَّيْطَانِ قَوْلِهِ - وَ شَارِكُهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ قَالَ مَا كَانَ مِنْ مَالٍ حَرَامٍ فَهُوَ شِرْكُ الشَّيْطَانِ قَالَ وَ يَكُونُ مَعَ الرَّجُلِ حِينَ يُجَامِعُ فَيَكُونُ الْوَلَدُ مِنْ نُطْفَتِهِ وَ نُطْفَةِ الرَّجُلِ إِذَا كَانَ حَرَامًا .

محمد بن مسلم گوید: از امام باقر (علیه السلام) درباره‌ی سهم و بهره و مشارکت شیطان پرسیدم که در آیه: وَ شَارِكُهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ آمده است، فرمود: «هر مال حرامی سهم و بهره‌ی شیطان است و همراه مرد و در وجود او خواهد بود تا مجامعت کند. پس فرزند از نطفه‌ی شیطان و مرد خواهد بود، اگر از مال حرام باشد.

منبع: بحار الانوار ج ۱۰۱ ص ۱۳۶ / تفسیر البران ج ۳ ص ۵۴۶ / تفسیر العیاشی ج ۲ ص ۲۹۹

۳. عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ قَالَ بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (جَالِسٌ إِذَا نَظَرَ إِلَى حَيَّةٍ كَانَتْهَا بَعِيرٌ فَهَمَّ عَلِيٌّ أَنْ يَضْرِبَهَا بِالْعَصَا فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (إِنَّهُ إِبْلِيسُ وَإِنِّي قَدْ أَخَذْتُ عَلَيْهِ شُرُوطًا مَا يُبْغِضُكَ مُبْغِضٌ إِلَّا شَارَكَ فِي رَحِمِ أُمِّهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى وَ شَارِكُهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ).

پیامبر (صلی الله علیه و آله) - عبدالله بن عباس گوید: هنگامی که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) نشست، نگاهش به ماری افتاد که به اندازهی شتر بود، علی (علیه السلام) خواست او را با عصا بزند، پیامبر (صلی الله علیه و آله) به او گفت: «دست نگهدار! که او ابلیس است و من با او شرط کرده‌ام که کسی - تو (علی (علیه السلام)) را دشمن ندارد مگر اینکه [شیطان] در رحم مادرش شرکت کند و این است سخن خداوند متعال: وَ شَارِكُهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ. منبع: بحارالانوار ج ۳۹ ص ۱۷۲ / تفسیر فرات ج ۱ ص ۲۴۲ / شواهد التنزیل ج ۱ ص ۴۵۱

۴. جَابِرٌ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (يَا عَلِيُّ) ائْتِ الْوَادِيَّ فَدَخَلَ الْوَادِيَّ وَ دَارَ فِيهِ فَلَمْ يَرَ أَحَدًا حَتَّى إِذَا صَارَ عَلِيٌّ بِأَبِيهِ لَقِيَهُ شَيْخٌ فَقَالَ مَا تَصْنَعُ هُنَا قَالَ أُرْسَلَنِي رَسُولُ اللَّهِ (قَالَ تَعْرِفُنِي قَالَ يَنْبَغِي أَنْ تَكُونَ أَنْتَ الْمَلْعُونُ فَقَالَ مَا تَرَى أَصَارِعُكَ فَصَارَعَهُ فَصَرَعَهُ عَلِيُّ (فَقَالَ فَمَ عَنِّي حَتَّى أُبَشِّرَكَ فَقَامَ عَنْهُ فَقَالَ بِمَ تُبَشِّرُنِي يَا مَلْعُونُ قَالَ ... وَ اللَّهُ يَا ابْنَ أَبِي طَالِبٍ مَا أَحَدٌ يُبْغِضُكَ إِلَّا شَرِكْتُ أَبَاهُ فِي رَحِمِ أُمِّهِ وَ وُلْدِهِ وَ مَالِهِ أَمَا قَرَأْتَ كِتَابَ اللَّهِ وَ شَارِكُهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ ...

پیامبر (صلی الله علیه و آله) - جابر گوید: از امام باقر (علیه السلام) روایت است: رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: «ای علی (علیه السلام)! وارد شکاف کوه شو». علی (علیه السلام) وارد شکاف کوه شد و گشتی در آن زد و کسی - را [در آنجا] مشاهده نکرد، تا اینکه به ورودی آن رسید و پیرمردی با حضرت (علیه السلام) روبرو گردید و عرض کرد: «اینجا چه می کنی؟» فرمود: «رسول خدا (صلی الله علیه و آله) مرا فرستاده است». عرض کرد: «مرا می شناسی؟» فرمود: «تو باید شیطان رانده شده [از درگاه الهی] باشی». عرض کرد: «نظرت چیست که با تو گشتی بگیرم؟» شیطان با علی (علیه السلام) کشتی گرفت و علی (علیه السلام) او را بر زمین افکند. شیطان عرض کرد: «از روی من برخیز تا مزدهای به تو دهم». علی (علیه السلام) از روی شیطان برخاست و فرمود: «چه مزدهای به من می دهی ای رانده شده؟! عرض کرد: «ای پسر - ابوطالب (علیه السلام)! به خدا سوگند! کسی - نیست که کینه‌ی تو را داشته باشد مگر اینکه من با پدرش در رحم مادر و فرزندان و دارایی اش شریک می شوم، آیا کتاب خدا را نخوانده‌ای [که می فرماید]: وَ شَارِكُهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ.

منبع: تفسیر فرات ج ۱ ص ۱۴۷ / بحارالانوار ج ۶۰ ص ۲۰۸ / المناقب ج ۲ ص ۲۴۸

۵. عَنْهُ عَنْ أَبِي طَالِبٍ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّلْتِ عَنْ أَبِي هَدِيَّةٍ قَالَ حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ جَالِسًا عَلَى بَابِ الدَّارِ وَ مَعَهُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذْ أَقْبَلَ شَيْخٌ فَسَلَّمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ لِعَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَ تَعْرِفُ الشَّيْخَ فَقَالَ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا أَعْرِفُهُ فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ هَذَا إِبْلِيسُ فَقَالَ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَوْ عَلِمْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَصَرَبْتُهُ صَرْبَةً بِالسَّيْفِ فَخَلَصْتَ أُمَّتَكَ مِنْهُ قَالَ فَأَنْصَرَفَ إِبْلِيسُ إِلَى عَلِيٍّ فَقَالَ لَهُ ظَلَمْتَنِي يَا أَبَا الْحَسَنِ أَمَا سَمِعْتَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - « وَ شَارِكُهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ » فَوَ اللَّهُ مَا شَارَكْتُ أَحَدًا أَحَبَّكَ فِي أُمَّهِ .

انس بن مالک نقل می‌کند: روزی رسول خدا (صلی الله علیه و آله) بر در خانه‌اش به همراه علی بن ابی طالب (علیه السلام) نشسته بود که پیرمردی جلو آمد و به رسول خدا (صلی الله علیه و آله) سلام کرد و برگشت. رسول خدا به علی (علیه السلام) فرمود: «آیا آن پیرمرد را می‌شناسی؟» گفت: «نه!» فرمود: «این ابلیس است». علی (علیه السلام) گفت: «اگر می‌شناختم با زدن یک تیغ کارش را ساخته و امتت را از او آسوده می‌کردم». ابلیس نزد علی (علیه السلام) برگشت و گفت: «ای ابوالحسن (علیه السلام) مرا کم گرفتی، نشنیدی خداوند فرموده: وَ شَارِكُهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ؛ به خدا با کسی که تو را دوست دارد در مادرش شرکت نکردم».

منبع اصلی: المحاسن ج ۲ ص ۳۳۲

دیگر منابع: بحارالانوار ج ۱۸ ص ۸۸

۶. جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ كُنَّا بِمِئَى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (إِذْ بَصَرْنَا بِرَجُلٍ سَاجِدٍ وَ رَاكِعٍ وَ مُتَّصِرٍ فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ (مَا أَحْسَنَ صَلَاتَهُ فَقَالَ (هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ أَبَاكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ فَمَضَى- إِلَيْهِ عَلِيٌّ (غَيْرَ مُكْتَرِبٍ فَهَزَّهُ هَزَّةً أَذْخَلَ أَضْلَاعَهُ الْيُمْنَى فِي الْيُسْرَى وَ الْيُسْرَى فِي الْيُمْنَى ثُمَّ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَقَالَ لَنْ تَقْدِرَ عَلَيَّ ذَلِكَ إِلَى أَجَلٍ مَعْلُومٍ مِنْ عِنْدِ رَبِّي مَا لَكَ تَرِيدُ قَتْلِي فَوَ اللَّهُ مَا أَبْغَضَكَ أَحَدٌ إِلَّا سَبَقَتْ نُظْفَتِي إِلَى رَحِمِ أُمِّهِ قَبْلَ نُظْفَةِ أَبِيهِ وَ لَقَدْ شَارَكْتُ مُبْغِضِيكَ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فِي مُحْكَمِ كِتَابِهِ وَ شَارِكُهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ.

پیامبر (صلی الله علیه و آله) - جابر بن عبدالله انصاری گوید: ما در منی همراه رسول خدا (صلی الله علیه و آله) بودیم مردی را دیدیم که سجود و رکوع می‌کند و تضرع دارد، عرض کردیم: «ای رسول خدا! چقدر نیکو نماز می‌خواند!» حضرت فرمود: «این مرد همان است که پدر شما را از بهشت اخراج نمود»، علی (علیه السلام) بدون پروا به طرفش رفته پس او را تکان داد به طوری که دنده‌های راستش در چپ و دنده‌های چپش در راست او فرو رفت، سپس حضرت به او فرمود: «اگر خدا بخواهد تو را خواهم گشت». شیطان گفت: «تا زمان معهود که پروردگرم معین نموده تو بر این کار قادر نیستی، چرا مرا می‌خواهی بکشی. به خدا سوگند احدی تو را دشمن ندارد مگر آن که نطفه من زودتر از نطفه پدرش در رحم مادرش قرار گرفته است و من در اموال و اولاد دشمنان تو شرکت دارم چنانچه خداوند عزوجل در کتاب محکمش می‌فرماید: وَ شَارِكُهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ».

منبع اصلی: علل الشرایع ج ۱ ص ۱۴۲

دیگر منابع: شواهد التنزیل ج ۱ ص ۴۴۷ / بحارالانوار ج ۱۸ ص ۸۸

۷. پیوست شماره هفت: تاثیر و جایگاه خانه خوب در زندگی انسان

۱. عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَادَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مِنَ السَّعَادَةِ سَعَةُ الْمَنْزِلِ .
هشام بن حکم گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: خانه وسیع مایه سعادت زندگی است.
منبع اصلی: الکافی ج ۶ ص ۵۲۵ / المحاسن ج ۲ ص ۶۱۱ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۱۲۵
دیگر منابع: الوافی ج ۲۰ ص ۷۸۹ / وسائل الشیعه ج ۵ ص ۲۹۹ / بحارالانوار ج ۷۳ ص ۱۵۹
۲. عَنْهُ عَنِ مَنْصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ غَيْرِ وَاحِدٍ: أَنَّ أَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ سُئِلَ عَنِ فَضْلِ عَيْشِ الدُّنْيَا قَالَ سَعَةُ الْمَنْزِلِ وَ كَثْرَةُ الْمُحِبِّينَ .
از امام کاظم علیه السلام درباره خوبی زندگی دنیایی سؤال شد. فرمود: وسیع بودن منزل و زیاد بودن دوستداران است.
منبع اصلی: الکافی ج ۶ ص ۵۲۶
دیگر منابع: الوافی ج ۲۰ ص ۷۹۰ / وسائل الشیعه ج ۵ ص ۵۹۰
۳. عَنْهُ عَنِ نُوحِ بْنِ شُعَيْبِ النَّيْسَابُورِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ جَنَاحٍ عَنْ نَصْرِ الْكُوسَجِيِّ عَنْ مُطَرِّفِ مَوْلَى مَعْنٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: لِلْمُؤْمِنِ رَاحَةٌ فِي سَعَةِ الْمَنْزِلِ .
برای مومن در وسیع بودن خانه مایه راحتی است.
منبع اصلی: المحاسن ج ۲ ص ۶۱۱ / مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۱۲۵
دیگر منابع: وسائل الشیعه ج ۵ ص ۳۰۲ / بحارالانوار ج ۷۳ ص ۱۵۲
۴. عَنْهُ عَنِ مَنْصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جَنَاحٍ عَنْ مُطَرِّفِ مَوْلَى مَعْنٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: ثَلَاثَةٌ لِلْمُؤْمِنِ فِيهِ رَاحَةٌ دَارٌ وَاسِعَةٌ نُوَارِي عَوْرَتَهُ وَ تَسْتُرُ حَالَهُ مِنَ النَّاسِ وَ امْرَأَةٌ صَالِحَةٌ تُعِينُهُ عَلَى أَمْرِ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ ابْنَةٌ أَوْ أُخْتُ أَخْرَجَهَا مِنْ مَنزِلِهِ إِمَّا بِمَوْتٍ أَوْ بِتَزْوِيجٍ .
سه چیز مایه راحتی مؤمن است: خانه بزرگ و وسیعی که عیب او را بپوشاند و تنگدستی اش را از دید مردم پنهان دارد؛ زن شایسته‌ای که او را در امور دنیا و آخرتش یاری دهد و دختری که او را - یا با مرگش، و یا با شوهر دادنش - از خانه بیرون کند.
منبع اصلی: المحاسن ج ۲ ص ۶۱۰ / الکافی ج ۵ ص ۳۲۷ / الخصال ج ۱ ص ۱۵۹
دیگر منابع: الوافی ج ۲۰ ص ۷۸۹ / وسائل الشیعه ج ۲۰ ص ۴۱ / بحارالانوار ج ۷۳ ص ۱۴۸
۵. عَنْهُ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي الْمُغِيرَةِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مِنْ شَقَاءِ الْعَيْشِ ضَيْقُ الْمَنْزِلِ .
از امام باقر علیه السلام: از بدبختی های زندگی تنگی و کوچکی منزل است.

منبع اصلی: المحاسن ج ۲ ص ۶۱۱ / الکافی ج ۶ ص ۵۳۶
 دیگر منابع: الوافی ج ۲۰ ص ۷۹۰ / وسائل الشیعه ج ۵ ص ۳۰۲

۶. قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ حُسْنُ مَجْلِسِهِ وَ سَعَةُ فِتَائِهِ وَ نَظَافَةُ مَتَوَضَّأِهِ .
 امام صادق علیه السلام: از نشانه‌های خوشبختی مرد، خوش مجلسی- و بزرگی حیاط منزل و پاکیزگی دستشویی او می‌باشد.
 منبع: مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۱۲۶

۷. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ: أَرْبَعٌ مِنَ السَّعَادَةِ وَ أَرْبَعٌ مِنَ الشَّقَاوَةِ فَأَلْزِعَ الَّتِي مِنَ السَّعَادَةِ الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ وَ الْمَسْكَنُ الْوَاسِعُ وَ الْجَارُ الصَّالِحُ وَ الْمَرْكَبُ الْبَهِيُّ وَ الْأَرْبَعُ الَّتِي مِنَ الشَّقَاوَةِ الْجَارُ السَّوُّءُ وَ الْمَرْأَةُ السَّوُّءُ وَ الْمَسْكَنُ الضَّيِّقُ وَ الْمَرْكَبُ السَّوُّءُ.
 رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم: چهار چیز از نشانه‌های خوشبختی و چهار چیز از نشانه‌های بدبختی است. اما چهار چیز که از نشانه‌های خوشبختی اند عبارتند از: زن (همسر-) خوب و خانه بزرگ و همسایه خوب و مرکب زیبا و چهار چیزی که از نشانه‌های بدبختی اند عبارتند از: همسایه بد و زن (همسر) بد و خانه کوچک و مرکب بد.
 منبع اصلی: مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۱۲۶
 دیگر منابع: بحار الانوار ج ۷۳ ص ۱۵۴

۸. پیوست شماره هشت: نقش، تاثیر و جایگاه دوست در زندگی انسان

۱. امیرالمؤمنین: **خَيْرُ الْأَخْوَانِ أَنْصَحُهُمْ وَ شَرُّهُمْ أَعَشُّهُمْ** .
 بهترین برادران پند دهنده‌ترین ایشان و بدترین شان بدخواه‌ترین آنان است.
 منبع: غررالحکم ج ۱ ص ۳۵۸ / عیون الحکم ج ۱ ص ۲۳۸
۲. امیرالمؤمنین: **خَيْرُ الْأَخْوَانِ مَنْ إِذَا أَحْسَنَ اسْتَبَشَّرَ وَإِذَا أَسَاءَ اسْتَغْفَرَ** .
 بهترین برادران کسی است اگر خوبی کند خوشحال می شود و اگر بدی انجام دهد استغفار می کند.
 منبع: عیون الحکم ج ۱ ص ۲۳۸ / بحارالانوار ج ۶۸ ص ۲۵۹
۳. **أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ أَبَانَ بْنِ تَغْلِبَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ : خَيْرُ أُمَّتِي الَّذِينَ إِذَا سَافَرُوا أَفْطَرُوا وَ قَصَرُوا وَ إِذَا أَحْسَنُوا اسْتَبَشَرُوا وَ إِذَا أَسَاءُوا اسْتَغْفَرُوا وَ شَرَّ أُمَّتِي الَّذِينَ وُلِدُوا فِي النَّعَمِ وَ غَدُّوا بِهِ يَأْكُلُونَ طَيِّبَ الطَّعَامِ وَ يَلْبَسُونَ لَيِّنَ الثِّيَابِ وَ إِذَا تَكَلَّمُوا لَمْ يَصْدُقُوا** .
 ابان بن تغلب گوید: امام باقر علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و اله فرمود: نیکان امت من کسانی هستند که به هنگام سفر، روزه را افطار و نماز را شکسته می‌خوانند، آن‌گاه که مورد احسان و نیکی قرار می‌گیرند شاد می‌شوند و آن‌گاه که بدی کنند آمرزش می‌طلبند.
 و بدهای امت من کسانی هستند که در ناز و نعمت متولد گشته‌اند و با آن تغذیه شده‌اند؛ غذاهای خوب می‌خورند و لباس‌های نرم می‌پوشند و به هنگام سخن گفتن راست نمی‌گویند.
 منبع اصلی: الکافی ج ۴ ص ۱۲۷ / من لایحضره الفقیه ج ۲ ص ۱۴۱
 دیگر منابع: الوافی ج ۱۱ ص ۱۹۲ / وسائل الشیعه ج ۱۰ ص ۱۷۵
۴. عن الامیرالمؤمنین: **خَيْرُ الْأَخْوَانِ مَنْ إِذَا فَقَدْتَهُ لَمْ تُحِبَّ الْبَقَاءَ بَعْدَهُ** .
 بهترین برادران تو کسی است که بعد از او نخواهی زنده بمانی.
 منبع: غررالحکم ج ۱ ص ۳۵۸
۵. **قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ) : الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ، فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ** .
 رسول خدا فرمودند: مرد بر دین دوست خود است. پس هرکدام از شما بنگرد که با چه کسی دوستی می‌کند.
 منبع اصلی: الکافی ج ۲ ص ۳۷۵ / الامالی ج ۱ ص ۵۱۸

دیگر منابع: الوافی ج ۵ ص ۵۸۱ / وسائل الشیعه ج ۱۲ ص ۴۸ / بحارالانوار ج ۷۱ ص ۱۹۲

۶. حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ يَحْيَى الْعَطَّارُ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ حَدَّثَنَا سَعْدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنْ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ الْبَاقِرِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مُجَالَسَةُ الْأَشْرَارِ تُورِثُ سُوءَ الظَّنِّ بِالْأَخْيَارِ وَ مُجَالَسَةُ الْأَخْيَارِ تُلْحِقُ الْأَشْرَارَ بِالْأَخْيَارِ وَ مُجَالَسَةُ الْفَجَّارِ لِلْأَبْرَارِ تُلْحِقُ الْفَجَّارَ بِالْأَبْرَارِ فَمَنْ إِشْتَبَهَ عَلَيْكُمْ أَمْرَهُ وَ لَمْ تَعْرِفُوا دِينَهُ فَانظُرُوا إِلَى خُلَطَائِهِ فَإِنْ كَانُوا أَهْلَ دِينِ اللَّهِ فَهُوَ عَلَى دِينِ اللَّهِ وَ إِنْ كَانُوا عَلَى غَيْرِ دِينِ اللَّهِ فَلَا حَظَّ لَهُ فِي دِينِ اللَّهِ - إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ كَانَ يَقُولُ « مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ » فَلَا يُؤَاخِيزُ كَافِرًا وَ لَا يُخَالِطُنَّ فَاجِرًا - وَ مَنْ آخَى كَافِرًا أَوْ خَالَطَ فَاجِرًا كَانَ كَافِرًا فَاجِرًا.

محمد بن قیس از امام باقر علیه السلام از پدرش از جدش از امیر المؤمنین علیه السلام نقل کرد که آن حضرت فرمود: همنشینی با افراد شرور، بدگمانی به نیکان را به دنبال دارد و همنشینی با نیکان، افراد شرور را به خوبان ملحق می کند و همنشینی زشتکاران با نیکان، زشتکاران را به خوبان ملحق می سازد. پس هر کس، امرش بر شما مشتبه شد و از دینش آگاهی نداشتید، به همنشینانش نگاه کنید، اگر اهل دیانت بودند، او هم بر دین خداست، و اگر اهل دیانت نبودند، او نیز بهره ای از دین ندارد. همانا رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرمود: هر کس ایمان به خدا و روز قیامت دارد، هرگز با هیچ کافری، برادری [و دوستی] نمی کند و با هیچ زشتکاری، همنشینی نمی نماید. هر کس با کافری برادری [و دوستی] نماید و یا با فاجر و زشتکاری همنشینی کند، خود او نیز کافر و فاجر است.

منبع: صفات الشیعه ج ۱ ص ۶ / وسائل الشیعه ج ۱۶ ص ۲۶۵ / بحارالانوار ج ۷۱ ص ۱۹۷

۷. وَ رُوِيَ أَنَّ سَلِيمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: لَا تَحْكُمُوا عَلَى رَجُلٍ بِشَيْءٍ حَتَّى تَنْظُرُوا مَنْ يُصَاحِبُ فَإِنَّمَا يُعْرِفُ الرَّجُلُ بِأَشْكَالِهِ وَ أَقْرَانِهِ وَ يُنْسَبُ إِلَى أَصْحَابِهِ وَ إِخْوَانِهِ .
روایت است که سلیمان علیه السلام فرمود: در باره کسی - قضاوت نکنید تا بنگرید با که دوستی و معاشرت دارد زیرا هر کسی - به همگنان خود و رفیقانش شناخته شود و بیاران و ندیمان او وابسته گردد.

منبع: کنز الفوائد ج ۱ ص ۱۹۸ / اعلام الدین ج ۱ ص ۱۸۳ / بحارالانوار ج ۱ ص ۱۸۸ / مستدرک الوسائل ج ۱ ص ۳۲۸

۸. عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ مُرْسَلًا عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: أَلْمُتَحَابُّونَ فِي اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ قَدْ أَضَاءَ نُورُ وُجُوهِهِمْ [وَأَجْسَادِهِمْ وَنُورُ مَنَابِرِهِمْ كُلُّ شَيْءٍ حَتَّى يُعْرِفُوا بِالْمُتَحَابِّينَ فِي اللَّهِ].

حسن بن علی بن فضال گوید: شنیدم از علی بن موسی الرضا علیهما السلام که میفرمود: کسانی که در راه خدا دوستی میکنند و برای خدا با یک دیگر مهر میورزند، در روز قیامت بر منبرهایی از نور خواهند بود که فروغ رویشان و نور پیکر و منابرشان همه عرصه محشر را فرا گیرد و همه را روشن نماید تا اینکه شناخته شوند که اینان دوستداران یک دیگر در راه خدا هستند.

منبع اصلی: المحاسن ج ۱ ص ۲۶۵ / ثواب الاعمال ج ۱ ص ۱۵۲

دیگر منابع: بحارالانوار ج ۷۱ ص ۳۹۷

۹. أَخْبَرَنَا جَمَاعَةٌ ، عَنْ أَبِي الْمُفَضَّلِ ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ الْقَاضِي الْهَمْدَانِيُّ ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْخَلِيلِ النَّوْفَلِيُّ بِالْدِّينَوْرِ ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدِ الْمُرَزِيِّ ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ صَالِحِ بْنِ حَيٍّ ، قَالَ: سَمِعْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ يَقُولُ: لَقَدْ عَظَمْتُ مَنَزِلَةَ الصَّادِقِ حَتَّى إِنَّ أَهْلَ النَّارِ لَيَسْتَعِينُونَ بِهِ وَ يَدْعُونَهُ فِي النَّارِ قَبْلَ الْقَرِيبِ وَ الْحَمِيمِ . قَالَ: اللَّهُ (عَزَّ وَ جَلَّ) مُخْبِرًا عَنْهُمْ: «فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَ لَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ» .

حسین بن صالح گفت: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که فرمودند: جایگاه دوست چنان بزرگ است که حتی دوزخیان پیش از خویشاوند صمیمی از او یاری می خواهند و او را در دوزخ می خوانند. که خداوند به زبان آنان می فرماید: «اکنون نه شفاعت گری دارم و نه دوست مهربانی.

منبع اصلی: الأُمالي للطوسي ج ۱ ص ۵۱۷

دیگر منابع: تفسیر البرهان ج ۴ ص ۱۷۸ / بحارالانوار ج ۷۱ ص ۱۸۰

۱۰. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا يَكُونُ الصَّادِقُ صَدِيقًا حَتَّى يَحْفَظَ أَخَاهُ فِي ثَلَاثٍ فِي نَكْبَتِهِ وَ غَيْبَتِهِ وَ وَقَاتِهِ.

دوست اگر در سه مورد دوستش را حمایت نکند دوست نیست: در شدت و گرفتاری او، در غیبت وی و پس از مرگش.

منبع اصلی: تحف العقول ج ۱ ص ۲۱۹ / نهج البلاغه ج ۱ ص ۴۹۴

دیگر منابع: ارشاد القلوب ج ۱ ص ۱۹۳ / وسائل الشیعه ج ۱۲ ص ۲۶ / بحارالانوار ج ۷۱ ص ۱۶۳

ما ذیل یک چهارچوبی به دنبال آماده سازی کودکان برای استنطاق از وحی هستیم. یعنی یک پدر و مادر به این نتیجه رسیده اند که از همان دوران کودکی کارهایی انجام دهند که فرزندشان در حوزه های مختلف، پرسشهایش را از وحی بپرسد. در واقع پدر و مادر فرض گرفته اند که مرجع علمی فرزندانشان را کتاب خدا، پیامبران و ائمه معصومین قرار بدهند. پیش فرض این بسته فقهی این است که پدر و مادر به این نتیجه رسیده اند که اگر فرزندشان از دانش دیگران استفاده کند، در زندگی با چالشهای متعددی روبرو خواهد شد. فلذا این بسته فقهی مربوط به کسانی است که به درجات بالای عقل رسیده اند. ما به دنبال این هستیم که برنامه ای پیشنهاد دهیم که انسانها در دوران کودکی به لحاظ فکری اخلاقی آماده استنطاق از وحی باشند. نه اینکه بگذاریم فرزندمان بالغ شود و در طول دوران قبل از بلوغ با تفکرات دیگران زیست کند و بعد از چنین دوره ای طولانی بخواهیم او را با ادبیات وحی آشنا کنیم.